

**A LEVÉLTÁRÜGY ÁGAZATI IRÁNYÍTÁSI, FINANSZÍROZÁSI, FEJLESZTÉSI,
VALAMINT A TERÜLETI ÁLTALÁNOS LEVÉLTÁRAK FENNTARTÁSI
KÉRDÉSEIT VIZSGÁLÓ LEVÉLTÁRI KOLLÉGIUMI BIZOTTSÁG JELENTÉSE**

KÉSZÍTETTÉK:

**ERDÉSZ ÁDÁM, HERMANN ISTVÁN, KENYERES ISTVÁN, MÓZESSY GERGELY,
MOLNÁR LÁSZLÓ, TILCSIK GYÖRGY, TYEKVICSKA ÁRPÁD. Á. VARGA LÁSZLÓ**

1/III. (V. 19.)/2011. Levéltári Kollégiumi Határozat

A Levéltári Kollégium Kenyeres István eseti bizottsági vezető szóbeli beszámolóját, valamint a bizottság teljes és részletes jelentését elfogadja, és azt mint a Levéltári Kollégium álláspontját tükröző dokumentumot a MOL honlapján nyilvánosságra hozza.

A nyilvánosságra hozásról a kollégium elnöke 15 napon belül intézkedik.

BUDAPEST 2011. JANUÁRÓ-ÁPRILIS

BEVEZET	3
VEZET I ÖSSZEFOGLALÓ	5
I. A TERÜLETI ÁLTALÁNOS LEVÉLTÁRAK ÖNKORMÁNYZATI VERSUS ÁLLAMI FENNTARTÁSA ILLETVE A LEVÉLTÁRÜGY ÉS AZ IRATKEZELÉS FELÜGYELET ÁGAZATI IRÁNYÍTÁSÁNAK KÉRDÉSEI	10
JAVASLAT A TERÜLETI ÁLTALÁNOS LEVÉLTÁRAK ÁLLAMI FENNTARTÁSÁRA ÉS A NEMZETI LEVÉLTÁRI IGAZGATÓSÁG LÉTREHOZÁSÁRA	10
II. A MAGYARORSZÁGI LEVÉLTÁRAK FINANSZÍROZÁSI HELYZETE	21
1. A MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR 2005 ÉS 2010 KÖZÖTTI FINANSZÍROZÁSÁNAK ÉS KÖLTSÉGVETÉSÉNEK LEGFONTOSABB ADATAI ÉS TENDENCIÁI.....	22
2. A MAGYARORSZÁGI TERÜLETI (MEGYEI) ÁLTALÁNOS LEVÉLTÁRAK 2005 ÉS 2010 KÖZÖTTI FINANSZÍROZÁSÁNAK ÉS KÖLTSÉGVETÉSEINEK LEGFONTOSABB ADATAI ÉS TENDENCIÁI	31
3. A MAGYARORSZÁGI VÁROSI LEVÉLTÁRAK 2005 ÉS 2010 KÖZÖTTIFINANSZÍROZÁSÁNAK ÉS KÖLTSÉGVETÉSEINEK LEGFONTOSABB ADATAI ÉS TENDENCIÁI	43
4. A MAGYARORSZÁGI MEGYEI ÉS VÁROSI LEVÉLTÁRAK, VALAMINT A MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR KÖLTSÉGVETÉSÉNEK, MUNKATÁRSAI ÁLLOMÁNYÁNAK ÉS IRATANYAGÁNAK VÁLTOZÁSAI 2005 ÉS 2010 KÖZÖTT	55
5. EGYETEMI LEVÉLTÁRAK FINANSZÍROZÁSA	61
6. AZ EGYHÁZI LEVÉLTÁRAK FINANSZÍROZÁSA	62
III. JAVASLATOK A MAGYARORSZÁGI LEVÉLTÁRAK INFRASTRUKTURÁLIS FEJLESZTÉSÉRE	67
1. AZ ELEKTORNIKUS LEVÉLTÁR II. ÜTEMÉNEK MEGVALÓSÍTÁSA.....	67
2. A MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSE.....	77
3. AZ ÖNKORMÁNYZATI LEVÉLTÁRAK RAKTÁRFEJLESZTÉSE.....	85
4. INFRASTRUKTURÁLIS FEJLESZTÉSEK LEHETŐSÉGEI AZ EGYETEMI LEVÉLTÁRAKBAN.....	92
5. AZ EGYHÁZI LEVÉLTÁRAK INFRASTRUKTÚRÁLIS FEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEI	95
IV. A VÁROSI LEVÉLTÁRAK HELYZETE	99

BEVEZET

A Levéltári Kollégium 2010. december 16-i ülésén létrehozta a levéltárügy aktuális kérdéseivel foglalkozó bizottságot. A bizottság feladata, az volt, hogy 2011. március 31-ig készítse el az alábbi négy témakör áttekintését és fogalmazza meg az ezekkel kapcsolatos javaslatokat és alternatívákat:

1. A területi általános levéltárak önkormányzati illetve állami fenntartásának kérdései.
2. A levéltárügy és az iratkezelés felügyelet ágazati irányításának kérdései.
3. A levéltárügy finanszírozásának kérdésköre.
4. Javaslatok a levéltári infrastruktúra fejlesztésére.

A bizottság tagjai: Erdész Ádám, Hermann István, Mózes Gergely, Molnár László, Tilcsik György, Tyekvicska Árpád. A bizottság vezetésére a Kollégium Kenyeres Istvánt kérte fel, míg a bizottság kijelölt kollégiumi összekötője Á. Varga László lett.

A Bizottság tagjai hangsúlyozzák, hogy a Jelentésben csak és kizárólag a Kollégium által adott feladatokra tértek ki, jóllehet számos más kérdés is joggal merülhetett volna fel (pl. levéltár-szakmai követelmények, finanszírozási norma stb.). E tekintetben csak annyi kivétel történt, hogy a Jelentés az egyeztetés folyamán kiegészítésre került a városi levéltárak helyzetét tárgyaló fejezettel.

A bizottság alakuló ülésén (2011. január 4.) meghatározta a főbb vizsgálandó kérdésköröket, módszereket és kijelölte az egyes részanyagok készítéséért felelős munkatársakat. Ezután került sor az egyes javasolt megoldások következményeit vizsgáló SWOT elemzés mintájának kidolgozására is. A bizottság 2011. február 2-án tartott ülésén a beérkezett anyagok alapján megvizsgálta a kidolgozott anyagokat, az egyes alternatívákat, majd döntött a bizottsági jelentés tartalmáról és szerkezetéről.

Ennek függvényében a bizottság a 4 vizsgált kérdéskörből az első kétet, mint szorosan összetartozót összevontan kezeli (ld. I. fejezet) és kidolgozott egy, a levéltári szakma és a kulturális ágazati irányítás vezetői részére szóló javaslatot. A II. témakörben elkészült az önkormányzati levéltárak finanszírozásáról szóló alapos elemzés, amely kiegészítésre került az egyházi és az egyetemi levéltárakra vonatkozó adatokkal. A III. témakörben az eddig már a szakmai szervezetek illetve a MOL által elkészített infrastruktúra-fejlesztési javaslatokat (E-Levéltár II., MOL épületfejlesztés, önkormányzati levéltárak raktárfejlesztése) a bizottság továbbra is megvalósítandónak tekinti, ezek mellett elkészültek az egyetemi és az egyházi levéltárak fejlesztését célzó munkaanyagok is. IV. fejezetként a városi levéltárak kérdéskörét vontatta be a Bizottság a jelentésbe.

A Jelentést úgy állította össze a bizottság, hogy annak Vezetői összefoglalója, illetve I. fejezete önálló döntés nélkül készíthető dokumentumként is felhasználható legyen.

A bizottság javaslatának tervezete vitájára az Önkormányzati Levéltárak Tanácsának (ÖLT) 2011. március 7-én, Budapesten tartott ülésén került először sor.

A Levéltári Kollégium március 11-én tárgyalta a tervezetet. Az ÖLT tanácskozáson, a Levéltári Kollégium ülésén elhangozottak, valamint az időközben a levéltárak igazgatói, a

kollégiumi tagok és állandó meghívottak írásbeli véleményeket figyelembe véve készítette el a Bizottság e jelentést.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a bizottsági jelentés egészét, de kiemelten a leglényegesebb, alapvető szervezeti változásokat érintő I. fejezetét széles körű szakmai vitára, egyeztetésre bocsátotta és azzal az érintett intézmények vezetőinek döntő többsége egyetért.

A tervezet I. Fejezetét a Levéltári Kollégium 2011. március 28-i ülésén megvitatta, majd az ott elhangzott kiegészítő javaslatok alapján elkészült verziót a Kollégium tagjai április 4-én elektronikus szavazás útján egyhangúlag elfogadta.

VEZET I ÖSSZEFOGLALÓ

I. A Levéltári Kollégium javaslata a területi általános levéltárak állami fenntartására és a Nemzeti Levéltári Igazgatóság létrehozására

A javaslat a Levéltári Kollégium egyhangú véleménye. Célja, hogy a közigazgatás folyamatban lévő korszerűsítéséhez illeszkedve meghatározza a **területi általános (megyei, f városi) levéltárak** jövőbeni működési alapelveit, szervezeti kereteit.

A magyarországi levéltárak szerepe két részből áll: részben kulturális, örökségvédelmi feladatokat látnak el, másrészt a közigazgatás hatékony partnereként biztosítják a történelmi értékek, illetve a közfeladatok folyamatos ellátásához nélkülözhetetlen iratok megőrzését. A magyarországi levéltári anyag kétharmadát a területi általános levéltárak alkotják.

A köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. tv. (Ltv.) alapján a levéltári anyag védelmének ágazati irányítását a nemzeti érdekekért felelős miniszter látja el. Jelenleg az állami költségvetés finanszírozza a Magyar Országos Levéltárat (MOL), az állami szaklevéltárakat, és normatív támogatás keretében hozzájárul a f városi és megyei önkormányzatok által fenntartott területi általános levéltárak finanszírozásához. Az egyházi levéltárak az államtól egyetemes támogatást kapnak.

A javaslat szerint a **megyei, f városi levéltári intézményeket állami fenntartás, központi felügyelet és irányítás alá kell helyezni**, illetve ebben a következő önálló szakmai irányító hivatal, **Nemzeti Levéltári Igazgatóság** alárendeltségében kell megvalósítani, a következő problémák orvoslását szem előtt tartva:

- o A jelenlegi fenntartók, a megyei (f városi) önkormányzatok nem képesek a szükséges, összehangolt szakmai irányításra.
- o A jelenlegi szervezetben és jogszabályi adottságok között a szakmai irányítás sem képes a követelmények folyamatos, magas szintű megvalósulását elősegíteni, illetve számon kérni.
- o Az egyes levéltárak technikai, személyi, raktári kapacitásai meglehetősen eltérnek egymástól, ami a feladatellátás színvonalbeli különbségei mellett más és más szakmai gyakorlatot eredményez. Sőt, megjelent annak gyakorlata, hogy egyes fenntartók a jogszabályokkal ütköző feladatot is adnak az általuk fenntartott levéltárnak. Ezekben a körülményekben az intézmények nem tudják minden esetben kellő hatékonysággal támogatni az állami szervek működését. Ez az állampolgári esélyegyenlőséget is sérti.
- o A szervezeti széttartottság következményeként a levéltári munkára vonatkozó ismeretek allokációja, illetve a hazai és külföldi tapasztalatok hasznosítása meglehetősen esetleges.
- o Az e-iratkezelés elterjedése, illetve az e-iratok levéltári megőrzése a jövőben önmagában is megkövetelné a levéltárak összehangolt feladatvégzését. Továbbá hatékony, központi szervezett állami szerepvállalást igényel a levéltárügy másik akut problémája, az intézmények többségét jellemző raktárhiány.
- o A közigazgatás átalakításának egyik következménye lesz, hogy az irattermelés eddigi önkormányzati túlsúlya helyett az iratok döntő többségét a jövőben állami szervek fogják

keletkeztetni. A levéltári tevékenység *alanyai* nagyrészt állami szervek, szervezetek lesznek, a levéltárak döntő többségben ezek iratait fogják átvenni.

A Nemzeti Levéltári Igazgatóság szervezete és feladatai

A javaslat szerint az Igazgatóság országos illetékességű központi hivatalként működne. Önállóan gazdálkodó költségvetési szervként teljes jogkörrel rendelkezne a központi költségvetés által a részére biztosított elírányzatok felett. Az Igazgatóságot az Ltv. felhatalmazása alapján a Magyarországi Kormányzat alapítaná, irányítását a kultúráért felelős miniszter látná el, aki határozott időre kinevezi az Igazgatóság elnökét és gyakorolná felette a munkáltatói jogokat.

Az ágazati minisztérium azon felügyeleti jogosítványait (Ltv. 8. és 10. §), melyeket valamely jogszabály nem sorol a miniszter kizárólagos jogkörébe, az Igazgatóság gyakorolná. Az Igazgatóság részt venne a jogszabályok előkészítésében, éves értékelést adna a NEFMI és a KIM számára a levéltári tevékenységről, illetve az iratkezelési ellenőrzések tapasztalatairól. Hozzá kerülnének a MOL-tól az Ltv. 17. § (2) bekezdés a)óc), i)óm) pontjaiban foglalt feladatok. Ellátná a levéltári tevékenységgel kapcsolatos oktatási és módszertani feladatokat. Működne a levéltári szakfelügyeletet.

Az Ltv. hatálya alá tartozó iratok esetében az Igazgatóság ellátná az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet 147. §-ában meghatározott bírság kivetésével kapcsolatos szabálysértési hatósági feladatokat. Ennek során elnöke az elnöki jogkörében az első fokú hatóságként járna el, döntése ellen bíróság előtt lehetne fellebbezéssel élni.¹

Jelenleg az Ltv. hatálya alá tartozó kulturális javak védelmét is a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal látja el. A javaslat szerint az irat fogalma alá eső kulturális javak esetében a 2001. évi LXIV. törvényben meghatározott örökségvédelmi feladatok átadása az Igazgatóságnak elősegítené az egységes szakmai gyakorlat kialakítását, továbbá az eljárások hatékonyabb módon hasznosítanák a levéltári anyag védelmének tapasztalatait.

A területi általános levéltárak állami fenntartásba vétele esetén a **levéltári intézmények** feladat- és hatásköre az alább tárgyalt változásokkal alapvetően megegyezne a jelenlegivel. A megyei önkormányzatok által jelenleg gyakorolt intézményfenntartói feladatokat az Igazgatóság látná el. A területi állami levéltár igazgatóját az Igazgatóság elnöke nevezné ki. Az intézményen belül a munkáltatói jogokat a területi levéltár igazgatója gyakorolná. A területi állami levéltár önálló jogi személyiséggel és saját költségvetéssel bírna, bizonyos pénzügyi, gazdálkodási centralizáció mellett. Az Igazgatóság munkatársai kormánytisztviselők, az általa fenntartott levéltárak dolgozói közalkalmazottak lennének.

Az általa fenntartott levéltárak az Igazgatóság felügyeletével és irányításával továbbra is ellátnák a jelenlegi Ltv.-ben foglalt szakmai feladataikat. Továbbá az új elemként, az Ltv. módosításából adódóan az elvégznék a köziratokat (bér)kezelést, nem állami vagy nem önkormányzati szervezetek, vállalkozások iratkezelési tevékenységének szakmai ellenőrzését. Egyúttal a jogszabályok alapján illetékességükbe tartozó, azaz a végelszámolással megszűnt cégek iratainak, továbbá a csodeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény hatálya alá tartozó iratok kezelésének ellenőrzését.

¹ A változás indoka, hogy jelenleg a levéltáraknak nincs megfelelő jogszabályi háttérük, felhatalmazásuk az ellenőrzési feladatok teljesítése során tapasztalt jogsértések, hiányosságok kellő súlyú szankcionálására. Ez nagyban hátráltatja a jogi normák megfelelő színvonalú érvényesülését.

Szintén eddigi feladataik módosításával, a levéltári intézmények látnák el a közfeladatot ellátó szervek iratkezelésének általános követelményeiről szóló 335/2005. (XII. 29.) Korm. rendelet 67/A. és 67/C. §-ában meghatározott ellenőrzési feladatokat.²

A javasolt megoldás költségvetési kihatásai

Számítások szerint a 20 területi (megyei) általános levéltár éves finanszírozási igénye a 2007-2009. évi bázisadatok figyelembe vétele mellett 2,1 milliárd Ft. Ehhez számíthatjuk hozzá még Budapest Főváros Levéltára 650 millió Ft-os költségvetését. Az állami fenntartásba vétel esetén a levéltárugyra az önkormányzatok által fordított forrásokat, a (normatív vagy egyéb módon adott) támogatások szűkítésével vissza kellene tartani a központi költségvetésből, vagy a szükséges költségvetési keretösszeget eltekintve kellene biztosítani.

Érdemes megjegyezni, hogy a területi általános levéltárak működési költségeik mintegy 75%-át személyi bérekre fordítják, így az ezekre eső járulékok is a központi költségvetésbe jutnának vissza. A javaslat szerint a jelenlegi finanszírozottsághoz képest **nem jelentene jelentős többletköltséget** a megyei levéltárak állami fenntartásba vétele, sokkal inkább a finanszírozás egyszeri sődésével, hatékonyabb felhasználásával számolhatunk. A javaslat kapcsán jeleznünk kell, hogy a megyei levéltárak által használt, döntően önkormányzati tulajdonban lévő ingatlanok helyzetét a javaslat elfogadása esetén rendezni kell.

Az Igazgatóság működési költségei kapcsán egy 20 fős státusszal működő intézménnyel kell számolni, ami kb. 170 millió Ft éves költségvetést feltételez. Ehhez járulna még a szakfelügyeleti rendszer működtetésére jelenleg is szánt kb. 20 millió Ft. A költségek egy részét a szakági irányításra, illetve az iratkezelési felügyeleti tevékenységekre fordított állami kiadásokból lehetne fedezni.

II. A magyarországi levéltárak finanszírozási helyzete

Elkészült a területi általános, valamint a városi levéltárak, illetve a Magyar Országos Levéltár 2005. és 2010. évi költségvetési adatainak elemzése, illetve az egyházi és az egyetemi levéltárak finanszírozásának rövid helyzetelemzése.

A területi általános levéltárak költségvetési helyzetének elemzése az alábbi tömör megállapítással jellemezhető: 2005 és 2010 között, miközben a magyarországi területi általános levéltárak költségvetési összbevétele három átlagos megyei intézmény költségvetési bevételeivel lett kevesebb, és ennek nyomán az intézmények két átlagos területi általános levéltár munkatársi állományától voltak kénytelenek megválni, az általuk kezelt iratanyag másfél átlagos megyei levéltárnyi irattal gyarapodott. Az utóbbi évek egyre növekvő gazdasági nehézségei oda vezettek, hogy mára a magyarországi területi levéltárak túlnyomó többsége nemcsak elérte működési képessége határát, hanem költségvetési kondíciójuk alacsony szintje és az utóbbi évek során kényszerrel végrehajtott létszámcsökkenések miatt az intézmények többsége a jogszabályokban elírt feladatainak nem tud maradéktalanul megfelelni. **Ennek következtében nem csupán a már levéltárakban kezelt iratanyag feldolgozása, kutathatóvá tétele és az abból történő az állampolgárok, az**

² A új szabályozás azt célozza, hogy az iratkezelés ellenőrzésében jelenleg mutatkozó párhuzamosságokat kiküszöbölje, illetve megteremtse az ellenőrzés hatékony szervezeti kereteit. A változás leglényegesebb eleme, hogy a kormányrendelet 67/A. és 67/C. §-ában meghatározott ellenőrzési feladatokat az ehhez szervezettel, szakismerettel és tapasztalatokkal rendelkező levéltárak végeznék, a KIM Kormányirodát, illetve a megyei kormányhivatalokat mentesítve a feladat ellátása alól. (Ezzel egyben elkerülhető lenne a hatékony ellenőrzéshez szükséges államigazgatási apparátus létrehozása is.)

államigazgatás és a jogszolgáltatás számára nélkülözhetetlen ō adatszolgáltatás kerül veszélybe, hanem ō ami sokkal súlyosabb probléma ō a még levéltárba nem került iratanyag pusztta léte forog kockán. A közfeladatokat ellátó szervek levéltári ellen rzésének akadozása, a levéltárak személyi és infrastrukturális hiányosságai a most keletkez iratok fennmaradását is veszélyeztetik. Ezek a tények sürget en vetik fel a területi általános levéltárak finanszírozásának alapvet újragondolását és radikális megváltoztatását, a levéltárak jogszabályokban el írt és elvárható színvonalú m kódését biztosító támogatási és finanszírozási rendszer kidolgozását.

A Magyar Országos Levéltár esetében 2005-t l 2010-ig fokozatos és a végére súlyossá váló támogatáscsökkenés tapasztalható, eközben a munkatársak száma nem változott lényegileg, az rzótt iratanyag viszont több mint 9000 ifm-rel növekedett. Összesében a MOL költségvetésileg valamivel jobban áll, mint a megyei levéltárak, de nagyon elmarad a városi levéltáraktól.

A városi levéltárak a 2005. és 2010. közötti id szakot ó a 6 év alatt bekövetkezett legalább 35%-ot elér infláció ellenére ó nyilvánvalóan nem kis nehézségek legy zése és sok-sok munka árán, de viszonylag stabil és kiegyensúlyozott költségvetési kondíciók közepette élték meg, és ennek következtében egyikük sem kényszerült szembenézni a megyei levéltárak többségét ez id alatt sújtó hatalmas elvonásokkal és drasztikus létszámleépítésekkel.

A bizottság az egyházi levéltárak (nyilvános magánlevéltárak) finanszírozása kapcsán felhívja a figyelmet az Ltv. 34 §-ára, miszerint: šA nyilvános magánlevéltárban rzótt anyag l folyóméterére vetített költségvetési támogatás mértéke nem lehet kevesebb, mint az általános levéltárakban rzótt anyag l folyóméterére az adott költségvetési évet két évvel megelő esztend ben jutó m kódési kiadás ó intézményi m kódési bevételekkel csökkentett ó összegének 25%-a.ö Ezzel szemben az e célra kiírt pályázat keretösszege éveken keresztül tartósan mindössze 20 millió forint volt. Az egyházi levéltáraknak nem volt lehet ségük arra, hogy ellen rizzék a más típusú levéltárakra vetített állami támogatás mértékét. Súlyosabb ennél, hogy 2010-ben a kultúráért felel s minisztérium nem írta ki a pályázatot. Ezzel effektív törvénysértést követett el. Ismereteink szerint 2011-ben sem készül a tárcsa a pályázat kiírására, most 15 millió forintnyi eseti támogatás szétoztását ígéri ó melyre azonban garanciát jelenleg nem látni.

III. Javaslato a magyarországi levéltárak infrastrukturális fejlesztésére

Az általános levéltárakat érint , EU-s források felhasználását célzó fejlesztési elképzelések kapcsán keletkezett anyagokat a bizottság formai és tartalmi változtatások nélkül javasolja továbbra is napirenden tartani (E-Levéltár II. ütem megvalósítása, illetve a területi általános levéltárak és a Magyar Országos Levéltár raktárfejlesztése). Az egyetemi és az egyházi levéltárak raktárfejlesztési igényeire a bizottság e jelentés keretében tesz javaslatot. Az E-Levéltár II. projektjavaslatot leszámítva, amelynek el készítése már megtörtént és benyújtásra került (EKOP), illetve a Magyar Országos Levéltár új épülete kapcsán, amely az Új Széchenyi Tervben nevesítésre került, valamennyi fejlesztési koncepció esetében még keresni kell a megvalósítás formáját és lehet ségét. Kormányzati lépések szükségesek annak érdekében, hogy azok az Új Széchenyi Terv keretében, EU forrásból megvalósulhassanak.

IV. fejezet. Városi levéltárak helyzete

A települési levéltárak és fenntartóik az elmúlt két évtizedben saját irataik számára messze jobb körülményeket teremtettek, mint a megyei levéltárak többsége. A finanszírozási helyzetük is kielégítő és nem kellett szembesünniük azokkal az évente romló személyi és technikai feltételekkel, amelyeket a megyei fenntartású levéltáraknak és egyéb közgyűjteményeknek el kellett szenvedniük. Az Európai Unió szellemiségéhez, kulturális hagyományaihoz a szubszidiaritás elve alapján illeszkedik a települési levéltárak létrehozása. A települési önkormányzatiság része a levéltár fenntartásának lehetősége, egyben az általa kezelt köziratok helyben biztosított nyilvánossága, és ez nem vehető el tőlük, a fenti elvek sérelme nélkül. Ráadásul azok a városok, amelyek levéltárat tartanak fent, ugyanannyi létszámba lebontott összeget kapnak az államtól, mint azok, akik levéltárat egyáltalán nem tartanak fenn. Így a városi levéltárak kiiktatását követően nincs átcsoportosítható összeg az amúgy valóban nehéz helyzetben lévő megyei levéltárak számára.

A települési önkormányzati (városi) levéltárak esetleg felmerülő beolvasztása a területi levéltárakba vagy továbbiak alapításának akadályozása, azért nem lenne szerencsés döntés, mert ezzel lemondanánk az önkormányzatok által a levéltárügyre fordított önkéntesen vállalt plusz anyagi eszközökre is, amelyet helyettük központilag kellene pótolni, és a fenntartási és járulékos költségek (bérleti díj, azonnali raktárbérlés stb.) jelentős többletkiadással terhelnék az államot és a megyei önkormányzatokat.

Továbbá szembe mennék a szubszidiaritás elvével, a települési önkormányzatok azon nemzetközi chartában rögzített jogával, hogy saját irataik felett rendelkezzenek, azok ellátására intézményt alapítsanak és polgárait gyorsan és helyben szolgálják ki (lásd: Ausztria, Németország stb.).

Szükséges a Levéltári Törvényt és az Önkormányzati Törvényt úgy módosítani, hogy legalább a megyei jogú városokat ösztönözze saját pénzügyi forrásaikra támaszkodva, saját tulajdonú, illetve illetékes körükbe tartozó irataiknak települési levéltárat alapíthassanak a tervezett Nemzeti Levéltári Igazgatóság szakmai felügyeletének rendszerébe illesztve. A szakmai feltételek, és a fenntartási körülmények elírásával szabályozni lehet az intézmények alapítását, egyben garantálni kell a településeknek az általuk az intézménybe fektetett anyagi javak saját tulajdonban maradását.

I. A TERÜLETI ÁLTALÁNOS LEVÉLTÁRAK ÖNKORMÁNYZATI VERSUS ÁLLAMI FENNTARTÁSA ILLETVE A LEVÉLTÁRÜGY ÉS AZ IRATKEZELÉS FELÜGYELET ÁGAZATI IRÁNYÍTÁSÁNAK KÉRDÉSEI

ô

JAVASLAT A TERÜLETI ÁLTALÁNOS LEVÉLTÁRAK ÁLLAMI FENNTARTÁSÁRA ÉS A NEMZETI LEVÉLTÁRI IGAZGATÓSÁG LÉTREHOZÁSÁRA

Készítették: Erdész Ádám ó Hermann István ó Kenyeres István ó Tilcsik György ó Tyekvicska Árpád - Á. Varga László

Magyarország Kormányának kiemelt céljai között szerepel a közigazgatási rendszer átalakítása, egy hatékonyabb, koordináltabb, olcsóbb, legfőképpen ügyfélközpontú területi közigazgatás létrehozása. Cél a közigazgatás gyökeres átalakításán, korszerűsítésén keresztül a valódi szolgáltató állam létrehozása, melynek központjában az önkormányzatok, okmányok helyett az állampolgárok és a vállalkozások, a bonyolult hatósági eljárások helyett a közigazgatási szolgáltatás, a jó állam áll. A levéltárak a polgárok számára nyújtott fontos szolgáltatásokkal, a közfeladatot ellátó szervek irányában pedig igazgatási tevékenységükkel vesznek részt az állam működésében. A közigazgatás átalakulása szorosan érinti tevékenységüket, ami megköveteli a változásokhoz való alkalmazkodást, az új elvárásokhoz való igazodást. A levéltári tevékenység és a közigazgatás szoros kapcsolata miatt a levéltárak fejlesztése a közigazgatás korszerűsítésétől elválaszthatatlan, vagyis ha módosul a közigazgatás szervezete, működésének és szolgáltatásainak rendszere, ezeket a változásokat le kell képezni a levéltári szervezeti és feltételrendszerben is.

1. A levéltárak mai jellemzői

Jelenleg a magyarországi levéltárak mintegy 388.500 folyóméternyi iratot riznek. Működésük fejlődésére jellemző, hogy az elmúlt 15 évben a levéltári anyag mennyisége megkétszereződött! A közlevéltárak rendeltetésének lényege az állami és önkormányzati szervek, valamint a felszámolási és végelszámolási eljárással megszűnt gazdálkodó szervezetek maradandó értékű iratainak átvétele, megőrzése és használatának biztosítása. Ennek során az egyéb feladataik mellett az a helyszínen ellenőrzik, hogy a közfeladatot ellátó szervek iratkezelési gyakorlata megfelel-e a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény (Ltv.) előírásainak, szakmai tanácsokkal segítik az iratkezelés szabályozásában és gyakorlatában a felügyeletük alá tartozó szerveket. Átvesszik és megőrzik azok maradandó értékű iratait, melyeket használatra bocsátanak, illetve belső adatot szolgáltatnak, ezzel segítve a közigazgatás jogszerű és folyamatos működését, a jogbiztonság érvényesülését. A maradandó értékű iratok fennmaradásának szempontjai szerint a levéltárak hagyják jóvá az iratselejtezési jegyzőkönyveket. A vonatkozó szabályoknak megfelelően, helyszíni ellenőrzéseik egy kisebb részét a kormányhivatalok munkatársaival közösen végzik. Hangsúlyoznunk kell, hogy a közlevéltárak szerepe kettős: egyrészt a történelmi múlt megismeréséhez nélkülözhetetlen, az

ezredéves magyar államiság felbecsülhetetlen érték dokumentumait rzik, dolgozzák fel és teszik hozzáférhetővé, ezzel alapvetően járulnak hozzá a nemzeti identitás, és a helyi köztudat erősítéséhez. Másrészt a közigazgatás hatékony partnereként részt vesznek a maradandó értékű, ideértve az állampolgári jogokat biztosító, illetve a közfeladatok folyamatos ellátásához nélkülözhetetlen iratok időkorlát nélküli megőrzésének biztosításában, ennek érdekében folyamatosan ellenőrzik a közfeladatot ellátó szervek iratkezelését, hagyják jóvá a nem maradandó értékű iratok selejtezését. Előbbiek során a levéltárak a kulturális intézményrendszer részeként végzik tevékenységüket, utóbbi minőségükben azonban a közigazgatási szerepkört is ellátva, a demokratikus állam működésének alapintézményei.

Az Ltv. alapján hazánkban jelenleg a következő levéltárak működnek:

- o Magyar Országos Levéltár (MOL), mint központi általános levéltár (állami fenntartásban);
- o a főváros és a megyei önkormányzatok által kötelező feladatként fenntartott fővárosi és megyei levéltárak (területi általános levéltárak);
- o néhány települési önkormányzat (Győr, Székesfehérvár, Tatabánya, Vác) által önként vállalt feladatként fenntartott városi levéltárak;
- o állami szaklevéltárak, közöttük négy ún. ágazati állami szaklevéltár: a Hadtörténelmi Levéltár, a Semmelweis Orvostörténelmi Levéltár, a Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár, az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára és az intézményi (zömmel egyetemi, számuk 15) közlevéltárak;
- o az MTA Levéltára, Közjegyzői Levéltár (köztestületi levéltárak);
- o a nyilvános magánlevéltárak (számuk 39, többségük egyházi levéltár).

A levéltári anyag védelmének ágazati irányítását a nemzeti erőforrás minisztere látja el, aki egyúttal közvetlenül irányítja és felügyeli a MOL-t és az egyik intézményi állami szaklevéltárat. A miniszter az összes többi levéltárban megbízott, nem főállású szakfelügyelő közreműködésével ellenőrzi a szakmai követelmények érvényesülését.

Jelenleg az állami költségvetés finanszírozza a MOL-t, az állami szaklevéltárakat, és normatív támogatás címén, közös normatíva keretében hozzájárul a fővárosi és megyei levéltárak fenntartásához. Az egyházi levéltárak állami pénzügyi segítséget az egyházaknak nyújtott gyűjteményi támogatás keretében, valamint önkéntes legalábbis elvben önkormányzati forrásból kapnak. A költségvetés a települési önkormányzati levéltárak céljaira is lehetőséget teremt eddigi normatív támogatás igénybevétele érdekében.

A magyarországi levéltári anyag 95%-át közlevéltárak (47 intézmény), 5%-át nyilvános magánlevéltárak (39 intézmény) őrzik. A közlevéltárak közül a teljes anyag 21%-át a Magyar Országos Levéltár, 63%-át a területi általános levéltárként működő megyei (fővárosi) levéltárak, 9,5%-át az állami szaklevéltárak, 1,5%-át pedig a városi levéltárak őrzik. Így az ágazati működése szempontjából a közlevéltárak, s ezen belül az általános levéltárak helyzete és tevékenysége a meghatározó. Hangsúlyoznunk kell, hogy a területi általános levéltárakban őrzött iratok döntő többsége állami szervek által, illetve leggyakrabban az önkormányzatokhoz telepített államigazgatási eljárások során keletkezett. Ebből következően fennmaradásuk biztosítása állami feladatkörbe tartozik.

2. Javaslat a területi általános levéltárak állami fenntartásba vételére és a Nemzeti Levéltári Igazgatóság létrehozására

A területi általános levéltári intézményeket az állami fenntartás, központi felügyelet és irányítás alá kell helyezni, az alábbiak szerint:

A közigazgatás említett átalakítása, a hatékonyság és a levéltárak alapfeladatainak összetettségére való tekintettel – ideértve az intézménytípusnak a nemzeti kulturális örökség megőrzésében és közkinccsá tételében játszott szerepét, illetve az iratkezeléssel kapcsolatban ellátott igazgatási feladatait – a területi általános levéltárakat önálló szakmai irányító hivatal alá kell helyezni. Ennek létrehozása garantálhatja a kulturális és igazgatási feladatok hatékony és kiegyensúlyozott ellátását, a közigazgatás fejlesztését célzó kormányzati szándékoknak megfelelő működést, a célok megvalósításában való aktív közreműködést.

2. 1. A megoldásra váró problémakör

A levéltári szakma alapvető problémája a levéltári rendszer széttagoltsága, ennek következtében az egységes szakmai irányítás hiánya.

- a) A területi általános levéltárak jelenlegi fenntartói, a megyei (f városi) önkormányzatok nem tudják megfelelő módon irányítani, segíteni a levéltárak szakmai munkáját. Fenntartói szerepük többnyire csak a jogi, pénzügyi, gazdasági, épület-fenntartási feladatok menedzselésére korlátozódik. Ennek a feladatnak a megyék az utóbbi években egyre nehezebben tudtak eleget tenni. Az egyre növekvő gazdasági nehézségek oda vezettek, hogy mára a magyarországi területi levéltárak túlnyomó többsége nemcsak elérte a működési képessége határát, hanem költségvetési kondíciójuk alacsony szintje és az utóbbi évek során kényszerűségből végrehajtott létszámcsökkentések miatt az intézmények többsége a jogszabályokban előírt feladatainak nem tud maradéktalanul megfelelni. Ennek következtében nem csupán a már levéltárakban őrzött iratanyag feldolgozása, kutathatóvá tétele és az abból történő adatszolgáltatás kerül veszélybe, hanem az, ami sokkal súlyosabb probléma, az, hogy a még levéltárba nem került iratanyag pusztán léte forog kockán. A közfeladatokat ellátó szervek levéltári ellenőrzésének akadozása, a levéltárak személyi és infrastrukturális hiányosságai a most keletkező iratok fennmaradását is veszélyeztetik.
- b) A levéltárak szakmai működését illetően a jelenleg illetékes, kultúráért felelős miniszter (NEFMI) írásmódja is csupán a jogszabályalkotáson és az egyre csökkenő állományvédelmi források elosztásán keresztül érvényesül. A miniszter által létrehozott, szakmailag önálló *levéltári szakfelügyelet* elviekben lehetőséget biztosítana az ágazati irányító számára a levéltárszakmai szempontok hatékonyabb érvényesítésére. A szakfelügyelet tevékenysége, megállapításai fontosak, ám alig hasznosulnak, mivel a feltárt problémák megoldása a fenntartókra várna, akik az anyagi hiányára hivatkozva sokszor eltekintenek azok orvoslásától. *Így ma a fenntartók sokasága fogalmaz meg egymással esetenként ellentétes követelményeket a levéltárakkal szemben.*
- c) Az egyes levéltárak technikai, személyi, raktári kapacitásai meglehetősen eltérnek egymástól, ami a feladatellátás színvonalbeli különbségei mellett más és más szakmai gyakorlatot eredményez. Az önkormányzatok által fenntartott levéltárak személyi ellátottságukat, anyagi lehetőségeiket tekintve szélsőséges módon különböznek egymástól. Elfogadhatatlan és az esélyegyenlőséget súlyosan sérti, hogy ennek következtében az állampolgárok az önmagukra vonatkozó jogbiztosító iratokhoz az

ország különböző pontjain eltér módon és hatékonysággal férhetnek hozzá, az írott nemzeti örökség megismeréséhez f z d jogait eltér feltételekkel érvényesíthetik.

- d) A szakági szakmai irányítás ó jelen formájában ó nem képes a követelmények folyamatos, magas szint megvalósulását sem megfelelő módon el segíteni, sem pedig számon kérni. A levéltárak a szakmai újdonságok adaptálásában magukra maradnak, miközben a feladatok hiányos vagy késedelmes megvalósításának indoklásában joggal hivatkozhatnak a fenntartók által rendelkezésükre bocsátott források elégtelenségére.
- e) A szervezeti széttagoltság következményeként a levéltári munkára vonatkozó ismeretek allokációja, illet leg a hazai és külföldi tapasztalatok adaptálása meglehetősen esetleges, szétes . A levéltárügyben egyértelm en érzékelhet egy *összlevéltári* oktatási-módszertani tudásközpont hiánya, amely az e-iratok problémakörének megjelenésével egyre hangsúlyosabbá válik.
- f) A helyzet súlyossága fokozódni fog a kormányzat e-közigazgatási törekvéseivel párhuzamosan. A 2014-re tervezett teljes kör e-közigazgatás rendszerével szinkronban a levéltárakat fel kell készíteni az elektronikusan keletkező köziratok fogadására. A legtöbb állami és önkormányzati e-iratot a területi általános levéltáraknak kell majd átvenniük, amelyek azonban a jelen pillanatban teljesen felkészületlenek erre a feladatra. A több milliárdos e-közigazgatási projektek keretében létrejöv e-köziratok levéltári átvétele és id korlát nélküli meg rzése ezért alapjaiban veszélyeztetett. Erre a problémára kínál megoldást az EKOP 2011-2013. évi akciótervére javasolt E-Levéltár II. projekt, amelynek elbírálása jelenleg folyamatban van. A javaslat szerint a projekt keretében megtörténne a megyei levéltárak felkészítése a központi archívum szolgáltatáshoz történ csatlakozásra. Sikeres pályázat esetén ugyanakkor annak eredményes lebonyolítását a 19 fenntartó megyei önkormányzat eltér lehet ségei alapvet en befolyásolhatják. Az öner t nem, de az 5 éves kötelező fenntartási költségek finanszírozását el író követelmények következtében a fenntartó megyei önkormányzatok eltér módon viszonyulhatnak egy országos szinten megkérd jelezhetetlen fontosságú és egységes irányítást és végrehajtást feltételező projekthez. Az e-iratok kezelése, meg rzése a jöv ben is megkövetelné a levéltárak összehangolt, irányított feladatvégzését.
- g) Hatékony, központilag szervezett állami szerepvállalást igényel a levéltárügy másik akut problémája, az intézmények többségét jellemző raktárhiány. Ebben a helyzetben csak látszólag jelent megoldást az elektronikus levéltári rendszer megvalósítása, ugyanis a jogszabályok szerint a köziratok a keletkezésük után 15 évvel kerülnek levéltári átadásra, így a ma keletkező iratok dönt többsége is egyelőre papír alapon képz dik. (A gyakorlatban inkább 20-25 év után történik meg a köziratok átvétele az elégtelen anyagi, személyi és raktári feltételek következtében.) Egy 2010. évi felmérés szerint a rendelkezésre álló raktárkapacitást 30%-kal haladja meg a még át nem vett iratok mennyisége, és ez a szám az id el rehaladtával exponenciálisan n . A helyzeten a szerveknél tárolt papíralapú maradandó érték iratok egyébként horribilis összegbe kerül digitalizálása sem segítene, hiszen a jelenlegi szabályok alapján, a papír alapon keletkezett dokumentumok számítanak hitelesnek és bármilyen, ezen a területen történ jogszabály módosítás nem lehet e tekintetben visszamenőleges hatályú. Feltétlenül szükség van tehát a levéltárak raktárkapacitásának fejlesztésére, különben a történeti érték és az állampolgárok jogait biztosító dokumentumok menthetetlenül el fognak pusztulni. A megyei önkormányzatok, amennyiben fel is

ismernék a helyzet tarthatatlanságát, források hiányában nem képesek, nem tudnak megoldást találni. A raktárhelyzet megoldása csak az állam fokozott szerepvállalásával lehetséges.

- h) Végül, de nem utolsósorban, nem tekinthetünk el a közigazgatás már többször említett átalakulásától sem. Ennek a változásnak a már ma is kitapintható egyik következménye az lesz, hogy az irattermelés eddigi önkormányzati túlsúlya helyett az iratok dönt többségét állami szervek fogják keletkeztetni. A levéltárak feladatainak alanyai nagyrészt állami szervek, szervezetek lesznek, miként dönt többségében ezek iratait fogják átvenni a jövőben.

2. 2. A területi általános levéltárak állami fenntartásba vétele és a Nemzeti Levéltári Igazgatóság létrehozása

A területi általános levéltárak állami fenntartásba vétele esetén a legkevesebb szervezeti változtatással járó, egyúttal legköltséghatékonyabb megoldás az önálló területi állami levéltári hálózat kialakítása lenne. Ennek a hálózatnak a tagintézményei a jelenlegi területi (megyei) általános levéltárak lennének, tehát a települési önkormányzati levéltárakra javaslatunk szerint nem terjedne ki az állami fenntartásba vétel, s t, az ilyen intézmények alapításának lehet ségét a továbbiakban is célszer fenntartani. A területi állami levéltári rendszerek m ködésképe számos nemzetközi példa van, a szomszédos országok többségében (pl. Szlovákia, Ukrajna, Románia, Horvátország, Szlovénia) és meghatározó európai államok esetében is (pl. Olaszország).

A javaslat szerint a területi állami levéltár feladat- és hatásköre ó az alább tárgyalt változásokkal ó alapvet en megegyezne az Ltv.-ben, valamint a közlevéltárak és a nyilvános magánlevéltárak tevékenységével összefügg szakmai követelményekr l szóló 10/2002. (IV. 13.) NKÖM rendeletben el írt feladatkörökkel. Az ágazati minisztérium felügyeleti valamint az eddigiekben a megyei önkormányzatok által gyakorolt intézményfenntartó tevékenységét ó leghatékonyabb megoldásként ó a jelen munkaanyagban javasolt, az ágazati miniszter felügyelete alatt lév , a jelenlegi szakfelügyeleti rendszert is magában foglaló önálló Nemzeti Levéltári Igazgatóság (a továbbiakban: Igazgatóság) látná el. Ezzel létrejönne az egységes, központi szakmai irányítás, amely lehet vé tenné a rendelkezésre álló központi állami források feladatarányos elosztását.

A területi állami levéltár igazgatóját az Igazgatóság elnöke nevezné ki. Az intézményen belül a munkáltatói jogokat a területi levéltár igazgatója gyakorolná. A területi állami levéltár önálló jogi személyiséggel és saját költségvetéssel bírna (az államháztartásról szóló törvény [Áht.] szerinti önállóan m köd költségvetési szervként), ugyanakkor bizonyos pénzügyi, gazdálkodási centralizáció ó az Igazgatóság megalakulása esetén ó megvalósítható. Különösen vonatkozik ez a központi állami források hatékony felhasználására, a helyi szinten jelentkez , ám nem mindenhol azonos súlyú problémák központi kezelésére. Ez a szervezeti struktúra a levéltárak között jelenleg fennálló különbségek hatékony csökkentése mellett lehet vé tenné a magas szint szakmai feladatellátáshoz szükséges regionális m helyek (restaurálás, digitalizálás) kialakítását és hatékony m ködtetését.

A javasolt megoldás el nye, hogy a jelenlegi szervezeti keretek meghagyásával viszonylag gyorsan megvalósítható, a levéltárak meg riznék önálló jogi személyiségüket, ami a pályázati források becsatornázása, a helyi lehet ségek (pl. önkormányzati támogatások igénybevétele, helyi projektekben való részvétel) jobb kihasználása révén nemcsak szakmai, hanem anyagi

el nyökkal járna a fenntartó állam részére is. A javasolt megoldás garantálhatja a helyi, már kialakult, gyümölcsöz együttm ködési formák (megyei könyvtárral, múzeummal, helyi egyetemmel vagy f iskolával stb.) továbbélését, b vülését is.

Az Igazgatóság hatékonyabban irányíthatná a levéltári hungarika-feltárásokat és a határon túli magyar vonatkozású iratanyag megmentését szolgáló állami források felhasználását, ezzel is el segítve a kárpát-medencei magyarság identitásának meg rzését.

Véleményünk szerint a területi levéltári szervezet hatékony irányítása, költségtakarékos m ködtetése csak megfelel központi irányítás, vagyis az Igazgatóság létrehozása esetén képzelhet el.

2. A Nemzeti Levéltári Igazgatóság szervezete és feladatai

2. 1. Az Igazgatóság jogállása és szervezete

Az Igazgatóság országos illetékesség központi hivatal, melyet a kormány hoz létre a módosítandó Levéltári törvény felhatalmazása alapján (mLtv.), a rá vonatkozó elfogadandó kormányrendelettel (eRend.).

Az Igazgatóság az eRend. értelmében ó önállóan gazdálkodó költségvetési szervként ó teljes jogkörrel rendelkezik a központi költségvetés által a részére biztosított el irányzatok felett. Az Igazgatóság alapítója a Magyarország Kormánya, irányítását a kultúráért felel s miniszter látja el.

Az Igazgatóságot elnök vezeti, akit az irányítási feladatokat ellátó miniszter nevez ki határozott id re, és gyakorolja felette a munkáltatói jogokat. Az elnök a vonatkozó jogszabályokban (mLtv., eRend.) meghatározott jogállású személy.

A szervezetéhez tartozó levéltárak az Igazgatóság önálló jogi személyiséggel és költségvetéssel rendelkez , önállóan gazdálkodó intézményeiként m ködnek. Ellátják az mLtv. által hozzájuk utalt feladatokat és közrem ködnek az Igazgatóság szakmai feladatainak teljesítésében.

Az Igazgatóság munkatársai kormánytisztvisel k, az általa fenntartott levéltárak dolgozói közalkalmazottak.

2. 2. Az Igazgatóság feladatai

Az Igazgatóság az mLtv.-ben meghatározott feladatokat ó országos illetékességgel ó látja el. Feladatai a következ k:

2. 2. 1. Az Igazgatóság és az általa fenntartott levéltárak szakmai feladatai

- a) A jelenleg az Ltv. 8., és 10. §-ában szereplő azon feladatok és kötelezettségek ellátása az Igazgatóság feladata, melyeket valamely jogszabály nem sorol a miniszter kizárólagos jogkörébe. Szakfelügyelet közreműködésével az Igazgatóság ellenőrzi a levéltárakban a szakmai követelmények érvényesítését. Az Igazgatóság látja el a nem a szervezetéhez tartozó levéltárak szakmai felügyeletének feladatait is.
- b) Közreműködik a levéltári tevékenységgel kapcsolatos jogszabályok előkészítésében.
- c) Értékeli a levéltárak munkáját. Ennek keretében,
- éves jelentést készít a levéltárak helyzetéről, szakmai tevékenységéről, melyet megküld a kultúráért felelős miniszternek, illetve a levéltárak fenntartóinak;
 - az ellenőrzési tapasztalatok alapján évente értékeli a közfeladatot ellátó szervek iratkezelésének helyzetét. Az értékelést megküldi a kultúráért, illetve az iratkezelésért felelős minisztereknek.
- d) Az Igazgatóság látja el az Ltv. 17. § (2) bekezdés a)ó), i)ó) pontjaiban foglalt feladatokat.
- e) Az Igazgatóság ó a levéltárak közreműködésével ó ellátja a levéltári tevékenységgel kapcsolatos oktatási és módszertani feladatokat, nevezetesen:
- közreműködés a levéltári tevékenységre vonatkozó irányelvek, normatívák tervezetének előkészítésében;
 - részvétel az iratkezelésért felelős és az iratkezelést végző személyek, illetve a levéltári dolgozók szakmai képzésével, továbbképzésével kapcsolatos koncepciók kidolgozásában, illetve azok megvalósításában;
 - statisztikai rendszerek működtetése, nyilvántartások vezetése, adatszolgáltatás;
 - levéltári szabványok, szabályzatok, módszertani útmutatók készítése, adaptálása;
 - a levéltári tevékenység fejlesztését célzó programok kidolgozása, vezetése;
 - a levéltárügy fejlesztésével, a maradandó értékű iratok fennmaradásának biztosításával kapcsolatos kutatások végzése, szervezése.
- f) Az általa fenntartott levéltárak az Igazgatóság felügyeletével és irányításával ellátják azokat a feladatokat, amelyeket a jelenlegi Ltv. ezen levéltárak szakmai feladatai közé sorol.
- g) Az általa fenntartott levéltárak az Igazgatóság felügyeletével és irányításával végzik a köziratokat kezelő, nem állami vagy nem önkormányzati szervezetek, vállalkozások iratkezelési tevékenységének szakmai ellenőrzését, egyúttal a jogszabályok alapján illetékességébe tartozó, azaz a végelszámolással megszűnt cégek iratainak, továbbá a csatlakozásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (Cstv.) hatálya alá tartozó iratok kezelésének ellenőrzését.

Indokolás

Az üzleti lehetőséget felismerve a rendszerváltozást követően Magyarországon szinte azonnal megalakultak azok a gazdasági társaságok, amelyek tevékenységi köre az állami és az önkormányzati szervek köziratainak őrzése, kezelése. Jelenleg a központi államigazgatás egyes szervei, továbbá több önkormányzat vásárol irattárolási, iratkezelési kapacitásokat, bíz meg köziratok kezelésével külső

cégeket. Tevékenységüket, a szakmai követelmények megvalósulásának ellen részét a levéltárak feladatává kell tenni.

A Cstv. jelenlegi el írásai nem biztosítják megfelelő en a maradandó érték iratok védelmét, levéltárba kerülését, a munkavállalással kapcsolatos személyes adatok meg részét, vagyis az állampolgári jogok érvényesülését. Ezért is különösen fontos a levéltárak ellen rz szerepének az er sítése ezen a téren is. Mindenekel tt meg kell er síteni a levéltárak felügyeleti jogosultságát a felszámoló, irat rz cégek esetében, a felszámolt cégek iratait rz irattárak alapvet adatait a levéltáraknak be kelljen jelenteni. Továbbá meg kell határozni a felszámoló és irat rz k irattárainak minimális szakmai paramétereit, s azokat ellen rizni kell. El kell érni, hogy maradandó érték iratokat ténylegesen csak levéltárak tároljanak. Ehhez, természetesen, a levéltárakban meg kell teremteni a feladat végrehajtásához szükséges feltételeket.

- h) Az általa fenntartott levéltárak az Igazgatóság felügyeletével és irányításával ellátják a közfeladatot ellátó szervek iratkezelésének általános követelményeir l szóló 335/2005. (XII. 29.) Korm. rendelet 67/A. ó 67/C. paragrafusában meghatározott ellen rzési feladatokat. Továbbá ó az általa fenntartott levéltári intézmények útján ó végzi az Ltv.-ben a levéltárak számára jelenleg megfogalmazott szervellen rzési feladatokat (pl. a maradandó érték iratok fennmaradásának biztosítása az iratselejtezési jegyz könyvek jóváhagyása során).

Indokolás

A javaslat szerint a levéltárak ellen rzési tevékenysége ó a jelenlegi gyakorlattal ellentétben ó a közfeladatot ellátó szervek esetében az iratkezelési szabályzatban foglaltak végrehajtásának ellen rzésére terjedne ki. Ezzel a levéltárak átvennék a 212/2010. (VII. 1.) Korm. rendelet 28. § a) pontjában meghatározott ellen rzési feladatot (šellen rzi az iratkezelési szabályzatban foglaltak végrehajtását a központi államigazgatási szerveknél), illetve a f városi és megyei kormányhivatalokról szóló 288/2010. (XII. 21.) Korm. rendelet 15. § c) pontjának els mondatrészében megfogalmazott feladatot (šellen rzi ó az illetékes közlevéltárral egyeztetett ellen rzési terv és program szerint ó az ügyiratkezelésr lí ö szóló jogszabályok végrehajtását).

A hatályos szabályok szerint a levéltárak ma csak a maradandó értékek fennmaradásának biztosítása céljából végzik a köziratok kezelésének ellen rzését. Az iratkezelési szabályzatban, illetve az ügyiratkezelésr l szóló jogszabályokban foglaltak megvalósulásának ellen rzését a KIM Kormányiroda, valamint a megyei kormányhivatalok végzik. Jelenleg azonban ehhez nem áll rendelkezésükre a megfelelő személyi, szervezeti kapacitás. A MOL lényegében az egyetlen olyan intézmény, amely a központi államigazgatási szervek esetében hatékonyan lát el ellen rzési feladatokat, igaz, jelenleg csupán a jogszabályok által meghatározott levéltári szempontokat érvényesítve. Ebb l adódóan a jogi normákban el írtak nem érvényesülnek kell módon, s az iratkezelés ellen rzése messze nem terjed ki a közfeladatot ellátó szervek egészére, ellentétben a levéltári ellen rzési gyakorlattal.

Az említett ellen rzési követelmények kell színvonalon történ megvalósulása az egyik elmaradhatatlan kelléke a közigazgatás átalakítása kapcsán megfogalmazott célok elérésének. Véleményünk szerint a feladatot a már létez , az ellen rzés terén több évtizedes tapasztalattal és országos hálózattal rendelkező levéltárak képesek ellátni költséghatékony módon, a meglévő szaktudásra alapozottan, a szükséges

fejlesztések segítségével, megtakarítva egy párhuzamos szervezet létrehozásának költségeit. Amennyiben az állam az ellen rzési gyakorlatot a jelenlegi módon szeretné elfogadható szintre fejleszteni, az sokkal nagyobb költségkihatással járna. Az iratkezelés irányításának egyéb feladatait a javaslat a Kormányiroda feladatkörében hagyja, megteremtve a két szervezet intenzív és gyümölcsöző együttm ködésének kereteit.

Továbbá figyelembe veend , hogy a dekoncentrált szerveknek a kormányhivatalokba történ integrálása, illetve a hatósági jogköröknek az önkormányzatoktól való várható elvonása, s a járási hivatalokhoz utalása azt eredményezi, hogy a kormányhivatalok a jöv ben lényegében önmaguk iratkezelését ellen riznék.

2. 2. 2. Az Igazgatóság hatósági jogkörébe tartozó feladatok

a) A köziratok és a más, az mLtv. hatálya alá tartozó iratok kezelése során elkövetett jogsértésekkel kapcsolatos eljárások és örökségvédelmi feladatok:

1. Az egyes szabálysértésekr l szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet 147. §-ában meghatározott bírság kivetésével kapcsolatos szabálysértési hatósági feladatok ellátása. (Az említett rendelet 147. §-ában meghatározott bírság összegét 100.000 Ft-ra javasolt emelni.)

Indokolás

Jelenleg a levéltáraknak nincs megfelel jogszabályi háttérük, felhatalmazásuk a szervellen rzési feladatok teljesítése során tapasztalt jogsértések, hiányosságok kell súlyú szankcionálására. Ez nagyban hátráltatja a jogi normák megfelel színvonalú teljesülését. A szankciók közvetlen alkalmazhatósága az egyik legfontosabb és leghatékonyabb eszköze lenne a probléma megoldásának.

2. Az Igazgatóság végzi a levéltári anyag és a kulturális javak körébe tartozó magániratok esetében a kulturális örökség védelmér l szóló 2001. évi LXIV. törvényben meghatározott örökségvédelmi feladatokat, illetve rendelkezik az ehhez szükséges, a jogszabályban rögzített anyagi források fölött.

Indokolás

Az Ltv. hatálya alá tartozó kulturális javak védelmét jelenleg a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal látja el. A feladat Igazgatóságnak való átadása el segítheti az egységes levéltári gyakorlat kialakítását, várhatóan a védetté nyilvánítások számának emelkedésével járna, továbbá az eljárások hatékonyabb módon hasznosítanak a szervellen rzések, illetve a levéltári anyag védelmének tapasztalatait.

b) A közfeladatot ellátó szervek által használt adatkezelési, nyilvántartási szoftverek akkreditálásában való részvétel (egyetértési jog gyakorlása ó a feladat a KIM-nél marad).

c) A levéltárak alapításával, m ködésével kapcsolatos nyilvántartások vezetése.

Az Igazgatóság (elnöke) ó hatósági jogkörében ó els fokú hatóságként jár el, döntése ellen bíróság el tt lehet fellebbezéssel élni.

3. A javasolt megoldás költségvetési kihatásai

Számítások szerint a 20 területi (megyei) általános levéltár³ éves finanszírozási igénye ó a 2007-2009. évi bázisadatokat figyelembe véve ó 2,1 milliárd Ft. Ehhez számíthatjuk hozzá még Budapest F város Levéltára 650 millió Ft-os költségvetését. Az állam a ma már átláthatatlan és más feladatokra szánt összegekkel összevont kulturális normatíva (fejkvóta) keretében jelent s összegeket biztosít az önkormányzatok részére, közöttük ó nem elkülönített módon - a levéltár fenntartására. Igaz, ez a normatíva nem fedezi a m ködéshez szükséges költségeket, azokat a fenntartó önkormányzatok ó ma már egyre nehezebben és egyre kisebb mértékben ó más bevételeikb l pótolják ki. Ebb l az következik, hogy állami fenntartásba vétel esetén a levéltárügyre az önkormányzatok által fordított forrásokat, a (normatív vagy egyéb módon adott) támogatások sz kítésével, vissza kell tartani a központi büdzsében, vagy a szükséges költségvetési keretösszeget ett l eltekintve kell biztosítani.

A fenti összegre lenne szükség annak érdekében, hogy a magyar nemzet kulturális örökségét képez , illetve a közigazgatás folyamatos m ködéséhez, illetve az állampolgári jogok gyakorlásához nélkülözhetetlen dokumentumok biztosan fennmaradjanak és hozzáférhet vé váljanak. (Mivel a Magyar Országos Levéltár és a szaklevéltárak m ködési költségeit a központi költségvetés már most is biztosítja, így a javasolt megoldással az állam a magyarországi levéltári anyag 95%-át rz közlevéltárak teljes hálózatának fenntartását biztosítaná közvetlenül.) Érdemes azt is megjegyezni, hogy a területi általános levéltárak m ködési költségeik mintegy 75%-át személyi bérekre fordítják, így az ezekre es járulékok is a központi büdzsébe jutnának vissza. Véleményünk szerint a jelenlegi finanszírozottsághoz képest *nem jelentene jelent s többletköltséget* a megyei levéltárak állami fenntartásba vétele, sokkal inkább a finanszírozás egyszer sődésével, hatékonyabb felhasználásával számolhatunk. A javaslat kapcsán jeleznünk kell, hogy a megyei levéltárak által használt, dönt en önkormányzati tulajdonban lév ingatlanok helyzetét a javaslat elfogadása esetén rendezni kell.

Az Igazgatóság m ködési költségei kapcsán egy 20 f státusszal m köd intézménnyel kell számolni, ami kb. 170 millió Ft éves költségvetést feltételez. Ehhez járulna még a szakfelügyeleti rendszer m ködtetésére jelenleg is szánt kb. 20 millió Ft. A költségek egy részét a szakági irányításra, illet leg az iratkezelési felügyeleti tevékenységekre fordított állami kiadásokból lehetne fedezni.

Záró megjegyzések

1. A Levéltári Kollégium hangsúlyozza azt is, hogy az Igazgatóság létrehozását, természetesen módosított feladat- és hatáskörrel, a területi általános levéltárak állami fenntartásba vételének elmaradása esetén is elengedhetetlennek tartja!

2. Jelen javaslat a területi általános levéltáraknak, mint a magyar levéltárügy 65%-át képvisel intézményeknek a fenntartási és irányítási problémáinak a megoldására törekszik. A Levéltári Kollégium a Magyar Országos Levéltár, valamint a többi állami szaklevéltár fenntartási és finanszírozási kérdéseiben nem foglal állást, azt ó az érintett intézmények

³ Gy r-Moson-Sopron megyében két megyei levéltár üzemel, Gy r, illetve Sopron székhellyel.

vezet ivel egyeztetve, munkatársainak véleményét is kikérve ó a jöv ben kell vizsgálat tárgyává tenni.

II. A MAGYARORSZÁGI LEVÉLTÁRAK FINANSZÍROZÁSI HELYZETE

1. A MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR 2005 ÉS 2010 KÖZÖTTI FINANSZÍROZÁSÁNAK ÉS KÖLTSÉGVETÉSÉNEK LEGFONTOSABB ADATAI ÉS TENDENCIÁI

Készítette: Tilcsik György és Kenyeres István

A Magyar Országos Levéltár esetében az éves nominális bevétel összege 2005 és 2010 között ha nem is egyenletes mértékben, de folyamatosan csökkent: 1.436 MFt-ról 1.219 MFt-ra, ami 15%-os visszaesést jelent. A fenntartói támogatás aránya az összbevételhez képest az elmúlt hat évben 75% és 82% között mozgott, átlagosan 79,3%-os volt. A fenntartói támogatások összege a 2005. évi 1.145 MFt-ról 2010-re 940 MFt-ra esett vissza, ami 18%-os visszaesést jelent. Amíg 2005 és 2007 között folyamatosan csökkent a MOL fenntartói támogatása: 1.145 MFt-ról 1.017 MFt-ra, addig 2008-ban 8,6%-os növekedés történt és az intézmény fenntartói támogatása megközelítette a 2005. évit, azóta viszont rohamosan csökkent az alaptámogatás összege. A legnagyobb arányú fenntartói támogatás-megvonás 2010-ben történt, amikor is az előző évi fenntartói támogatás összege 12%-al csökkent.

A bevételek és kiadások főszegeinek vizsgálatából kiderül, hogy a MOL évről-évre kevesebbet költött, mint amennyi a teljes költségvetése viszonylatában elvben rendelkezésére állt: a kiadások aránya az összbevételhez képest 88% és 92% között mozgott, átlagos értéke 89% volt. Mindez azt jelenti, hogy a MOL évről-évre körülbelül azonos összeget, átlagosan mintegy 140 MFt összeget vitt át a következő évre. Részben ez a magyarázata a fenntartói támogatások és az összbevételek közötti jelentős különbségnek. Az átlagos évi 140 milliós áthozatalról azonban tudni kell, hogy ezek döntően kötelezettségvállalással terhelt előirányzat-maradványok, ami azt jelenti, hogy az adott összeg felhasználása a tárgyévvet követő félévben realizálódott. 2010-ben pl. 125 millió Ft volt az így áthúzódó összeg, amelyből 30 M Ft olyan NKA-támogatás volt, amit 2010-ben 2011. márc. 31-ig felhasználással kapott az intézmény. A MOL-nak a vizsgált időszakban szinte végig maradványképzési kötelezettsége volt, amely azt jelentette, hogy a megállapított éves intézményi költségvetésből bizonyos összeget a tárgyévben nem költhetett, de többnyire a következő évben ezeket a zárolásokat felszabadították. (2005: 133 MFt, 2006-2007: 160-160 MFt, 2009: 178 MFt). A MOL költségvetésének egyensúlyára tehát az volt jellemző, hogy a maradvány és a csökkenés összege nagyjából kiegyenlítette egymást, tehát a megállapított költségvetést évente felhasználta az intézmény, és a maradványt pedig összegörgette maga előtt a következő évre.

A MOL a kiadásainak átlagosan 20,8%-át fordította dologi kiadásokra, amelyek aránya 2006-tól induló folyamatos növekedés után 2009-ben volt a legmagasabb: 23%, azóta némileg csökkent. A felhalmozás mértéke átlagosan 5,3% volt, ugyanakkor egyre csökken mértéket mutat: a 2005. évi 9%-hoz képest 2010-ben mindössze 2% volt, ami arra utal, hogy az intézmény kénytelen volt a kiadásai jelentős részét rezsiköltségekre (villany, gáz) és karbantartásra fordítani és egyre kevesebb jutott a szakmai eszközökre.

A MOL, csakúgy mint a megyei levéltárak, kiadásainak közel háromnegyedét bérköltségre fordítja, 2005 és 2010 között átlagosan 72,9%-ot (a legalacsonyabb: 2005: 70%, a legmagasabb: 2006: 74,5%).

Az ösztönös iratanyag tekintetében a következőket állapíthatjuk meg: 6 év alatt 9,2 km-nyi anyaggal, tehát közel egy átlagos megyei levéltárral növekedett a levéltári anyag. A főállású munkatársak száma csupán 2005-ről 2006-ra növekedett: 264 főről 274-re, de innen lényegében véve folyamatosan csökkent: 2008-ra 257-főre, ami 2009-ben 262 főre emelkedett és 2010-ben is ez volt az létszám. Ezen belül a főfoglalkozásúak létszáma a 2006. évi 266-ról drasztikusan csökkent 223-ra (14%-os visszaesés). Ugyanakkor a szakmai állomány aránya fokozatosan növekedett: a 2005. évi 182-ről 2010. évi 215-re (18%).

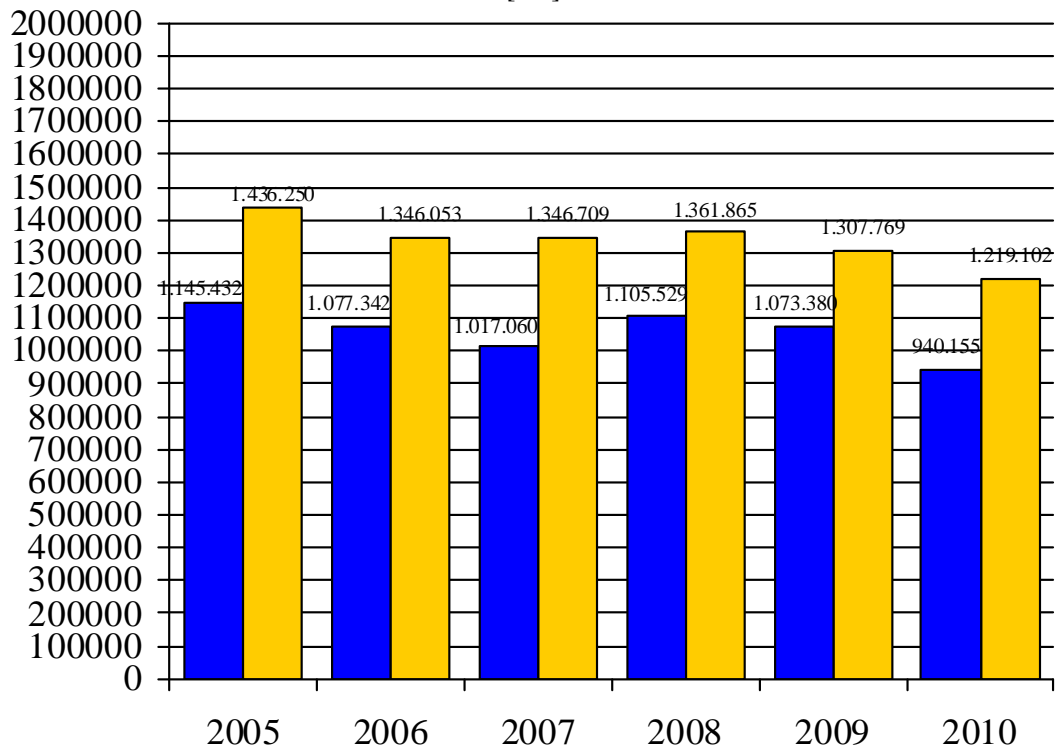
Az egy munkatársra jutó költségvetési bevétel 2005-től jelentősen, 15%-al csökkent 2010-re, míg a szakmai munkatársakat tekintve közel 30%-os a visszaesés. Eközben az egy munkatársra jutó iratanyag mennyisége 13%-al emelkedett, ugyanakkor az egy szakmai munkatársra jutó iratanyag 5%-al csökkent, tehát a MOL a nem szakmai munkatársi állománya terhére tudta tartani az egy szakmai munkatársra jutó iratanyag átlagot.

A MOL 2005 és 2010 közötti finanszírozásának és költségvetéseik alakulásának legfontosabb elemeit feltárni és bemutatni kívánó, fentebb ismertetett, illetve a mellékletet képező táblázatokban megtalálható adatokból levonható, meglátásaink szerint legfontosabb tanulságok a következők:

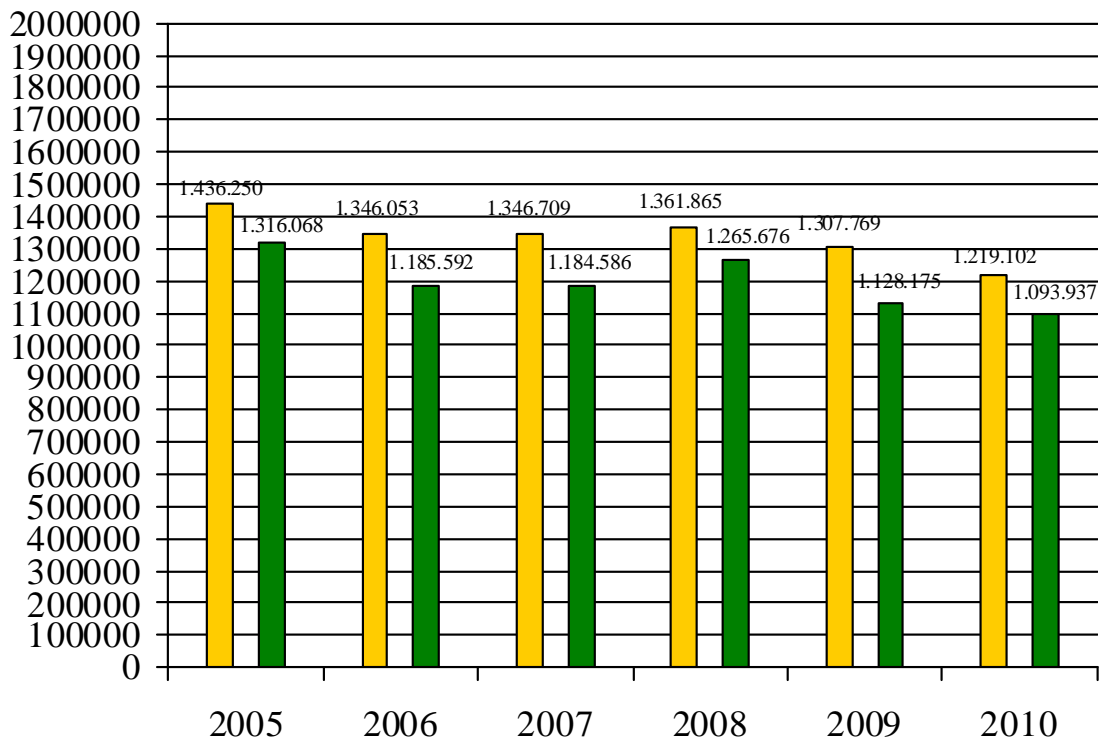
2005-től 2010-ig fokozatos és a végére súlyossá váló támogatáscsökkenés tapasztalható, eközben a munkatársak száma nem változott lényegileg, az ösztönös iratanyag viszont több mint 9000 ifm-rel növekedett. Összesében a MOL valamivel jobban áll, mint a megyei levéltárak, de nagyon elmarad a város levéltáráktól. Jól támasztja alá ezt a megállapítást az egy

munkatársra jutó költségvetési támogatás összege a megyei levéltárakéhoz képest 15%-al magasabb, de a városi levéltárakéhoz képest közel 20%-al alacsonyabb, ugyanígy az egy iratfolyóméterre jutó költségvetési összbevétel a MOL esetében 67%-al magasabb mint a megyei levéltárakban, de 61%-al alacsonyabb a városi levéltárakéhoz képest.

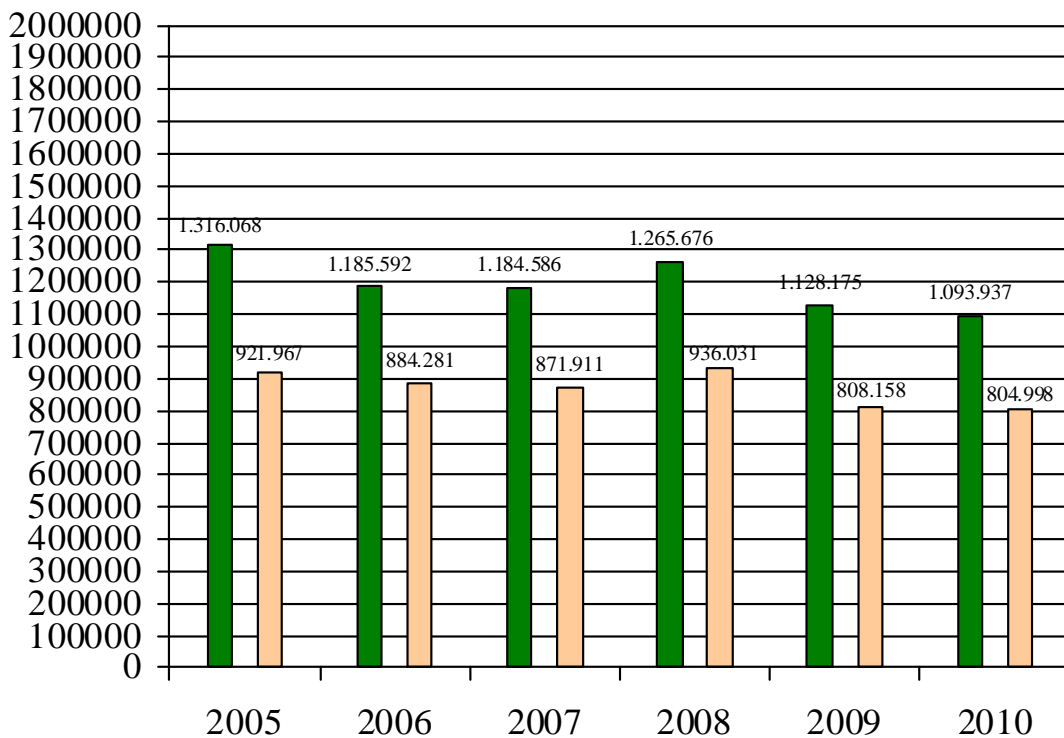
A Magyar Országos Levéltár költségvetésének összege
 Bevételek ó Fenntartótól kapott támogatás (2005-2010)
 [eFt]

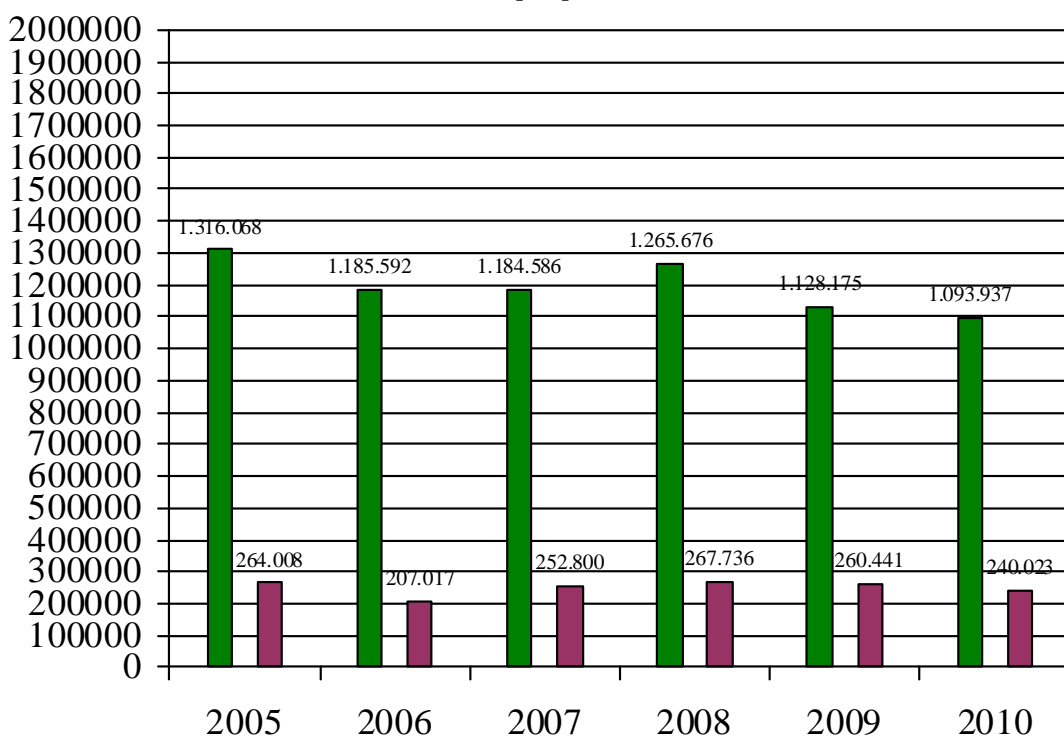
A Magyar Országos Levéltár költségvetésének összege
 Bevételek ó Kiadások ó Összesen (2005-2010)
 [eFt]

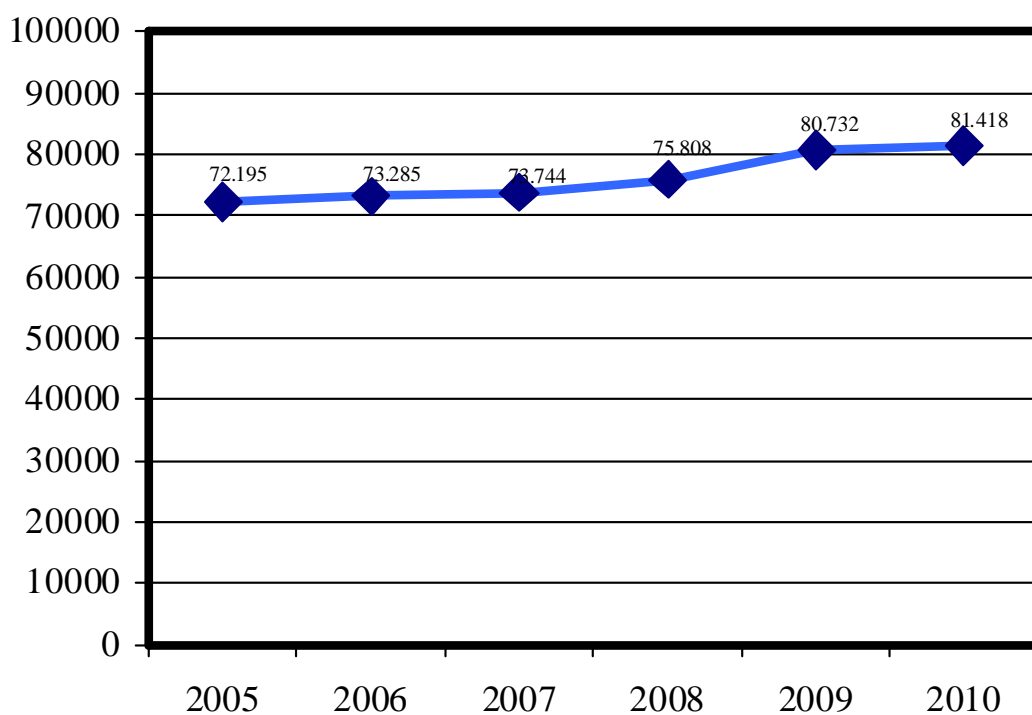
A Magyar Országos Levéltár költségvetésének összege
 Kiadások ó Személyi juttatások+járulékok (2005-2010)
 [eFt]

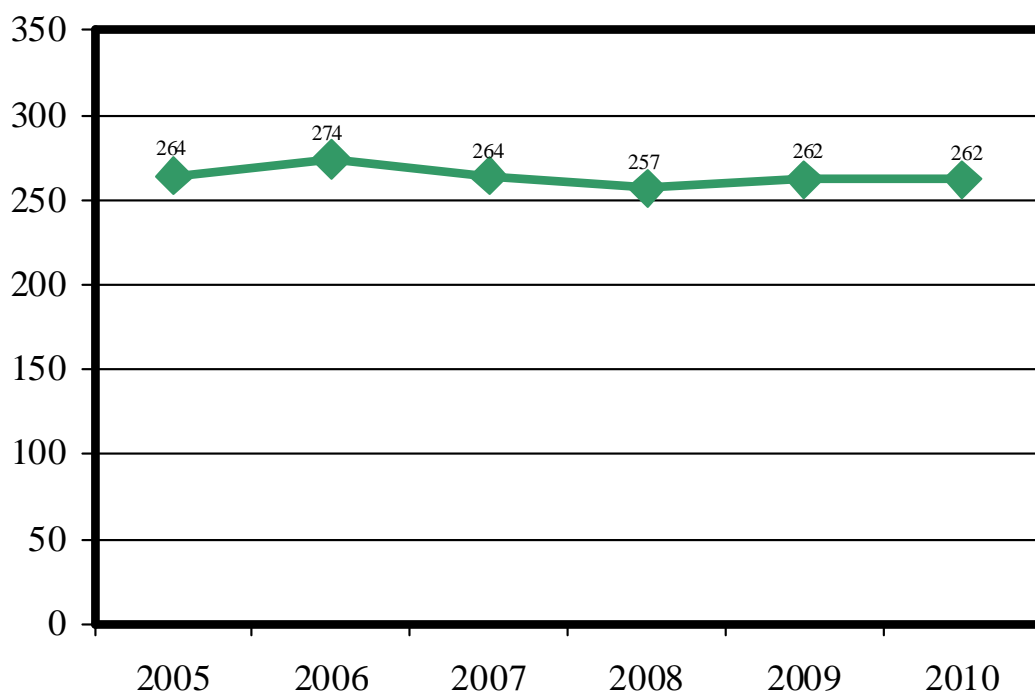
A Magyar Országos Levéltár költségvetésének összege
 Kiadások ó Dologi kiadások (2005-2010)
 [eFt]

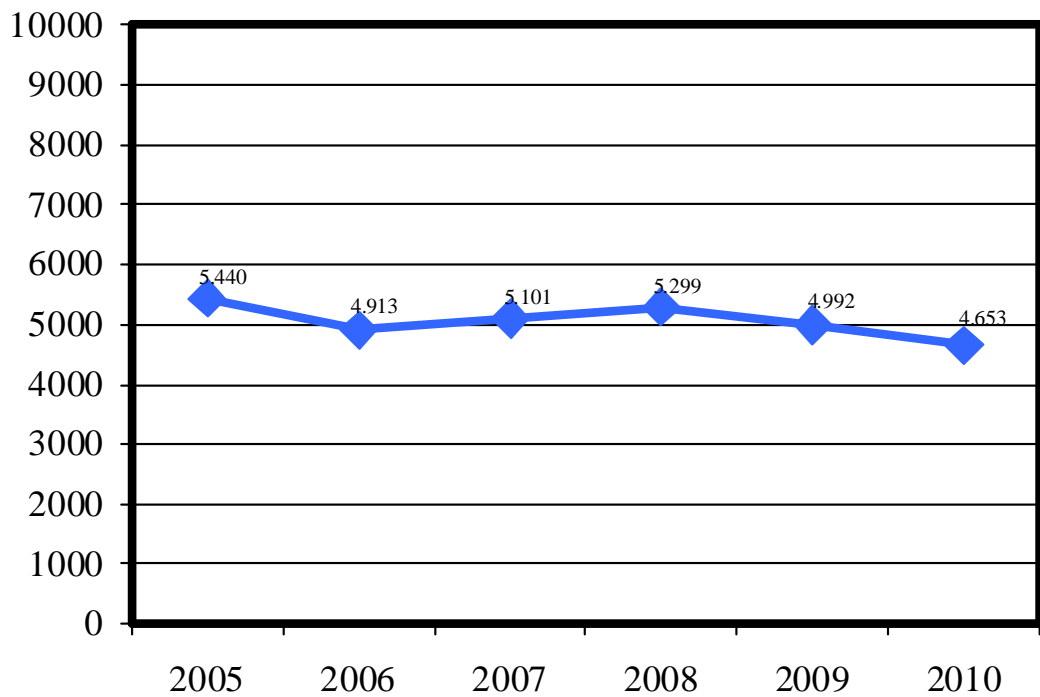
A Magyar Országos Levéltárban rözött iratanyag mennyisége (2005-2010)
[ifm]

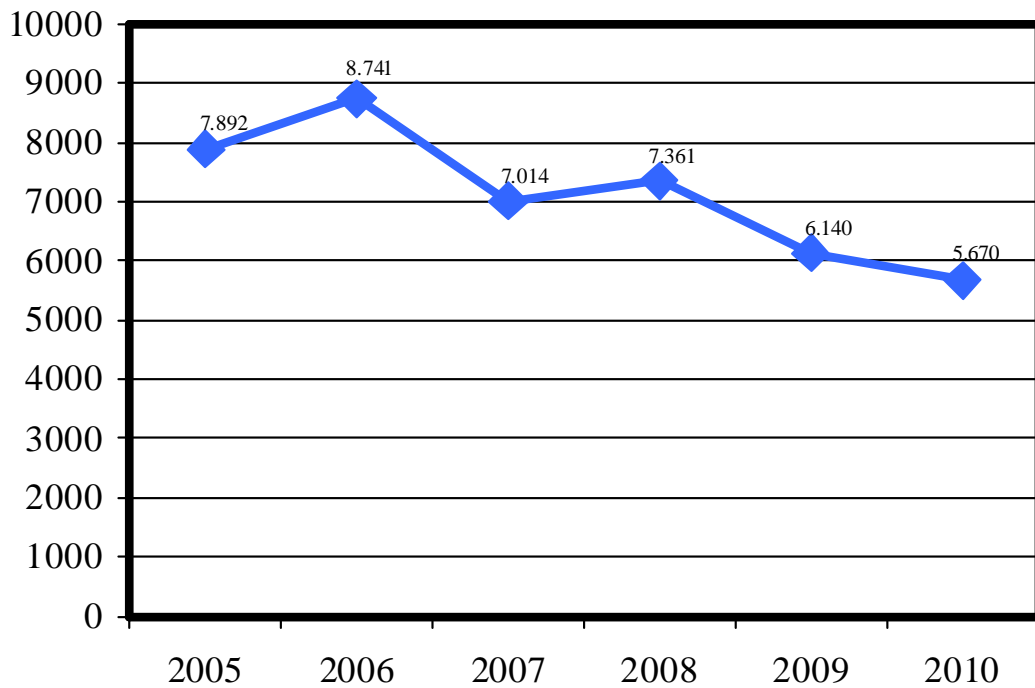
A Magyar Országos Levéltár dolgozóinak száma (2005-2010)
F foglalkozásúak+Részfoglalkozásúak
[f]

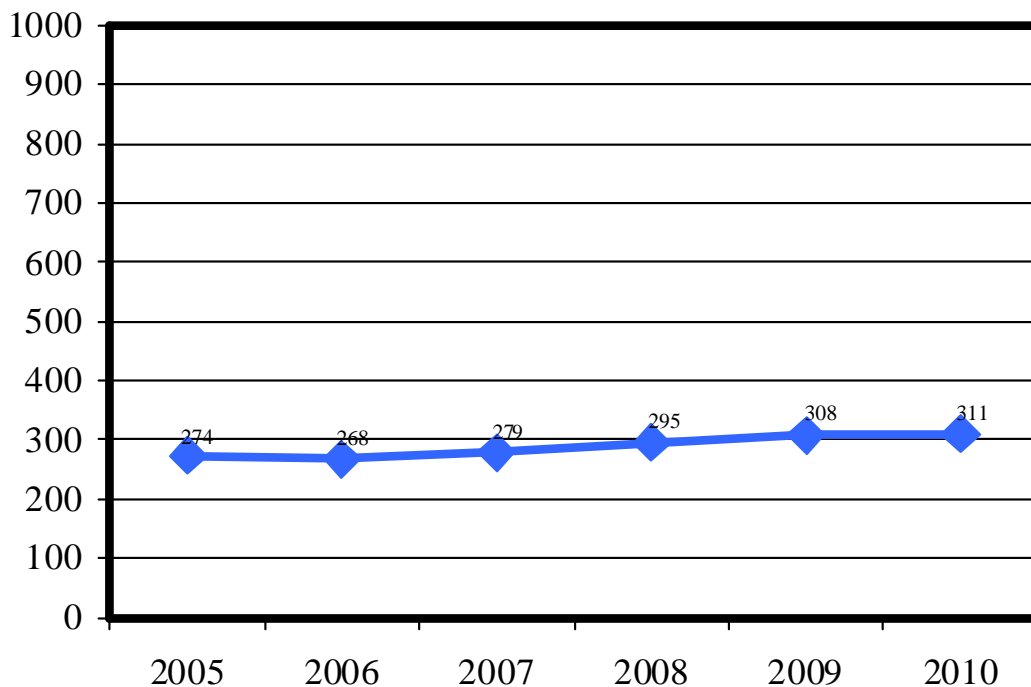
Az egységyi munkatársra jutó költségvetési összbevétel
a Magyar Országos Levéltárban (2005-2010)
[eFt]

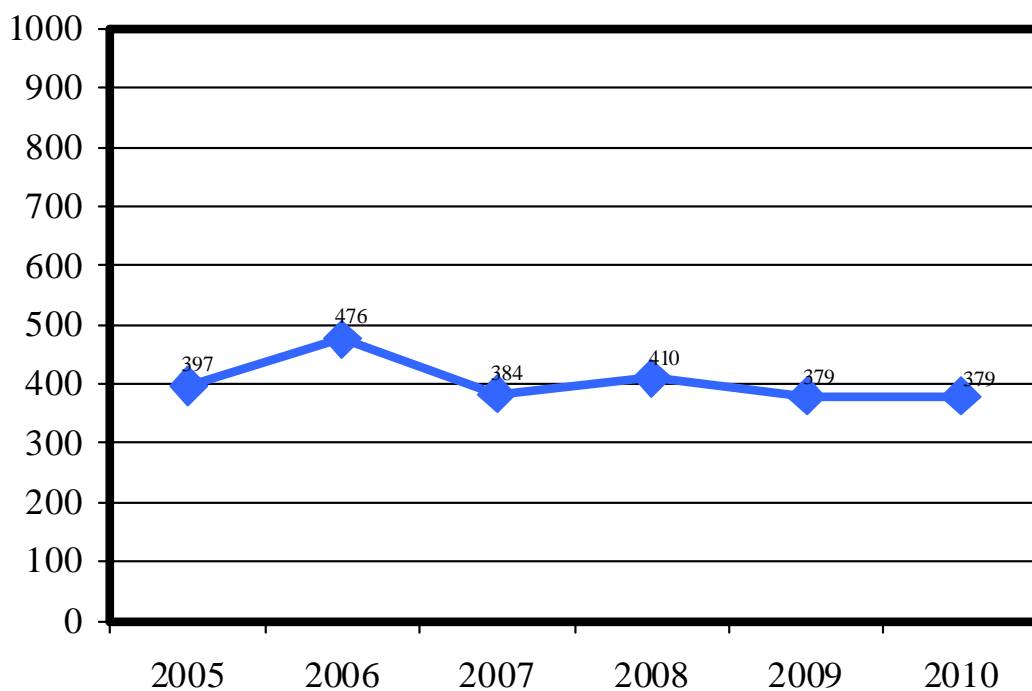
Az egységyi szakmai munkatársra jutó költségvetési összbevétel
a Magyar Országos Levéltárban (2005-2010)
[eFt]

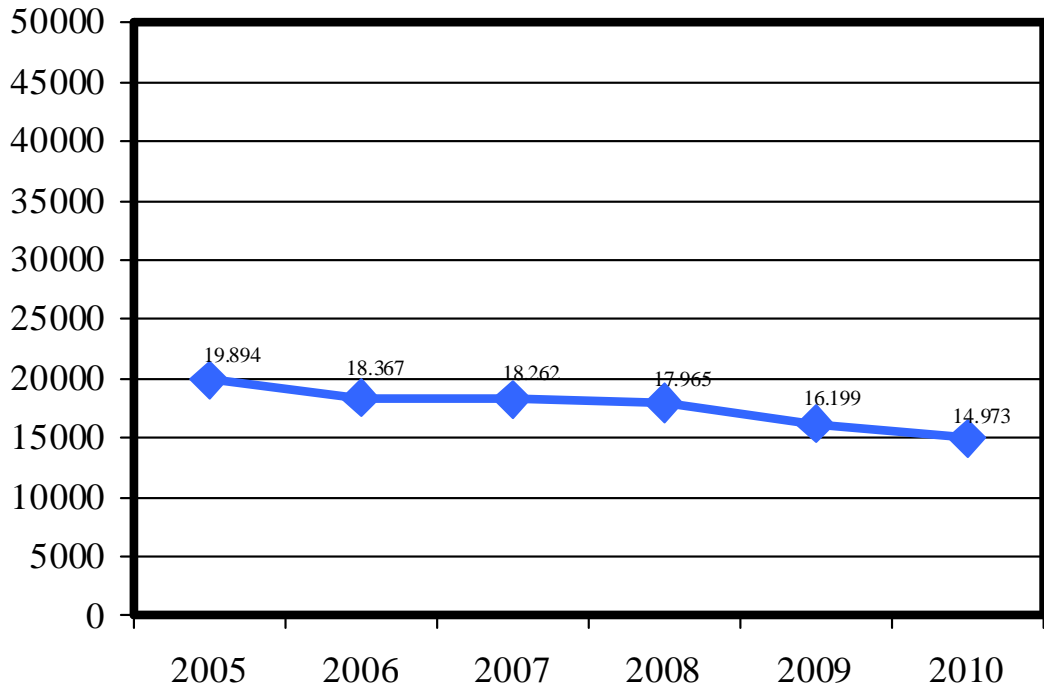
Az egységnyi munkatársra jutó iratanyag
a Magyar Országos Levéltárban (2005-2010)
[ifm]

Az egységnyi szakmai munkatársra jutó iratanyag
a Magyar Országos Levéltárban (2005-2010)
[ifm]

Az egységnyi iratanyagra jutó költségvetési összbevétel
a Magyar Országos Levéltárban (2005-2010)
[Ft]

2. A MAGYARORSZÁGI TERÜLETI (MEGYEI) ÁLTALÁNOS LEVÉLTÁRAK 2005 ÉS 2010 KÖZÖTTI FINANSZÍROZÁSÁNAK ÉS KÖLTSÉGVETÉSEINEK LEGFONTOSABB ADATAI ÉS TENDENCIÁI*

Készítette: Tilcsik György

Az érvényben lévő önkormányzati, valamint az Ltv. a területi önkormányzatok számára kötelező érvénnyel írja elő az adott megyére érvényes költségvetési körrel működő levéltár fenntartását. A lényegében állami feladatokat végző területi általános levéltárak finanszírozását az elmúlt két évtizedben a központi kormányzat nem önálló normatív rendszer támogatással, hanem a több alkalommal is sőtkeresztelt kulturális fejkvótával biztosítja. E többfunkciós fejkvóta, amely érthetetlen módon nem feladathoz és intézményhez szabott, hanem egy adott megyében élő lakosság számával arányos összegű, oly alacsony, hogy az messze nem elegendő a megcélzott feladatok mindegyikének ellátását biztosító intézmények elegendő finanszírozásához. Emiatt, továbbá annak következtében, hogy a kormányzat az elmúlt 20 év során nem vizsgálta és ellenőrizte érdemben az említett fejkvóta összegének felhasználását, továbbá azt, hogy a megyék a számukra biztosított költségvetési támogatásból és saját bevételeikből mekkora összegeket fordítanak évente 1.) a kötelezően fenntartandó, 2.) az önként vállalt feladatok ellátását végző intézmények működtetésére. , gyakorlatilag kizárólag a megyék illetékes vezetőinek akaratán és döntésén múlik, hogy az egyes intézmények közöttük a levéltárak milyen összegű finanszírozásban részesülnek. Ez nagyban járult hozzá ahhoz, hogy az elmúlt közel tíz esztendőben sorozatosan végrehajtott költségvetési elvonások végrehajtása során a megyék döntő többsége nem tett különbséget a kötelező és önként vállalt feladatokat ellátó intézményei között, sőt az is előfordult nem egyszer, hogy adott esetben a kötelezően fenntartandó intézményektől arányait tekintve nagyobb összeget vontak el, mint egynéhány önként vállalt feladatot végzőt.

Az anyagi lehetőségek az egyes önkormányzatok között is jelentős eltérést mutatnak. Az utóbbi évek egyre növekvő gazdasági nehézségei oda vezettek, hogy mára a magyarországi területi levéltárak túlnyomó többsége nemcsak elérte működési képessége határát, hanem költségvetési kondíciójuk alacsony szintje és az utóbbi évek során kényszerűen végrehajtott létszámcsökkenések miatt az intézmények többsége a jogszabályokban előírt feladatainak nem tud maradéktalanul megfelelni. **Ennek következtében nem csupán a már levéltárakban lévő iratanyag feldolgozása, kutathatóvá tétele és az abból történő az állampolgárok, az államigazgatás és a jogszolgáltatás számára nélkülözhetetlen adat szolgáltatás kerül veszélybe, hanem az ami sokkal súlyosabb probléma az a még levéltárba nem került iratanyag pusztán léte forog kockán. A közfeladatokat ellátó szervek levéltári ellenőrzésének akadozása, a levéltárak személyi és infrastrukturális hiányosságai a most keletkező iratok fennmaradását is veszélyeztetik.**

* * *

A magyarországi területi általános levéltárak bevételeinek nominális összege 2005 és 2010 között, ha nem is folyamatosan, de összességét tekintve az elmúlt évre (1.884.420 eFt)

*Jelen áttekintés a megyei területi általános levéltáraktól visszaérkezett kérdőív adatai alapján készült. A 20 magyarországi intézmény közül 19 küldte meg adatait. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár igazgatójának a megyei főkormányzó megtiltotta a kért adatok közlését, és ezért nyilvános adatok közlését.

igen jelentősen a 2005. évi szinthez (2.189.509 eFt) képest 13,93%-kal, a 2006. évihez (2.240.679 eFt) 15,90%-kal is lecsökkent. A 2005. évi és a 2010. évi bevételi összeg közötti, 305.089 eFt a 2010. évi finanszírozási szintet tekintve 3 átlagos megyei levéltár költségvetésének felel meg. Sokatmondó adat, hogy mindössze egyetlen olyan intézmény van, amelynek a jelzett 6 év alatt nominálisan növekedtek az összbevételei, ugyanakkor van olyan levéltár, amely ez alatt az idő alatt lemondani kényszerült bevételeinek 25,61, vagy éppen 26,72, sőt olyan is, amelyik 27,48%-áról.

Sok tekintetben hasonló képet mutat a fenntartótól kapott éves támogatások alakulása. A vizsgált 6 év során a fenntartói támogatás összesített összege 2008-ban volt (1.926.531 eFt) a legmagasabb, és ez 2010-re 1.585.962 eFt-ra esett vissza, azaz 17,77%-kal lett kevesebb. A 2005. és a 2010. évi adatokra figyelemmel elmondható, hogy 5 olyan területi általános levéltár van Magyarországon, amely az utóbbi időpontban nominálisan magasabb támogatást kapott mint 2005-ben, ám ezt az első látásra kedvezőnek látszó képet elerősen lerontja és egyben a mindennapokhoz közelíti az a tény, hogy a szóban forgó intézmények mindegyike a többi esetekben kivéve persze a 2005. évet is szinte kivétel nélkül magasabb összegű fenntartói támogatásban részesült, mint 2010-ben. Ugyanakkor akad olyan levéltár is, amelynek a 6 év alatt kapott legnagyobb összegű támogatása 31,12%-kal, de olyan is, amelynek 49,71%-kal haladta meg a 2010. évit. A teljes költségvetés, valamint a fenntartói támogatás összegében kimutatható jelentős hasonlóság nyilvánvalóan annak következménye, hogy a területi levéltárak költségvetési bevételeinek döntő részét a megyéktől kapott pénzeszegek teszik ki, ám e tekintetben jelentősen fokozott felelősségükre a területi általános levéltárak finanszírozását végző megyék egyáltalán nincsenek tekintettel.

A megyei levéltárak saját bevételeit és átvett pénzeszközeit vizsgálva óriási eltérések mutathatók ki az egyes intézmények között. A többség általában költségvetésének számottevő részét, akár 12-15%-kát külső forrásokból szerezte meg, és miközben néhány levéltár lényegesen túl magas, olykor 20-30%-ot jelentő saját bevétellel és átvett pénzeszközzel működött, akadtak olyan intézmények is, amelyekben ez a szám a 6 év átlagát tekintve 5, sőt olyan is amelyben 2,2% alatt maradt.

A magyarországi területi általános levéltárak saját bevételei és átvett pénzeszközei a 2005 és 2010 közötti időszakban összesítve 2008-ban voltak a legalacsonyabbak, ám tendenciájukat tekintve mindvégig ütemes csökkenést mutatnak, mely folyamat arra a súlyos helyzetre világít rá, hogy a megyéktől kapott támogatások elapadását a levéltárak egyike sem volt képes kompenzálni saját bevételeik és átvett pénzeszközeik összegének növelésével.

Az intézmények kiadási főszegei a bevételek főszegeit pontosan követve, mindig azok alatt maradtak. Az egyes kiadás-nemeket tekintve az összesített adatok szerint a 6 év alatt a megyei levéltárak összkiadásaik 74,45%-át személyi kiadásokra és járulékokra, 21,19%-át a dologi kiadásokra, 1,46%-át egyéb kiadásokra fordították, míg felhalmozásra 2,88% maradt. A közölt átlagszámoktól az egyes intézmények adatai természetesen kisebb-nagyobb mértékben eltérnek, ám tény, hogy miután az intézmények kiadásai minden 4 forintjából 3-at személyi kiadásokra és járulékokra költöttek, tekintettel a mindenképpen kifizetendő működési költségekre (közüzemi díjak, egyéb kiadások stb.), gyakorlatilag alig-alig maradt pénzük a levéltári szakmai feladatokra.

A megyei levéltárakban lévő iratanyag mennyisége 2005 és 2010 között 195.634,61 folyóméterrel 211.113,55 folyóméterre, azaz 15.478,94 folyóméterrel (7,91%) gyarapodott, mely növekmény nagyjából 1/2 átlagos területi általános levéltár iratanyagának felel meg.

2005 óta a megyéktől érkezett támogatás, és ennek következtében a költségvetés bevételi főszegeinek jelentős mérséklődése, továbbá az igen jelentős, a 6 év alatt legalább 35%-ot elérő, ám egyáltalán nem kompenzált infláció miatt az intézmények számottevő része kisebb-nagyobb létszámcsökkenést volt kénytelen végrehajtani. Csupán 3 olyan intézmény akadt, ahol a 6 év alatt valamelyest növekedett a munkatársi állomány, és a kényszer

létszámleépítések mértéke is nagy eltérésekkel valósult meg. Van olyan intézmény, ahol ez 6 év alatt összesen alig lépte túl a 3%-ot, ám akad olyan is, ahol elérte 33,60 vagy éppen a 37,50%-ot. Míg 2005-ben ó 8 órás álláshelyeket tekintve ó 513,30, addig 2010-ben 465,25 személy dolgozott a megyei levéltárakban, és e két szám különbségét jelent 48,05 f nagyjából megfelel 2 átlagos területi általános levéltárban dolgozó munkatárs számának. Jóllehet a végrehajtott létszámcsökkentések túlnyomó része az intézmények f foglalkozású, nem szakmai állományát érintette, amely részben azzal függ össze, hogy a vizsgált id szakban több levéltár esetében gazdasági integrációra került sor, ám a leépítések nem kímélték az intézmények szakmai munkát végz dolgozóit sem.

A megyei levéltárak költségvetési bevételeinek összegér l, az általuk rözött iratanyag mennyiségér l és munkatársi állományukról közölt adatok egymásra vetítése, több érdekes információval szolgál. Így, ha intézményenként eltér módon, de összességében és tendenciáját tekintve 2005-t l 2008-ig némileg emelkedett, majd 2010-re jóval a kiinduló szint alá csökkent az egységnyi munkatársra, illet leg az egységnyi szakmai munkatársra jutó költségvetési bevétel f összege. Mindez arra utal, hogy az intézmények túlnyomó része bevételei elapadásának mértékét l elmaradó arányban csökkentette összmunkatársi, illet leg szakmai feladatokat ellátó dolgozóinak számát, másként szólva: lehet leg vagy inkább dologi és egyéb kiadásait igyekeztek visszafogni, semmint a munkatársi állományukból leépíteni.

A fentiekb l következ leg 2005 és 2010 között a magyarországi levéltárakban számottev en, 381 folyóméterr l 454-re, illet leg 509 folyóméterr l 571-re emelkedett az egységnyi dolgozóra, illet leg az egységnyi szakmai dolgozóra jutó iratanyag mennyisége. E tekintetben jelent s eltérések mutathatók ki az egyes intézmények között, de vitathatatlan, hogy e különbségek már a vizsgált id szak elején is fennálltak, tény azonban, hogy azok lényegében nem csökkentek.

Az egységnyi iratanyagra jutó költségvetési összbevétel összege 2008-ig enyhén (2005-ben 11.192 Ft, 2008-ban 10.735 Ft), majd pedig nagyon határozottan, mondhatni drámaian visszaesett, és 2010-ben már csak 8.926 Ft volt. Mindez nyilvánvaló következménye egyrészt a költségvetési f összeg csökkenésének és az rözött iratanyag azzal párhuzamosan végbement gyarapodásának. Mindössze egyetlen olyan intézményt találtunk, amelynél 2010-ben nagyobb volt az egységnyi folyóméterre es költségvetési összbevétel összege, mint 2005-ben. Ez természetesen az a megyei levéltár, amelynek ó szintúgy egyetlenként ó 2010-ben nagyobb volt a költségvetési f összege, mint 2005-ben. Esetükben a két id pont közötti költségvetés nagyobb arányban emelkedett, mint a 2005 és 2010 között átvett iratoknak a teljes iratanyaghoz viszonyított aránya. Fontos hangsúlyozni, hogy e területen még az el z eknél is nagyobb, olykor érthetetlen nagyságú eltérések tapasztalhatók az intézmények között. Az igen jelent s különbségek már a vizsgált id szak kezdetén is léteztek, ám az utóbbi 6 év ezeket nem csupánö konzerválta, hanem fel is nagyította.

Röviden szólva: 2005 és 2010 között miközben a magyarországi területi általános levéltárak költségvetési összbevétele három átlagos intézmény költségvetési bevételeivel lett kevesebb, és ennek nyomán az intézmények két átlagos területi általános levéltár munkatársi állományától voltak kénytelenek megválni, az általuk rözött iratanyag másfél átlagos megyei levéltárnyi irattal gyarapodott.

* * *

Adataink és az azokból levonható kimutatható összefüggések egyértelm en arra utalnak, hogy az elmúlt években folytatódott, és a gazdasági feltételek megszigorodása következtében felgyorsult az, az 1969-ben, a levéltárak űtanácsosításávalö megkezd ödött folyamat, amelyben az adott intézmény költségvetési támogatásának összegét és személyi állományának nagyságát kizárólag az határozta meg, hogy egy adott levéltár fenntartójának e tekintetben

dönt szóval rendelkező képviselője mit gondol vagy mit tud az intézményről, vagy éppen, hogy milyen a személyes viszonya annak vezetőjével vagy vezetőivel. Tagadhatatlan, hogy a jelzett folyamat során és következtében a területi általános levéltárak egy részében jelentős fejlődés és gyarapodás történt, ám tény az is, hogy jó néhány levéltárnak az átlagosnál jóval kevesebb pénz, figyelem, támogatás stb. jutott. Ennek egyenes következménye az a sokféle és nagy finansiális és kondicionális különbség, olykor szakadék, amely az intézmények egy része között 2010 végére kialakult.

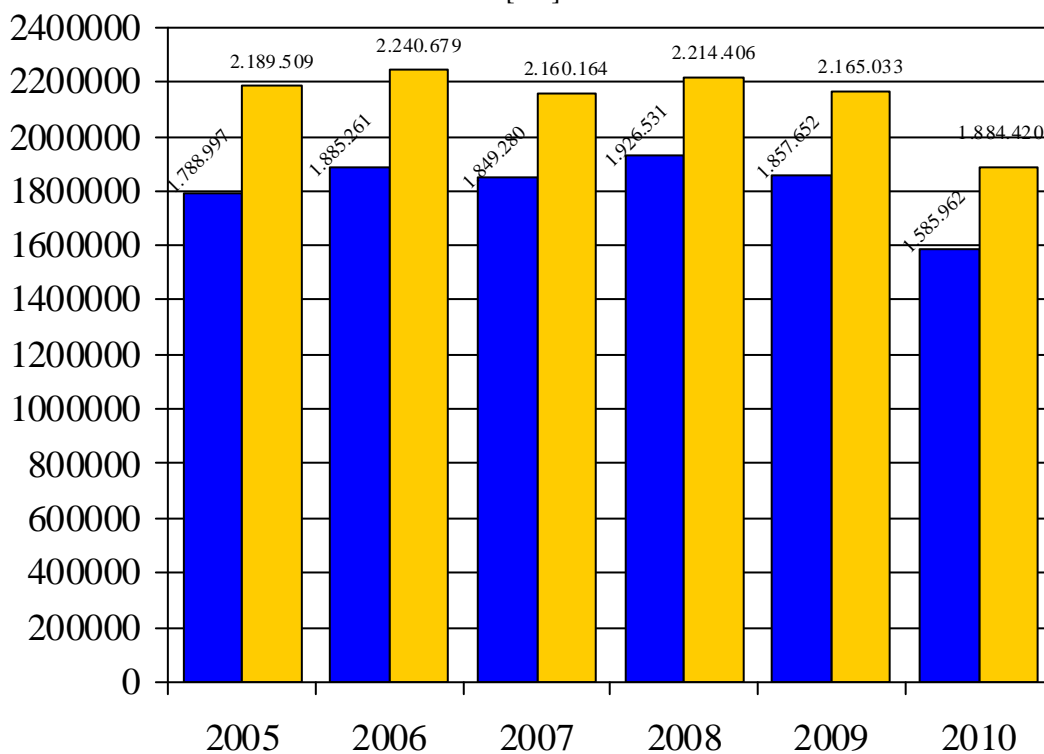
Mindezeket pedig tetézi, hogy a különbségek 2011. január 1. után tovább növekednek, hiszen amiközben a területi általános levéltárak többsége a 2010. évi szinthez viszonyítva drámai mértékben, olykor 30, sőt 50%-os költségvetési támogatáscsökkentéssel kell szembenézzen, addig szerencsére van olyan is csupán egy-kettő, ahol ez az elvonás mértéke 4-5%.

A fentiek ismételtén és sürgetően vetik fel a területi általános levéltárak finanszírozásának alapvető újragondolását és radikális megváltoztatását. Erre attól függetlenül lenne égető szükség, hogy az állami feladatokat ellátó, mai területi általános levéltárakat a kormány a jövőben közvetlenül, vagy a megyei önkormányzatokon keresztül finanszírozza majd. Egy, a jelenlegitől lényegét tekintve eltérő, lehetséges módszer a mai megyei levéltárakhoz nem pedig közgyűjteményekhez számára szóló normatív költségvetési támogatási rendszer bevezetése lenne. Ennek kidolgozása során nyilvánvalóan csak az lehet a cél, hogy a legrosszabb fizikális és finansiális helyzetben lévő intézmények elbűtőbb felzárkózzanak a legjobbakhoz, és nem pedig az, hogy utóbbiak lesüllyedjenek az előbbieken szintjére.

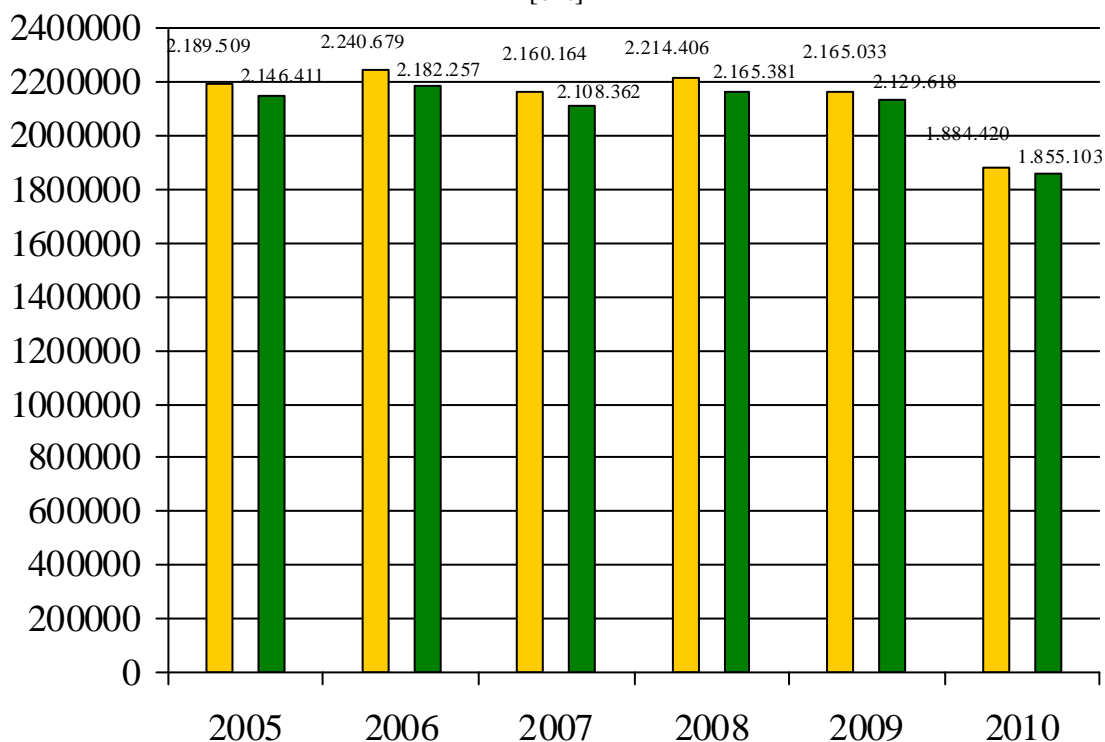
A levéltárak jogszabályokban előírt és elvárható színvonalú működését biztosító támogatási rendszer kidolgozása és bevezetése nélkül ugyanis a megyék a jövőben vélhetőleg folytatják a területi általános levéltárak pénzügyi és szakmai ellehetetlenítését, melynek következtében az amellet, hogy inkább előbb, mint utóbb nehézség és elmaradások jelentkezhetnek az érintett intézmények által nyújtandó különféle közszolgáltatások teljesítésében az méginkább valóssá válna az, amama is határozottan fenyeget, mindennapi veszély, hogy a jogszabályok által a területi általános levéltárak gyűjtésével, illetve legilletékességébe tartozó, a nemzeti kultúrkincs részét képező maradandó értékű köziratok kallódnak elő vagy semmisülnek meg amiatt, hogy azok átvételét az intézmények önhibájukon kívül nem tudják végrehajtani.

TÁBLÁZATOK

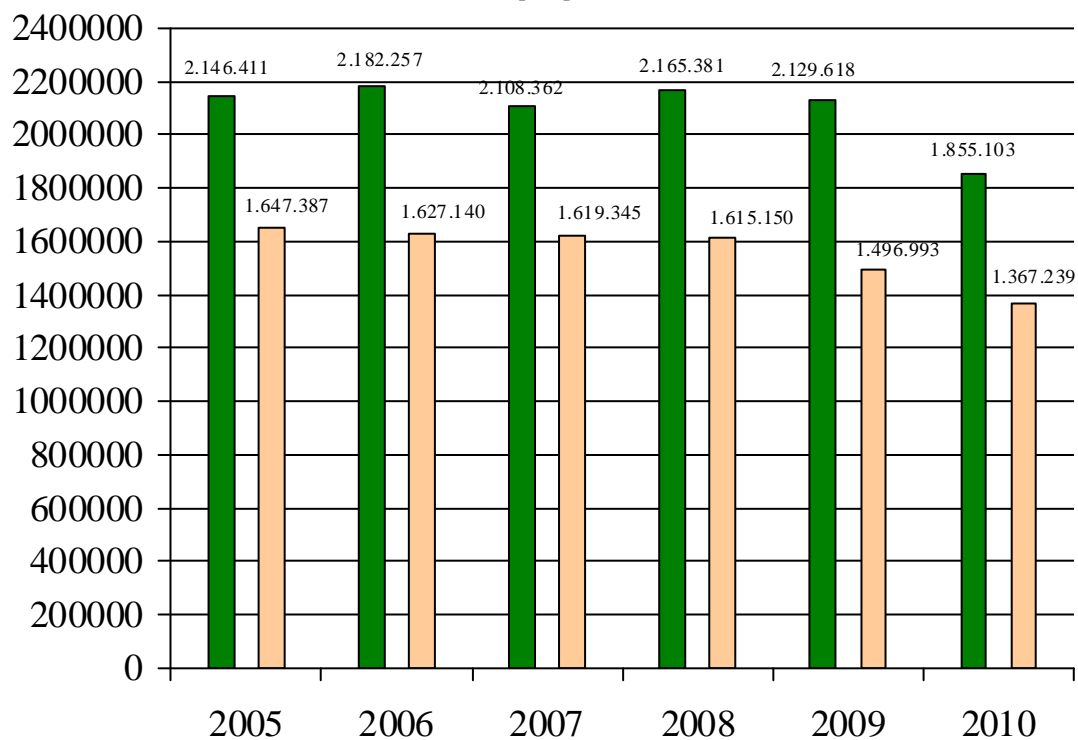
A területi általános levéltárak költségvetésének összege
Bevételek ó Fenntartótól kapott támogatás (2005 ó 2010)
[eFt]

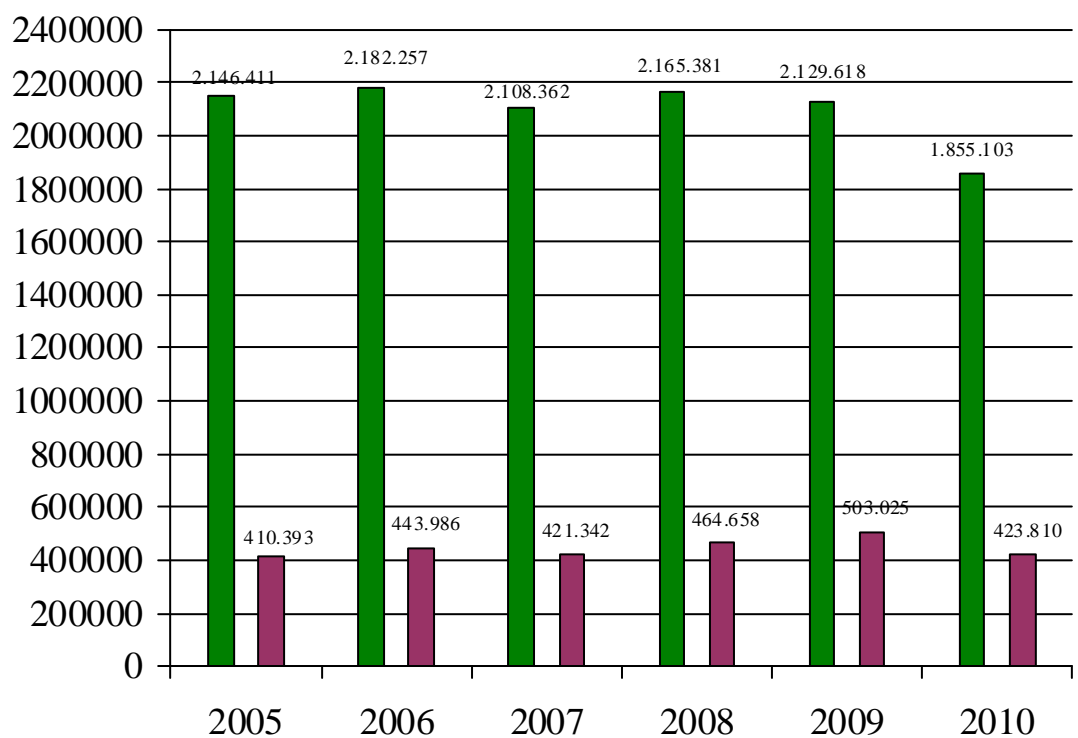
A területi általános levéltárak költségvetésének összege
Bevételek ó Kiadások ó Összesen (2005 ó 2010)
[eFt]

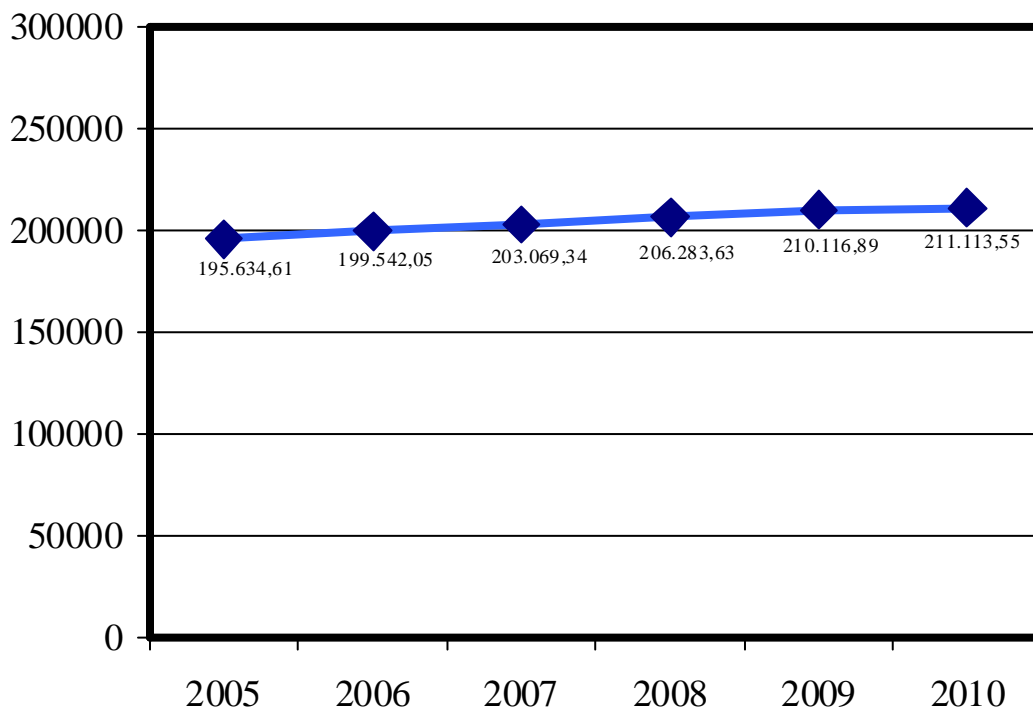
A területi általános levéltárak költségvetésének összege
 Kiadások ó Személyi juttatások+járulékok (2005-2010)
 [eFt]

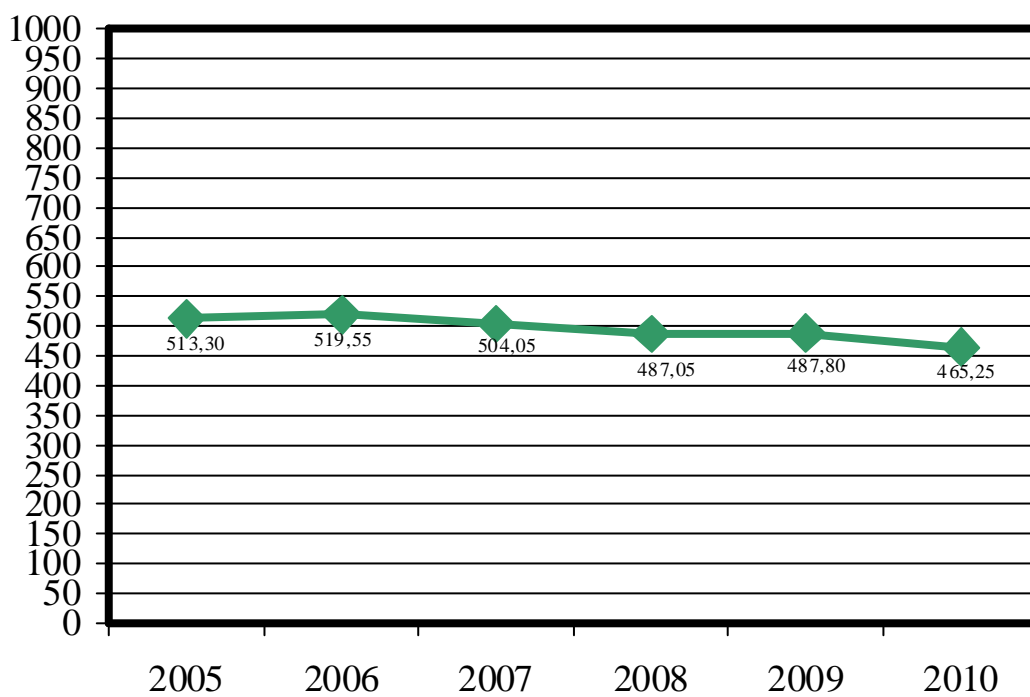
A területi általános levéltárak költségvetésének összege
 Kiadások ó Dologi kiadások (2005-2010)
 [mFt]

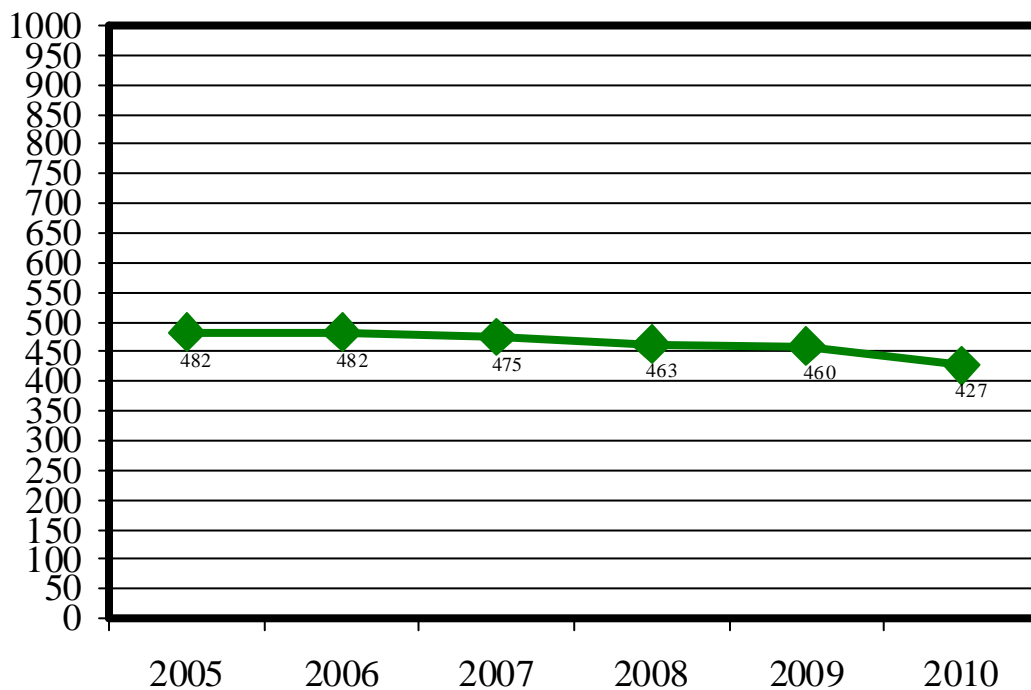
A területi általános levéltárakban rözött iratanyag mennyisége (2005-2010)
[ifm]

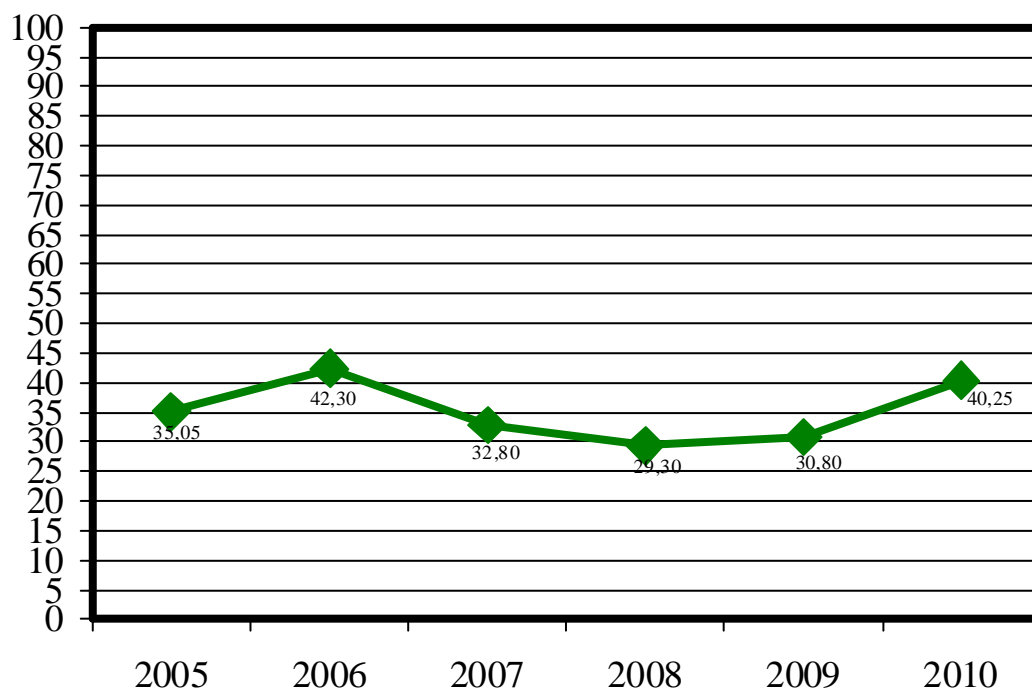
A területi általános levéltárak dolgozóinak száma (2005-2010)
F foglalkozásúak+Részfoglalkozásúak
[f]

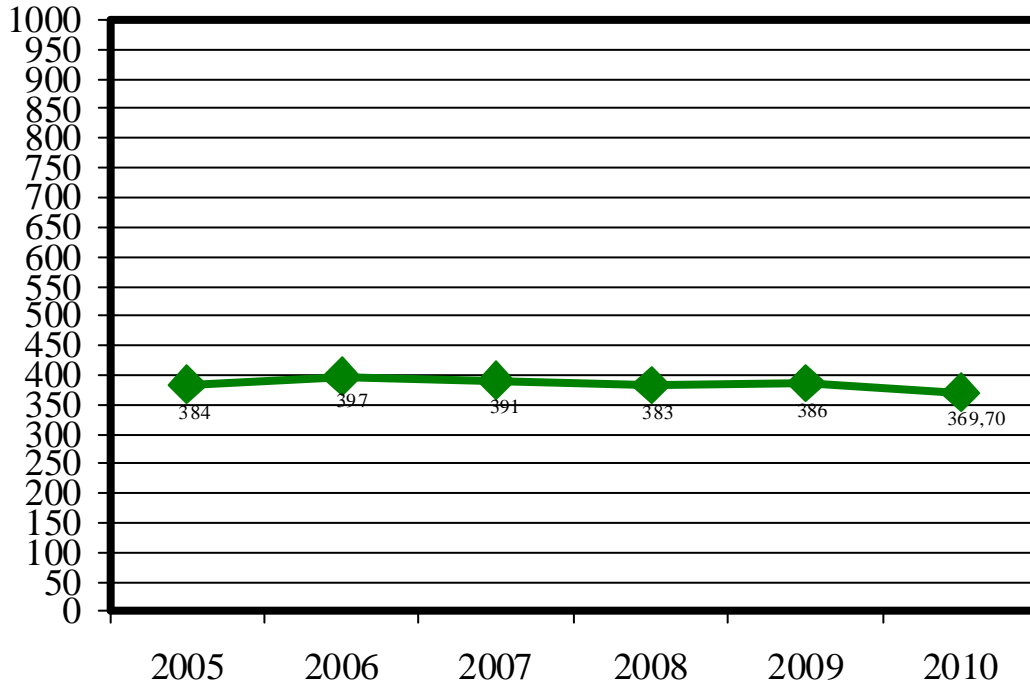
A területi általános levéltárak dolgozóinak száma (2005-2010)
F foglalkozásúak
[f]

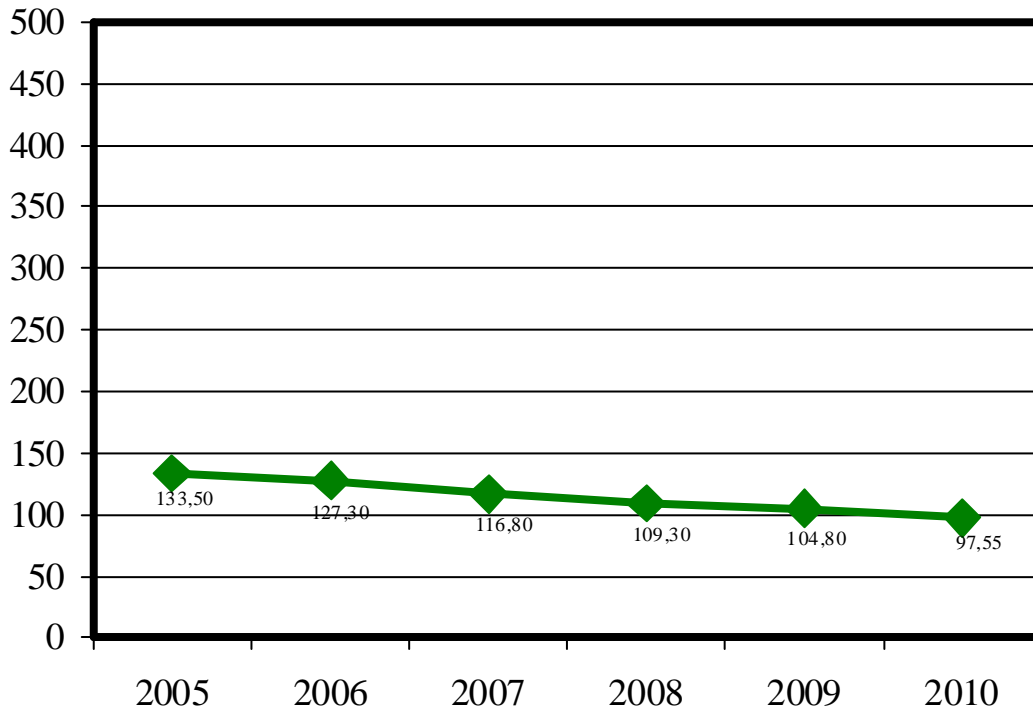
A területi általános levéltárak dolgozóinak száma (2005-2010)
Részfoglalkozásúak
[f]

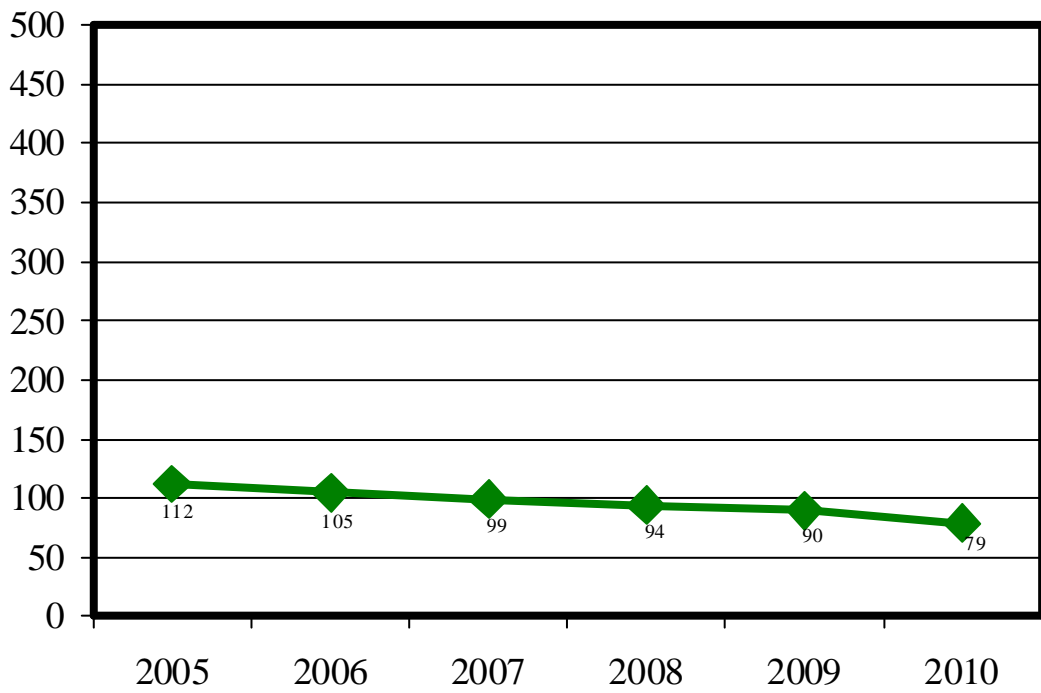
A területi általános levéltárak dolgozóinak száma (2005-2010)
 Szakmai munkatársak ó F foglalkozásúak+Részfoglalkozásúak
 [f]

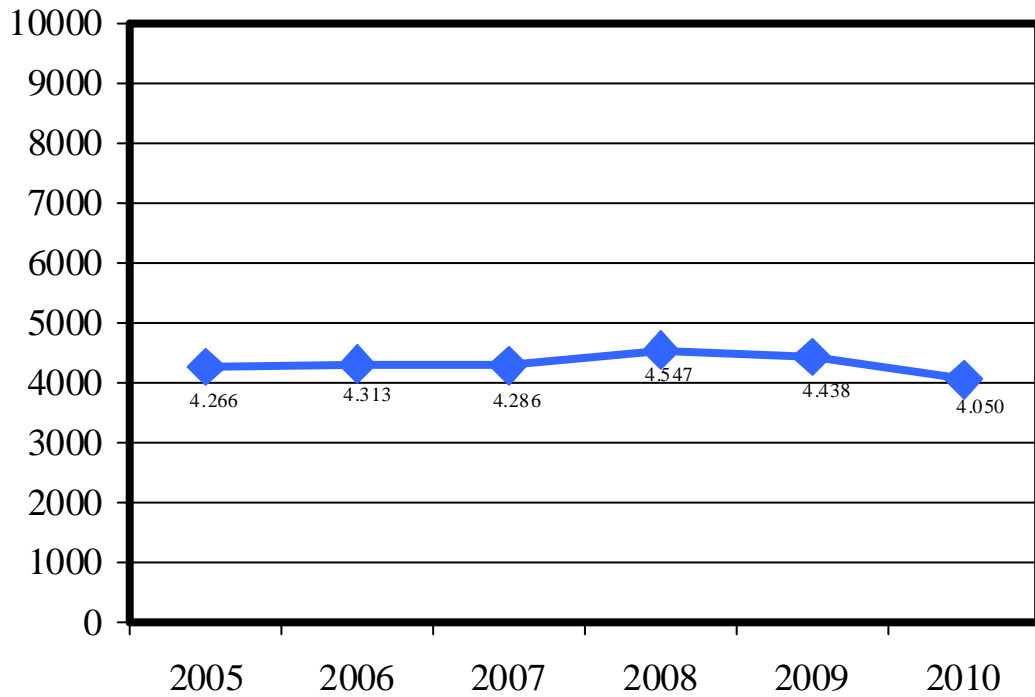
A területi általános levéltárak dolgozóinak száma (2005-2010)
 Nem szakmai munkatársak ó F foglalkozásúak+Részfoglalkozásúak [f]

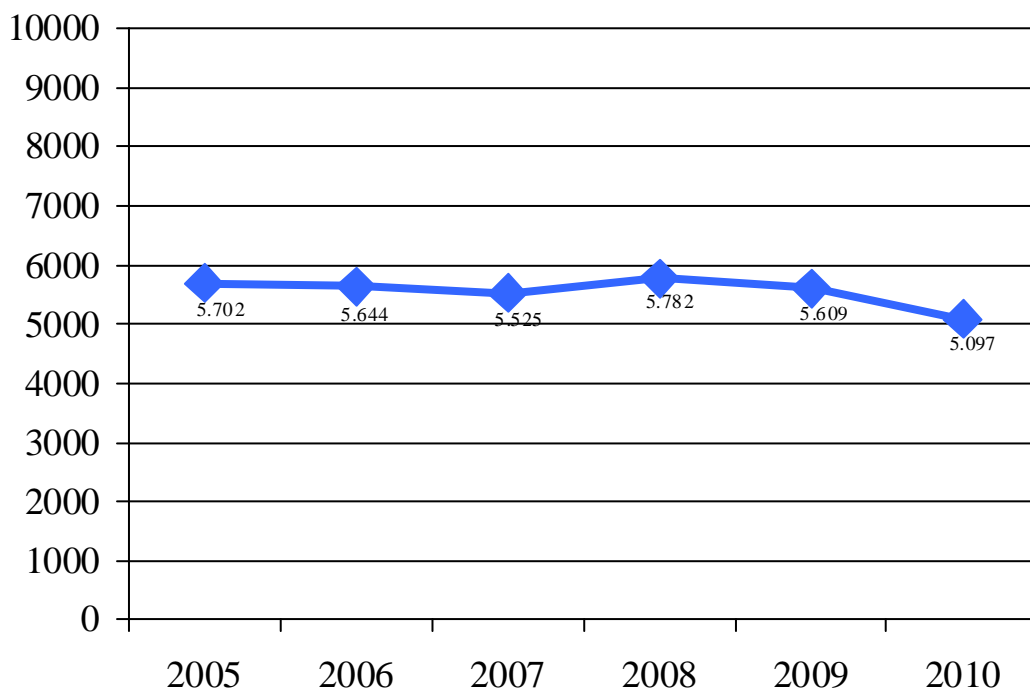
A területi általános levéltárak dolgozóinak száma (2005-2010)
 Nem szakmai munkatársak ó F foglalkozásúak
 [f]

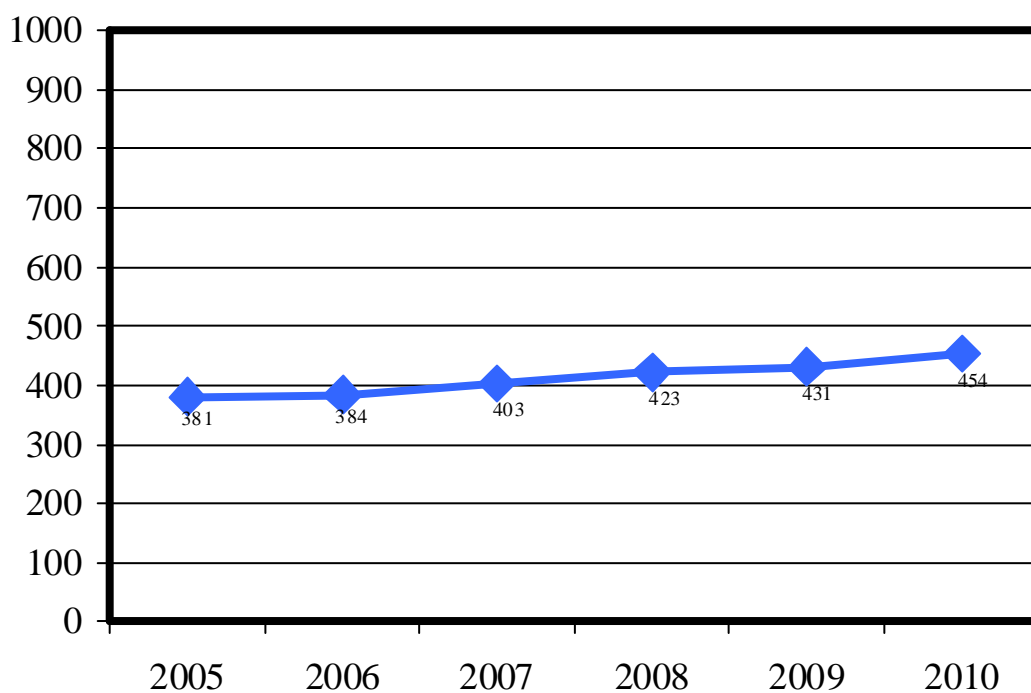
Az egységnyi munkatársra jutó költségvetési összbevétel a területi általános
 levéltárakban (2005-2010)
 [eFt]

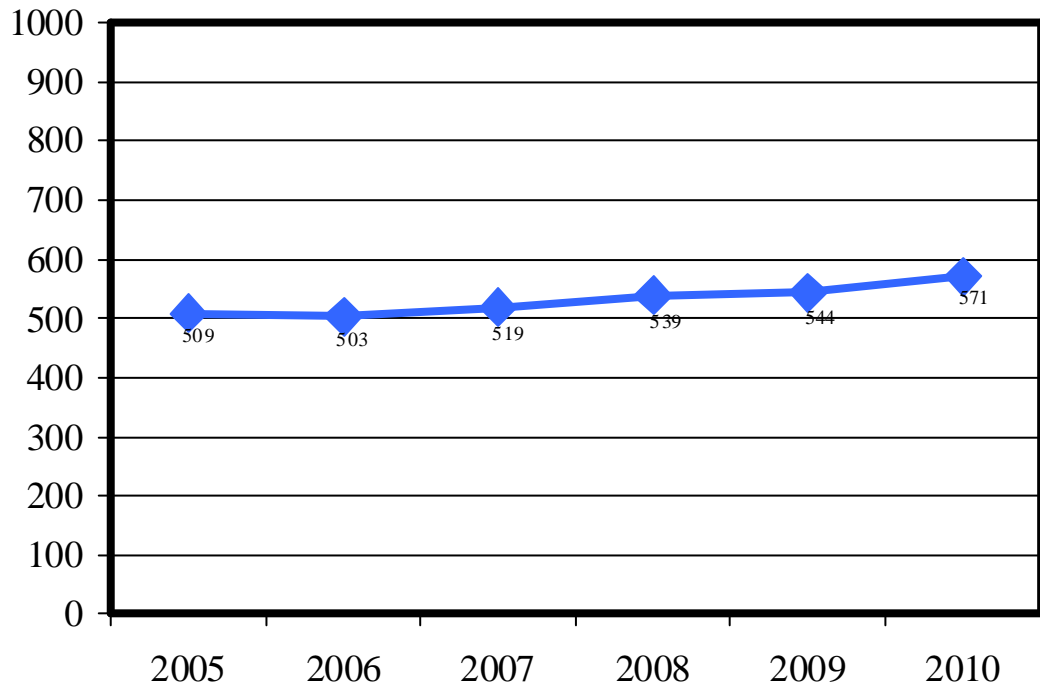
Az egységnyi szakmai munkatársra jutó költségvetési összbevétel a területi általános levéltárakban (2005-2010)
[eFt]

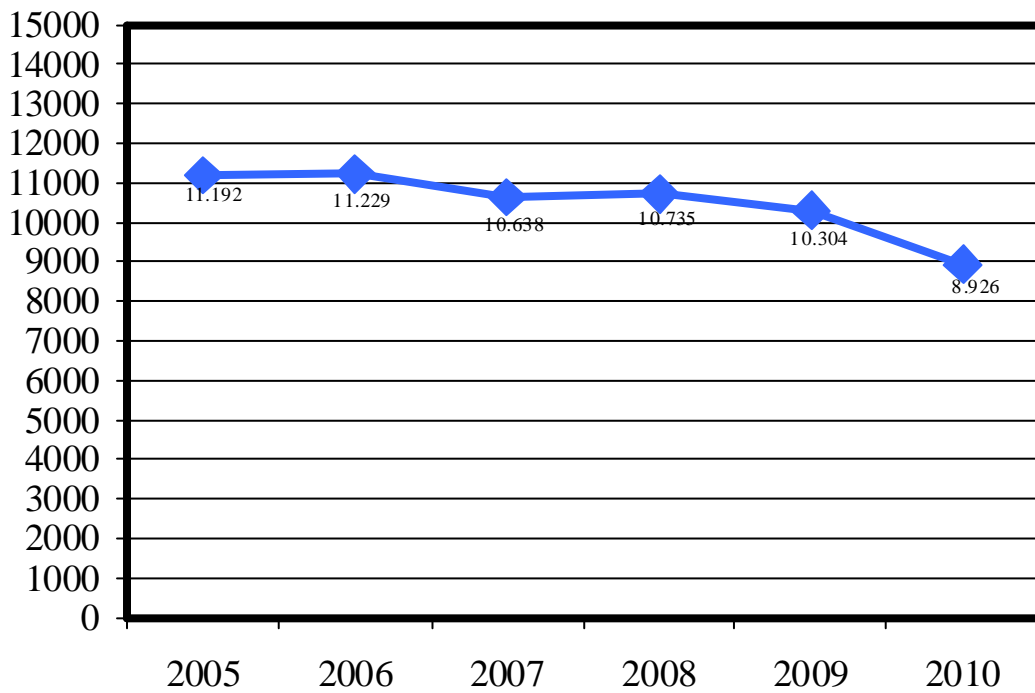
Az egységnyi munkatársra jutó iratanyag a területi általános levéltárakban (2005-2010)
[ifm]

Az egységnyi szakmai munkatársra jutó iratanyag a területi általános levéltárakban (2005-2010)
[ífm]

Az egységnyi iratanyagra jutó költségvetési összbevétel a területi általános levéltárakban (2005-2010)
[ft]

3. A MAGYARORSZÁGI VÁROSI LEVÉLTÁRAK 2005 ÉS 2010 KÖZÖTTIFINANSZÍROZÁSÁNAK ÉS KÖLTSÉGVETÉSEINEK LEGFONTOSABB ADATAI ÉS TENDENCIÁI *

Készítette: Tilcsik György

A vizsgált időszakban a városi levéltárak finanszírozása Budapest F. város Levéltára esetében a megyei levéltárakkal azonos módon történt, míg a többi intézmény fenntartója 2005 és 2009 között lényegében évente egyre csökkenő összegű, a helyi közmvelődési és közgyűjteményi feladatok ellátását szolgáló, ugyanígy normatívóknak nevezett, valójában azonban ó a megyei intézményekéhez hasonló önkormányzati támogatást kapott. 2010. január 1-jétől a kormány megszüntette a települések önálló közmvelődési és közgyűjteményi önkormányzati támogatását, és azt az üzemeltetési, igazgatási, sport- és kulturális önkormányzati költségvetésbe olvasztotta be.

* * *

A városi levéltárak éves bevételeinek nominális összege 2005 és 2010 között igen csekély mértékben, 950.514 eFt-ról 943.327 eFt-ra, azaz alig 0,76%-kal csökkent, mely minimális csökkenés teljes egészében ó figyelemmel arra, hogy az intézmények összbevétele 2005-től 2009-ig, ha nem is folyamatosan, de tendenciáját tekintve emelkedett ó az utolsó esztendőben következett be. Az összbevételek a legmagasabb szintet 2007-ben érték el, amikor is 1.005.100 eFt-ra rúgtak. Az egyes levéltárak adatait vizsgálva szembevetve, hogy az öt közül háromnak ó Győr Megyei Jogú Város Levéltára, Székesfehérvár Megyei Jogú Város Levéltára és Tatabánya Megyei Jogú Város Levéltára ó 2010-ben magasabb volt a költségvetési összbevétele, mint a vizsgált időszak első évében, és az összesített bevételi adatokban a 2005. évi szinthez képest kimutatható csökkenés döntő hányadát a Budapest F. város Levéltárát 2010-ben érintő elvonások tették ki.

Lényegét és fő vonulatát tekintve az összbevételekhez hasonló képet mutat a fenntartóktól kapott támogatások összegének alakulása is. Ez az öt intézmény esetében 2005-ben mindösszesen 798.789 eFt-ot, 2010-ben pedig 765.434 eFt-ot tett ki, mely 33.355 eFt-nyi apadás a 2005. évi szinthez viszonyítva 4,18%-os nominális csökkenést jelent. Megemlíteném,

*Jelen áttekintés a Magyarországon működő öt városi levéltártól ó Budapest F. város Levéltára, Győr Megyei Jogú Város Levéltára, Székesfehérvár Megyei Jogú Város Levéltára, Tatabánya Megyei Jogú Város Levéltára és Vác Város Levéltára ó visszaérkezett kérdőív adatai alapján készült. Az öt intézmény közül az érvényben lévő levéltári törvény besorolása szerint Budapest F. város Levéltára területi általános, míg utóbbi négy intézmény települési önkormányzati levéltár.

hogy a fentebb említett három levéltár fenntartótól kapott támogatása 2010-ben ó hasonlóan az összbevételhez ó meghaladta, mégpedig er sen meghaladta a 2005. évi támogatás nominális összegét. Az öt intézménynek nyújtott összes fenntartói támogatás 2008-ban volt a legmagasabb (812.441 eFt), azt követ en 2009-ben kisebb, majd jelent sebb mértékben esett vissza. A városi levéltárak összbevételeiben 2005 és 2010 között regisztrálható minimális (0,76%), illet leg ahhoz képest a fenntartó által adott támogatás összegében tapasztalható lényegesen nagyobb (4,18%) csökkenés közötti jelent s eltérést egyértelm en az magyarázza, hogy ezen id szakban az intézmények saját bevételeik és átvett pénzeszközeik nominális összegét olyan szintre tudták megemelni, amely növekedés révén csaknem teljes egészében képesek voltak a fenntartói támogatás-csökkentés közvetlen és közvetett negatív hatásait ellensúlyozni.

Az intézmények saját bevételeinek és átvett pénzeszközeinek összege a vizsgált id szakban a 2005. évi 151.725 eFt-os szintr l 2010-re 177.893 eFt-ra emelkedett, közben azonban šhullámvasútszer enő változott: a kezdeti növekedést követ en 2008-ra er sen visszaesett, majd a következ évi emelkedés után ismét lecsökkent. Érdekességként említhet , hogy miközben az öt intézmény összbevételének együttes összege 2007-ben, addig a költségvetésük túlnyomó részét kitev fenntartói támogatás összege 2008-ban érte el a legmagasabb összeget. Ez annak köszönhet , hogy az öt levéltár saját bevételeinek és átvett pénzeszközeinek együttes összege 2007-ben kiugróan magas (192.663 eFt), 2008-ban azonban az egész vizsgált id szakot tekintve a második legalacsonyabb összeg (164.330 eFt) volt.

Felt n , hogy amíg Budapest F város Levéltára és Gy r Megyei Jogú Város Levéltárának saját bevételei és átvett pénzeszközei kisebb-nagyobb škilengésekő mellett összességében számottev en emelkedtek, addig Székesfehérvár Megyei Jogú Város Levéltára saját bevételeinek és átvett pénzeszközeinek összege a vizsgált esztend k alatt gyakorlatilag folyamatosan és 2010-re igen jelent sen lecsökkent, Vác Város Levéltárának saját bevételei és átvett pénzeszközei pedig kifejezetten hektikusan változva, szinte šugráltakő, míg Tatabánya Megyei Jogú Városéi mindvégig rendkívül alacsony szint ek voltak.

A fenntartók által nyújtott támogatások és a teljes összbevétel aránya miközben összességében nem változott jelent sen, hiszen a 2005. évi 84.04%-ról 2010-re 81.14%-ra csökkent, addig az egyes intézményeket tekintve nagyon eltér adatokat regisztrálhattunk. Az intézményi bevételek másik elemét képez saját bevételek és átvett pénzeszközök összegének, valamint az összes bevételek aránya természetesen ezzel mindig reciprocitásban álló tendenciát mutatott. Itt mondjuk el, hogy az egyes intézményeket vizsgálva utóbbi arány

fentiekb l következ egy-egy intézmény esetében évente kimutatható er teljes változása nem feltétlenül jelenti az adott intézmény kiszolgáltatottságát, illet leg er teljes függését a saját bevételek és az átvett pénzeszközök nagyságától, hanem ó az alább részletesebben tárgyalt munkatársi létszám, valamint a különböz egységnyi mutatószámok és összegek alakulásának fényében ó inkább arról árulkodik, hogy az igencsak változó, olykor-olykor óhatatlanul alacsonyabb összeg saját bevételek és átvett pénzeszközök egyetlen egy esetben sem követelték meg az adott levéltár több-kevesebb dolgozójának elbocsátását, illet leg nem teremtettek olyan helyzetet, amelyben a szóban forgó intézménynek a m kódésképtelenség veszélyével kellett volna szembenéznie. Másként szólva: 2005 és 2010 között a városi levéltárak számára biztosított fenntartói támogatások önmagukban is csaknem elégségesek voltak ezen intézmények alapm kódéséhez, így átlagosan az összbevétel 16-19%-t kitev saját bevételek és átvett pénzeszközök az alapfeladatok teljeskör és színvonalasabb elvégzése mellett, újszer és gyakran országos mintául szolgáló szakmai munkák elvégzését is lehet vé tették.

Az öt városi levéltár 2005 és 2010 közötti kiadásai a 2009. év kivételével híven követték bevételeik f összegének változásait, ám mindvégig azok alatt maradtak. Az egyes kiadásnemeket vizsgálva elmondható, hogy az öt város levéltári összkadásainak 64,96%-át személyi kiadások és járulékok, 29,97%-át dologi kiadásokra, 0,80%-át egyéb kiadásokra, 4,27%-át felhalmozásra fordították. Az egyes intézmények adatai az átlagoktól, illet leg egymáséitól kisebb-nagyobb mértékben nyilvánvalóan eltérnek, ám összességében tényként szögezhet le, hogy a városi levéltárak kiadásaik közel kétharmadát személyi kiadásokra, valamivel kevesebb mint egyharmadát pedig dologi kiadásokra költötték 2005 és 2010 között. Az öt intézmény által rzőtt iratanyag mennyisége a vizsgált id szakban 33.191,40 folyóméterr l 38.878,13 folyóméterre, azaz 5686,73 iratfolyóméterrel növekedett, melynek túlnyomó része Budapest F város Levéltára iratgyarapodásából adódik. A növekmény a 2005. évi szint 17,13%-át tette ki, amely több, mint a két legnagyobb vidéki városi levéltár ó Gy r Megyei Jogú Város Levéltára és Székesfehérvár Megyei Jogú Város Levéltára ó 2010-ben rzőtt együttes iratállománya.

A magyarországi városi levéltárak munkatársi állományának 2005 és 2010 közötti adataira pillantva az az igazán örvendetes ó és a megyei levéltárak által különösen irigyelt ó kép tárul elénk, mely szerint ezen id szakban az öt intézményben nemhogy nem csökkent, hanem még emelkedett is ó mégpedig 8 órás álláshelyet számítva 152,75-r l 162,75-re ó a dolgozók száma, mégpedig oly módon, hogy a szakmai munkatársak száma 10,5-del növekedett, a nem szakmaiaké pedig 0,5-del kevesebb lett. A 4 f foglalkozású és 6 részfoglalkozású státuszt

érint pozitív irányú elmozdulás teljes egésze a Budapest F város Levéltárában bekövetkezett változásokból adódott, ugyanakkor nyomatékosan kell hangsúlyozni, és meglátásom szerint óriási eredményként, vagy ha úgy tetszik, a fenntartók hatalmas áldozatvállalásának jeleként kell értelmezni, hogy ó szöges ellentétben a megyei levéltárak dönt többségével, amelyek ez id alatt megválni kényszerültek dolgozóik átlagos adat szerint közel 10%-tól ó az önként vállalt feladatként m ködtetett négy önkormányzati levéltárban a vizsgálat 6 esztend során egyetlen egy munkahely megszüntetésére sem került sor.

A magyarországi városi levéltárak pénzügyi és szakmai helyzetében 2005 és 2010 között bekövetkezett változások rögzítéséhez, továbbá azok jelenlegi állapotának megítéléséhez megbízható és beszédes információkkal szolgál az intézmények költségvetési bevételeit, az általuk rözött iratanyag mennyiségét és munkatársi állományukat tartalmazó számadatok egymásra vetítése.

Az öt városi levéltárban az 1 munkatársra, illet leg 1 szakmai munkatársra jutó költségvetési összbevétel összege nyilvánvalóan intézményenként eltér módon ó ám a fentiekb 1 logikusan adódó módon összesében ó 2007-ig enyhén emelkedett, majd pedig két egymás követ évb en szintén kismértékben, majd pedig 2010-re határozottan lecsökkent. Az el bbi összeg 2005-ben 6.223 eFt, 2010-ben 5.796 eFt, utóbbi a vizsgált id szak elején 7.440, tavaly pedig 6.823 eFt volt, azaz a kiindulási szinthez képest 6,86%-kal, illet leg 8,29%-kal csökkent. E számadatok ó amelyek közötti eltérés annak következménye, hogy e 6 év alatt emelkedett a szakmai és kevesebb lett a nem szakmai munkatársak száma ó, valamint az a tény, hogy nem csökkent, hanem még n tt is az intézményekben dolgozó munkatársak száma, egyértelm en azt mutatják, hogy a városi levéltárak ó jóllehet k is nyilvánvalóan megéreztek fenntartók az egyre nehezebbé váló pénzügyi helyzetét ó azok segítségével és áldozatvállalásával nagyobb megrázkódtatás nélkül át tudták vészeln a 2007 után az egész önkormányzati szférát sújtó folyamatos és drasztikus elvonásokat.

Jóllehet 2005 és 2010 között 10 f vel emelkedett a városi levéltárakban alkalmazott munkatársak, azon belül pedig 10,5 f vel a szakmai munkatársak száma, ám miután az intézmények iratanyaga azokat meghaladó mértékben növekedett, összességében ha nem túl jelent s mértékben is, de szintén magasabb lett az 1 munkatársra, illet leg az 1 szakmai munkatársra jutó iratanyag mennyisége.

Az egységnyi iratanyagra jutó költségvetési összbevétel nagyságát tekintve az öt városi levéltár eltér helyzetben ó míg Gy r Megyei Jogú Város Levéltárában 14.175 Ft, addig Vác Város Levéltárában pedig 37.727 Ft ó voltak 2005-ben, és némelyikük az átlagostól illet leg társintézményeikt l er sen eltér utat jártak be a 6 év alatt. Mint fentebb említettük, az 5

közül 3 városi levéltár költségvetési összbevételének összege magasabb volt 2010-ben mint 2005-ben, de az összes levéltárat érint iratgyarapodás miatt közülük csak 2 esetben mondható el, hogy emelkedett az 1 iratfolyóméterre jutó költségvetési bevétel összege. Ez az öt intézmény összesített adatait tekintve a legmagasabb ó nyilvánvaló összefüggésben az összbevétel akkori nagyságával ó 2007-ben volt (29.033 Ft), és a 2005. évi 28.637 Ft-tal szemben 2010-ben ó a fenntartói támogatás valamint a bevételek f összegének csökkenéséb l, illet leg az iratgyarapodásokból fakadóan ó már csak 24.264 Ft-ot tett ki, mely a vizsgált id szak alatt 15,27%-os csökkenést jelent, ám ez a 24.246 Ft még így is csaknem háromszorosa a megyei levéltárakban 2010-ben 1 iratfolyóméterre es bevételi f összegnek (8.926 Ft).

* * *

A városi levéltárak 2005 és 2010 közötti finanszírozásának és költségvetéseik alakulásának legfontosabb elemeit feltárni és bemutatni kívánó, fentebb ismertetett, illet leg a mellékletet képez táblázatokban megtalálható adatokból levonható, meglátásaink szerint legfontosabb tanulságok a következ k:

A számukra biztosított fizikai és pénzügyi feltételek, de mindenekel tt az intézményi költségvetések kialakításának logikájában meglév alapvet eltérések következtében a városi levéltárak között 2005-ben sem voltak és 2010-re sem alakultak ki olyan jelent s, indokolatlan és magyarázhatatlan financiaális és kondicionális különbségek, mint amilyenek a megyei intézmények között megvoltak, s t el is mélyültek a vizsgált id szak során.

Az öt városi levéltár közül 3 költségvetési bevétele ó az ket fenntartó területi és a települési önkormányzatokat 2006 óta keményen érint pénzügyi megszorítások ellenére is ó nominálisan magasabb volt a vizsgált id szak utolsó évében, mint az els ben. Összességében a magyarországi városi levéltárak költségvetési bevételei 2010-ben a 2005. évi szint 99,24%-át tették ki. Mindez olyan pénzügyi feltételrendszer közepette történt, amelynek legf bb jellemz je az volt, hogy ugyanezen id alatt az intézmények számára fenntartóik által adott támogatás nominálisan 4,18%-kal kevesebb lett. Ez azt mutatja, hogy 2005 és 2010 között a városi levéltárak a fenntartóiktól érkező támogatás csökkenésének csaknem teljes egészét kompenzálni tudták saját bevételeik és átvett pénzeszközök növelésével.

Az intézmények kiadásait elemezve megállapítható, hogy az öt levéltár összkiadásainak közel 65%-át a személyi kiadások és járulékok, csaknem 30%-át a dologi kiadások, 0,80%-át az egyéb kiadásokra és valamivel több, mint 4,27%-át a felhalmozási kiadások tették ki.

Miközben az öt levéltár által r kezelt iratanyag a 2005. évihez képest 2010-re igen jelent sen, valamivel több, mint 17%-kal növekedett, költségvetési kondíciók kiegyensúlyozottsága, valamint saját bevételeik és átvett pénzeszközök növelése révén az intézményeknek egyetlen munkatársukat sem kényszerültek elbocsátani, s t Budapest F város Levéltárában 2010-ben 10 f vel több dolgozott, mint 2005-ben.

A megyei és a városi levéltárak összesített költségvetésér l, munkatársi állományáról és iratanyagáról készített összehasonlító táblázatok a fentiekén kívül azt is egyértelm en igazolják, hogy az l levéltári munkatársra/szakmai munkatársra jutó költségvetési összbevétel, illet leg iratanyag, továbbá az l iratfolyóméterre jutó költségvetési összbevétel a városi levéltárak körében lényegesen jobb és kedvez bb volt már a vizsgált id szak elején, és e viszonyszámok 2010-ra jelent s mértékben tovább növekedtek és javultak a városi levéltárak javára. Ez azonnal felt nik, ha az l munkatársra/szakmai munkatársra jutó iratanyag mennyiségét, illet leg ha az l iratfolyóméterre jutó költségvetési összbevételt rögzít adatokat vesszük szemügyre.

Megyei Levéltárak

2005-ben 381 fm/munkatárs ó 509 fm/szakmai munkatárs ó 11.192 Ft/folyóméter

2010-ben 454 fm/munkatárs ó 571 fm/szakmai munkatárs ó 8.926 Ft/folyóméter

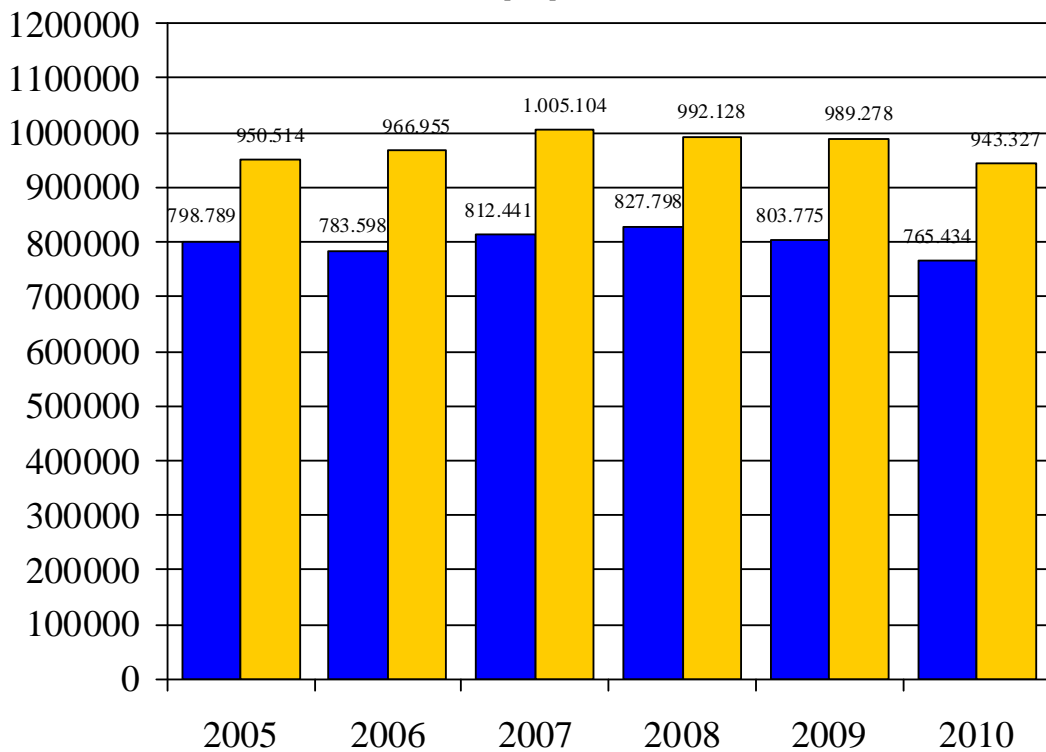
Városi Levéltárak

2005-ben 217 fm/munkatárs ó 260 fm/szakmai munkatárs ó 28.637 Ft/folyóméter

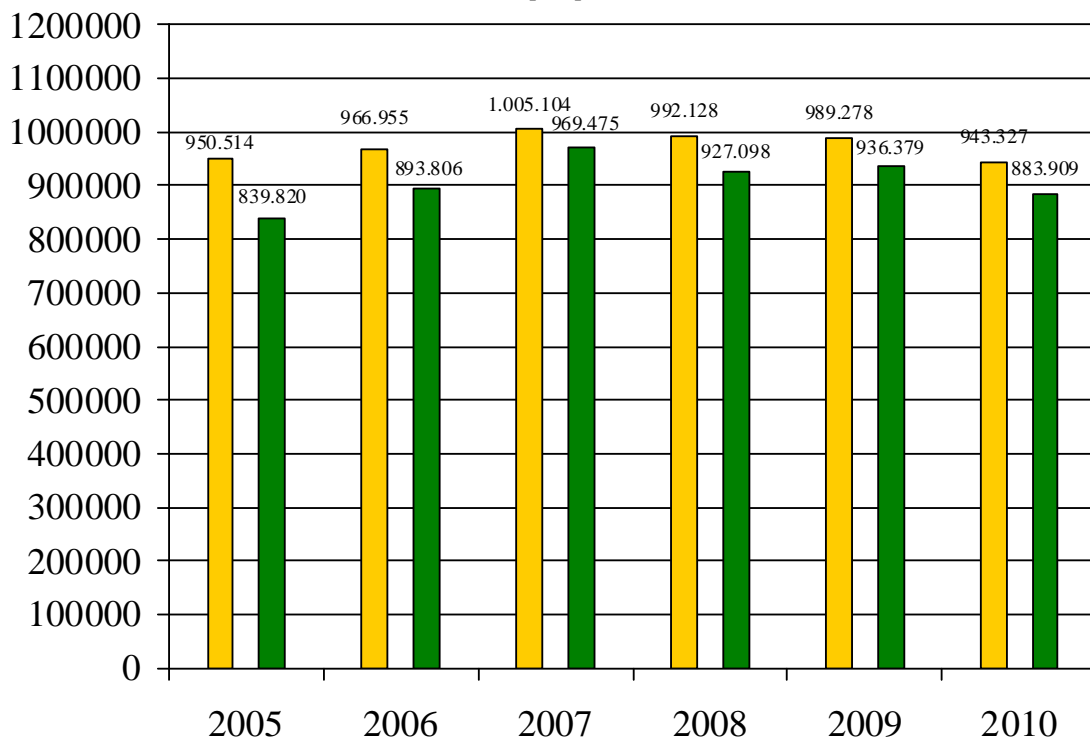
2100-ben 239 fm/munkatárs ó 281 fm/szakmai munkatárs ó 24.264 Ft/folyóméter

Összességében elmondható, hogy városi levéltárak a 2005. január 1. és 2010. december 31. közötti id szakot ó a 6 év alatt bekövetkezett legalább 35%-ot elér infláció ellenére ó nyilvánvalóan nem kis nehézségek legy zése és sok-sok munka árán, de ó viszonylag stabil és kiegyensúlyozott költségvetési kondíciók közepette élték meg, és ennek következtében egyikük sem kényszerült szembenézni a megyei levéltárak többségét ez id alatt sújtó hatalmas elvonásokkal és drasztikus létszámleépítésekkel.

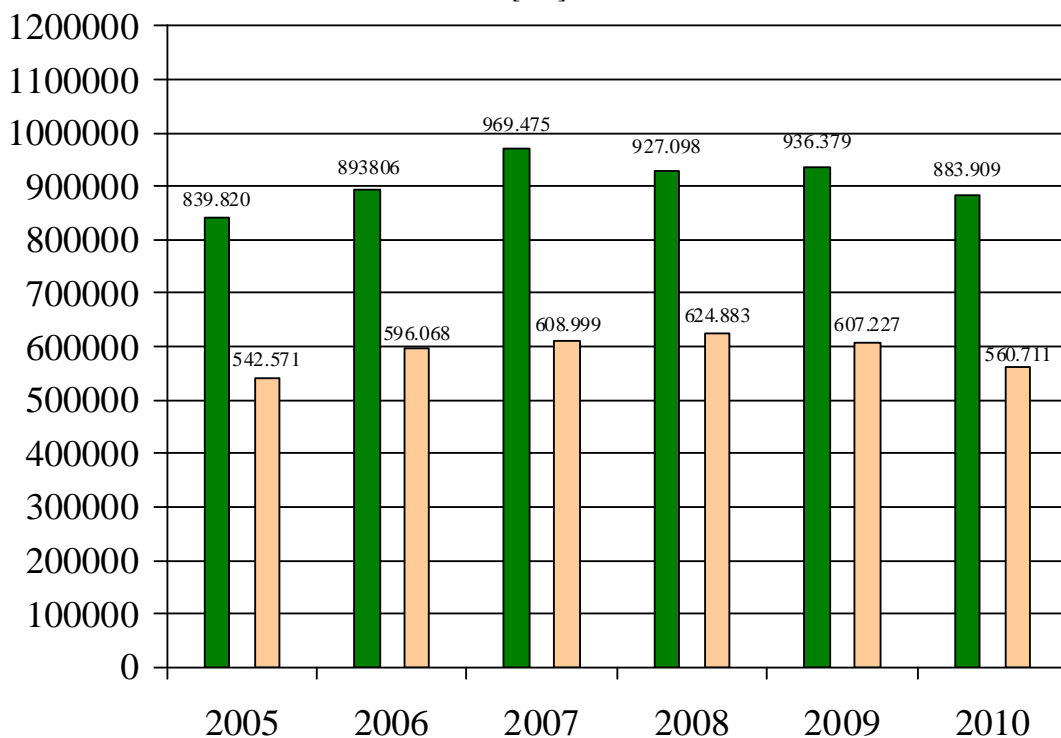
A városi levéltárak költségvetésének összege
 Bevételek ó Fenntartótól kapott támogatás (2005 ó 2010)
 [eFt]

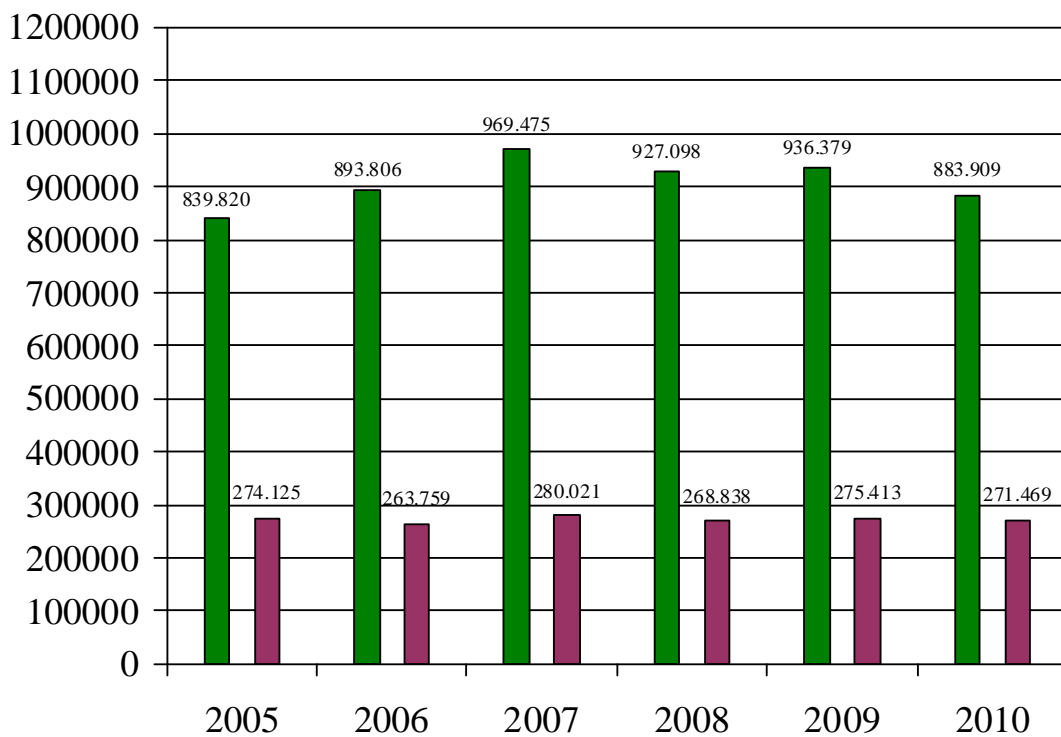
A városi levéltárak költségvetésének összege
 Bevételek ó Kiadások ó Összesen (2005 ó 2010)
 [eFt]

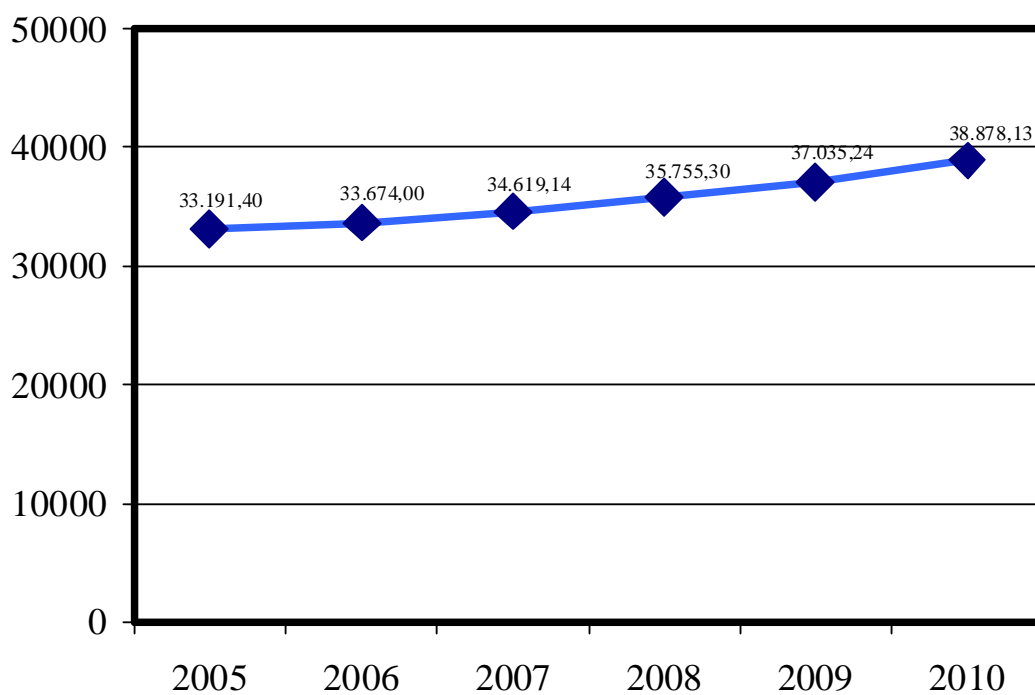
A városi levéltárak költségvetésének összege
 Kiadások ó Személyi juttatások+járulékok (2005-2010)
 [eFt]

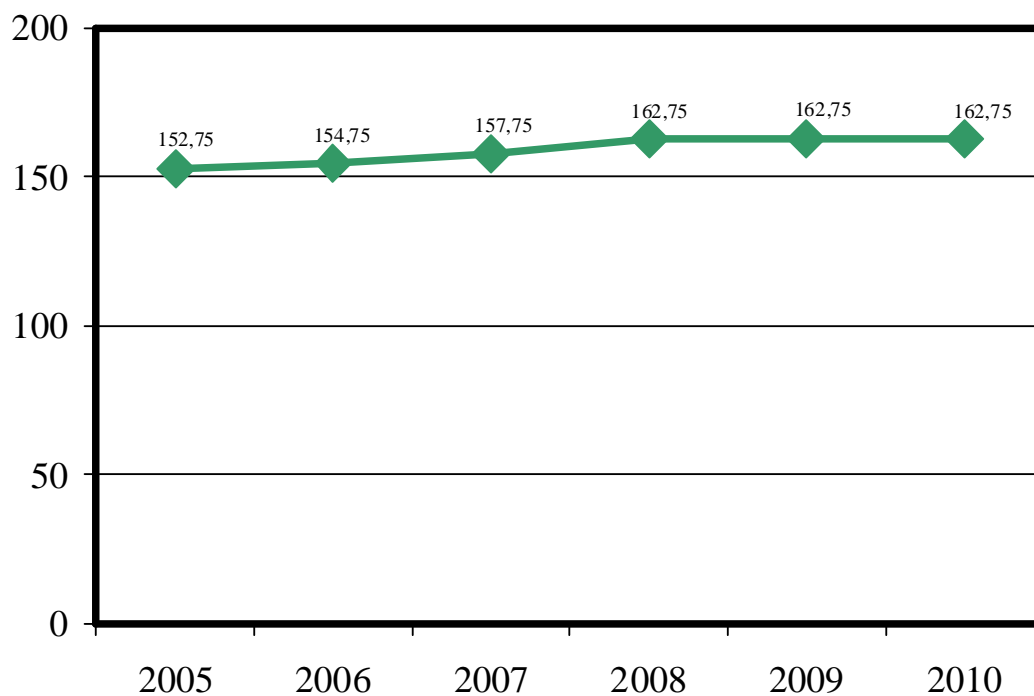
A városi levéltárak költségvetésének összege
 Kiadások ó Dologi kiadások (2005-2010)
 [eFt]

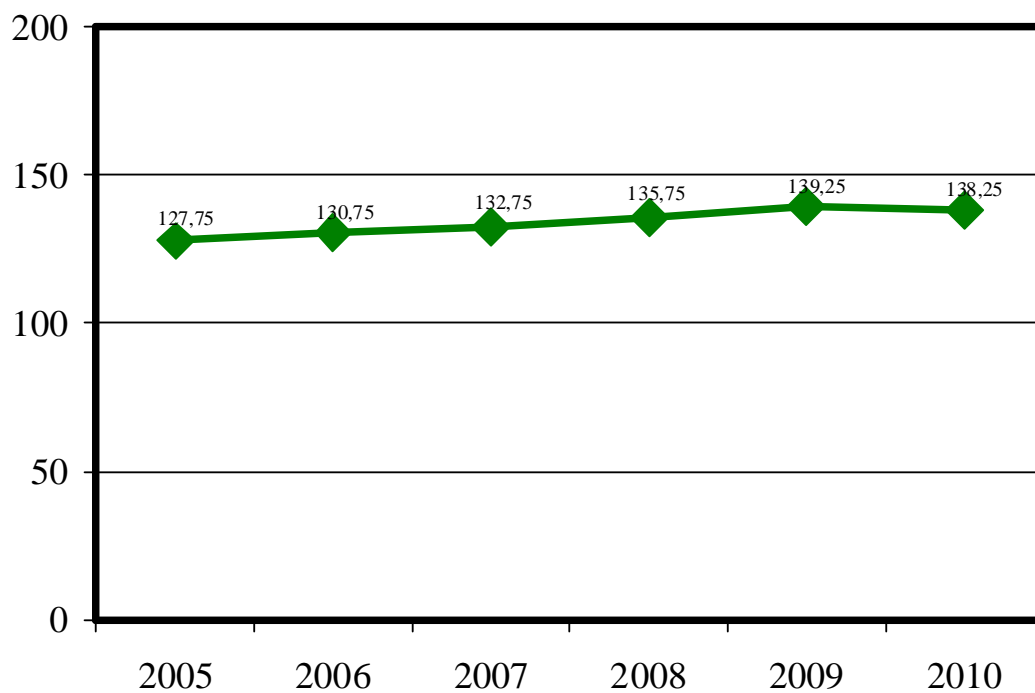
A városi levéltárakban rözött iratanyag mennyisége (2005ó2010)
[ifm]

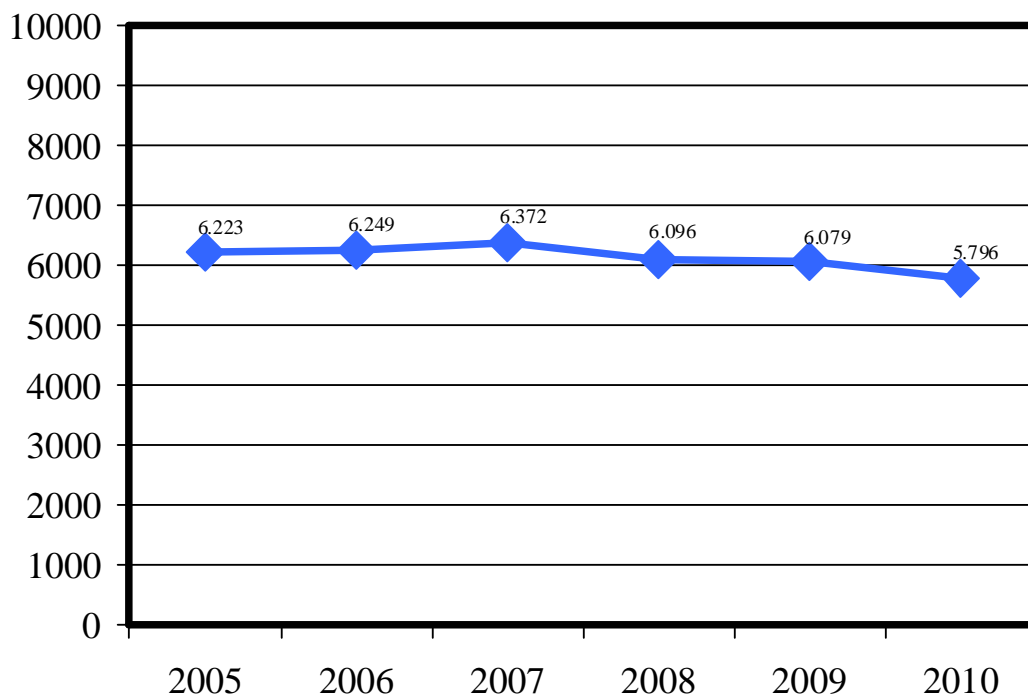
A városi levéltárak dolgozóinak száma (2005ó2010)
F foglalkozásúak+Részfoglalkozásúak
[f]

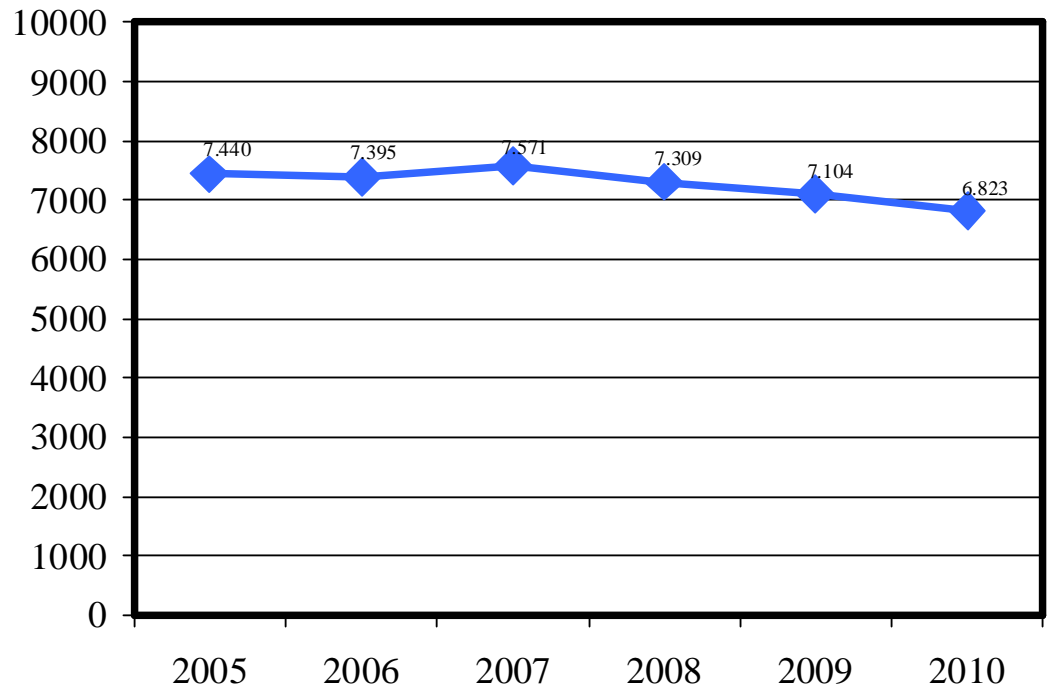
A városi levéltárak dolgozóinak száma (2005-2010)
 Szakmai munkatársak ó F foglalkozásúak+Részfoglalkozásúak
 [f]

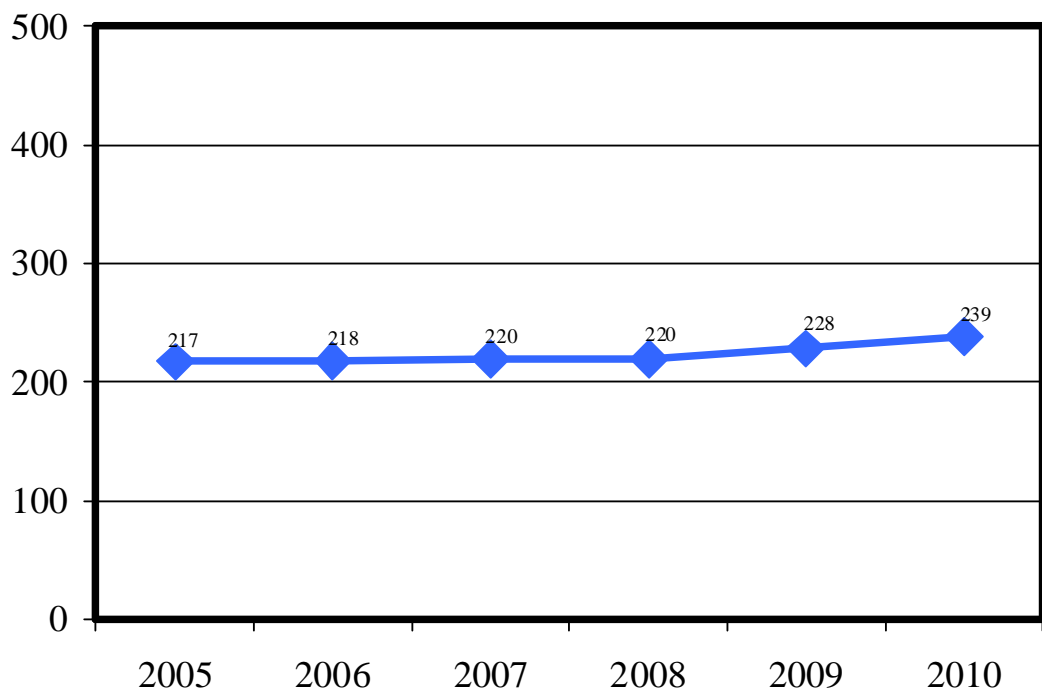
Az egységnyi munkatársra jutó költségvetési összbevétel
 a városi levéltárakban (2005-2010)
 [eFt]

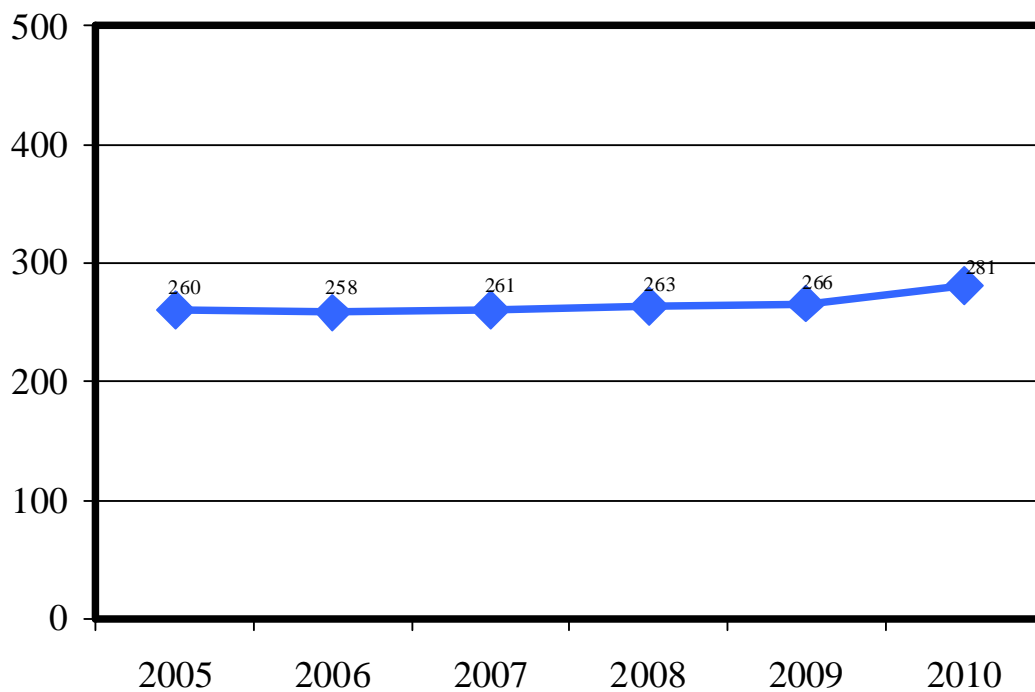
Az egységnyi szakmai munkatársra jutó költségvetési összbevétel
a városi levéltárakban (2005-2010)
[eFt]

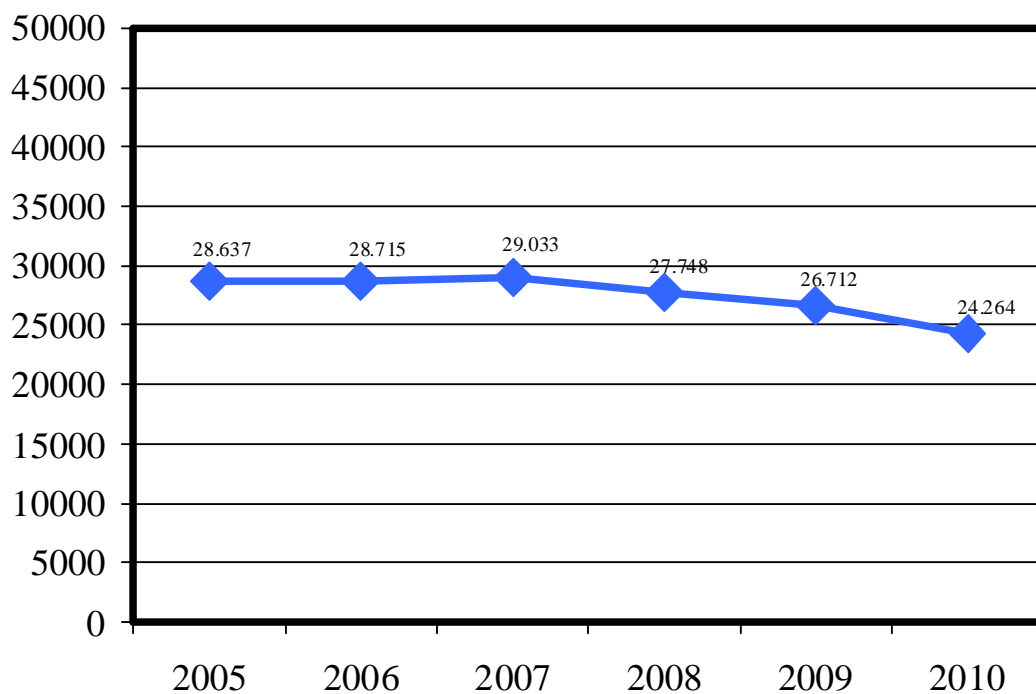
Az egységnyi munkatársra jutó iratanyag a városi levéltárakban (2005-2010)
[ifm]

Az egységyi szakmai munkatársra jutó iratanyag
a városi levéltárakban (2005-2010)
[ifm]

Az egységyi iratanyagra jutó költségvetési összbevétel
a városi levéltárakban (2005-2010)
[Ft]

**4. A MAGYARORSZÁGI MEGYEI ÉS VÁROSI LEVÉLTÁRAK, VALAMINT A
MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR KÖLTSÉGVETÉSÉNEK, MUNKATÁRSAI
ÁLLOMÁNYÁNAK ÉS IRATANYAGÁNAK VÁLTOZÁSAI 2005 ÉS 2010 KÖZÖTT**

**A magyarországi megyei és városi levéltárak, valamint a Magyar Országos Levéltár
költségvetési összbevétele
2005 és 2010 között**

	összes bevétel [eFt]					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
megyei levéltárak (19)	2.189.509	2.240.679	2.160.164	2.214.406	2.165.033	1.884.420
városi levéltárak (5)	950.514	966.955	1.005.104	992.128	989.278	943.327
MOL	1.436.250	1.346.053	1.346.709	1.361.865	1.307.769	1.219.102

**A magyarországi megyei és városi levéltárak, valamint a Magyar Országos Levéltár
fenntartótól kapott támogatása
2005 és 2010 között**

	fenntartói támogatás [eFt]					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
megyei levéltárak (19)	1.788.997	1.885.261	1.849.280	1.926.531	1.857.652	1.585.962
városi levéltárak (5)	798.789	783.598	812.441	827.798	803.775	765.434
MOL	1.145.432	1.077.342	1.017.060	1.105.529	1.073.380	940.155

**A magyarországi megyei és városi levéltárak, valamint a Magyar Országos Levéltár
saját bevételei és átvett pénzeszközei
2005 és 2010 között**

	saját bevételek és átvett pénzeszközök [eFt]					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
megyei levéltárak (19)	400.512	355.418	310.884	287.875	307.381	298.458
városi levéltárak (5)	151.725	183.357	192.663	164.330	185.503	177.893
MOL	290.818	268.711	329.649	256.336	234.389	278.947

**A magyarországi megyei és városi levéltárak, valamint a Magyar Országos Levéltár
fenntartótól kapott támogatásának aránya az összes bevételhez viszonyítva
2005 és 2010 között**

	fenntartói támogatás/összes bevétel [%]					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
megyei levéltárak	81,71	84,14	85,61	87,00	85,80	84,16

(19)						
városi levéltárak (5)	84,04	81,04	80,83	83,44	81,25	81,14
MOL	79,75	80,04	75,52	81,18	82,08	77,12

A magyarországi megyei és városi levéltárak, valamint a Magyar Országos Levéltár saját bevételeinek és átvett pénzeszközeinek aránya az összes bevételhez viszonyítva 2005 és 2010 között

	saját bevételek és átvett pénzeszközök/összes bevétel [%]					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
megyei levéltárak (19)	18,29	15,86	14,39	13,00	14,20	15,84
városi levéltárak (5)	15,96	18,96	19,17	16,56	18,75	18,86
MOL	20,25	19,96	24,48	18,82	17,92	22,88

A magyarországi megyei és városi levéltárak, valamint a Magyar Országos Levéltár költségvetési kiadásainak összege kiadás nemenként 2005 és 2010 között

	összes kiadás kiadás nemek szerint [eFt]				
	Személyi kiadások és járulékok	dologi kiadások	egyéb folyó kiadások	Felhalmozás	Összesen
megyei levéltárak (19)	9.373.254	2.667.214	183.837	362.827	12.587.132
városi levéltárak (5)	3.540.459	1.633.625	43.905	232.489	5.450.487
MOL	5.227.346	1.492.025	59.135	395.528	7.174.034

A magyarországi megyei és városi levéltárak, valamint a Magyar Országos Levéltár költségvetési kiadásainak kiadás nemenkénti megoszlása 2005 és 2010 között

	összes kiadás kiadás nemek szerint [%]				
	személyi kiadások és járulékok	dologi kiadások	egyéb folyó kiadások	Felhalmozás	Összesen
megyei levéltárak (19)	74,47	21,19	1,46	2,88	100,00

városi levéltárak (5)	64,96	29,97	0,80	4,27	100,00
MOL	72,87	20,80	0,82	5,51	100,00

**A magyarországi megyei és városi levéltárakban, valamint a Magyar Országos
Levéltárban
rögzített iratanyag mennyisége
2005 és 2010 között**

	iratanyag [folyóméter]					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
megyei levéltárak (19)	195.634,61	199.542,05	203.069,34	206.283,63	210.116,89	211.113,55
városi levéltárak (5)	31.191,40	33.674,00	34.619,14	35.755,30	37.035,24	38.878,13
MOL	72.195,00	73.285,00	73.744,00	75.808,00	80.732,00	81.418,00

**A magyarországi megyei és városi levéltárak, valamint a Magyar Országos Levéltár
munkatársainak száma
2005 és 2010 között**

	munkatársak száma [f]					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
megyei levéltárak (19)	513,30	519,55	504,05	487,05	487,80	465,25
városi levéltárak (5)	152,75	154,75	157,75	162,75	162,75	162,75
MOL	264,00	274,00	264,00	257,00	262,00	262,00

**A magyarországi megyei és városi levéltárak szakmai munkatársainak száma
2005 és 2010 között**

	szakmai munkatársak száma [f]					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010

megyei levéltárak (19)	384,00	397,00	391,00	383,00	386,00	369,70
városi levéltárak (5)	127,75	130,75	132,75	135,75	139,25	138,25
MOL	182,00	154,00	192,00	185,00	213,00	215,00

A magyarországi megyei és városi levéltárakban, valamint a Magyar Országos Levéltárban az 1 munkatársra jutó költségvetési bevétel összege 2005 és 2010 között

	1 munkatársra jutó összes bevétel [eFt]					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
megyei levéltárak (19)	4.266	4.313	4.286	4.547	4.438	4.050
városi levéltárak (5)	6.223	6.249	6.372	6.096	6.079	5.796
MOL	5.440	4.913	5.101	5.299	4.992	4.653

A magyarországi megyei és városi levéltárakban, valamint a Magyar Országos Levéltárban az 1 szakmai munkatársra jutó költségvetési bevétel összege 2005 és 2010 között

	1 munkatársra jutó összes bevétel [eFt]					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
megyei levéltárak (19)	5.702	5.644	5.525	5.782	5.609	5.097
városi levéltárak (5)	7.440	7.395	7.571	7.309	7.104	6.823
MOL	7.892	8.741	7.014	7.361	6.140	5.670

A magyarországi megyei és városi levéltárakban, valamint a Magyar Országos Levéltárban az 1 munkatársra jutó iratanyag mennyisége 2005 és 2010 között

	1 munkatársra jutó iratanyag [folyóméter]					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
megyei levéltárak (19)	381	384	403	423	431	454
városi levéltárak (5)	217	218	220	220	228	239
MOL	274	268	279	295	308	311

**A magyarországi megyei és városi levéltárakban, valamint a Magyar Országos
Levéltárban
az 1 szakmai munkatársra jutó iratanyag mennyisége
2005 és 2010 között**

	1 munkatársra jutó iratanyag [folyóméter]					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
megyei levéltárak (19)	509	503	519	539	544	571
városi levéltárak (5)	260	258	261	263	266	281
MOL	397	476	384	410	379	379

**A magyarországi megyei és városi levéltárakban, valamint a Magyar Országos
Levéltárban
az 1 iratfolyóméterre jutó költségvetési összbevétel összege
2005 és 2010 között**

	1 iratfolyóméterre jutó összes bevétel [Ft]					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
megyei levéltárak (19)	11.192	11.229	10.638	10.735	10.304	8.926
városi levéltárak (5)	28.637	28.715	29.033	27.748	26.712	24.264
MOL	19.894	18.367	18.262	17.965	16.199	14.973

5. EGYETEMI LEVÉLTÁRAK FINANSZÍROZÁSA

Készítette: Molnár László

Az egyetemi levéltárak finanszírozása tarka képet mutat, amely közvetlen függvénye a fenntartó egyetemen belüli szervezeti hovatartozásnak. Ezek a kisméretű levéltárak jellemzően három szervezeti formában működnek:

- Saját költségvetéssel működő központi szervezeti egységként (ELTE, Pécsi Tudományegyetem, Semmelweis Egyetem, Szegedi Tudományegyetem).
- Adminisztratív vezetés alá beosztva, saját költségvetés nélkül (Budapesti Corvinus Egyetem Lt., Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Lt.).
- Egyetemi közgyűjtemény - általában egyetemi könyvtár részeként. Esetenként mindhárom közgyűjtemény egy szervezeti egységben található: Budapesti Corvinus Egyetem Entz Ferenc Kvt. és Lt., Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Miskolci Egyetem, Magyar Képzőművészeti Egyetem, Nyugat-magyarországi Egyetem, Pannon Egyetem (Veszprém és Keszthely), Szent István Egyetem Állatorvostudományi Kvt. és Lt., Szent István Egyetem Kosáry Domokos Kvt. és Lt..

A költségvetés nélküli, de különösen a másik gyűjteménnyel együtt működött levéltárak esetében valójában még hozzávetőlegesen sem lehetséges meghatározni a fenntartó tényleges ráfordításait, ezért az innen szereztetett adatok inkább félrevezetőek lennének. Ebből kiindulva csak a saját költségvetéssel rendelkező négy levéltár adatait (ELTE, PTE, SE, SZTE) használtam. Ezek a fősorozatok tartalmazzák a bért és járulékokat, a dologi és a rezsiköltségeket. A többi intézményre nézve azonban ezek az adatok mégsem tekinthetők reprezentatívnak, mert sokéves tapasztalataink szerint a saját költségvetés nélküli működés a fenntartó lényegesen kevesebbet költ. Egyébként éppen ez a fő oka a működési problémáknak, hiányosságoknak.

A jelenlegi 15 egyetemi levéltár átlag 2,3 fős létszámmal dolgozik, ami sok esetben 1 vagy annál is kevesebb (részmunkaidő) alkalmazottat jelent. A négy egyetemi levéltár (ELTE, PTE, SE, SZTE) költségvetése az elmúlt 5 évben az alábbiak szerint alakult.

	2006		2007		2008		2009		2010	
	létszám	keret (e Ft)	létszám	keret (e Ft)	létszám	keret (e Ft)	létszám	keret (e Ft)	létszám	keret (e Ft)
Összesen	15	52,989	15	57,724	15	74,306	16	73,230	16	78,212
Átlag	3,75	13,247	3,75	14,431	3,75	18,576	4	18,307	4	19,553

6. AZ EGYHÁZI LEVÉLTÁRAK FINANSZÍROZÁSA

Készítette: Mózessy Gergely

Előjáróban ó jogi helyzet és személyi feltételek

Az egyházi levéltárak nagy többségét a magyar jog nyilvános magánlevéltárként határozza meg.⁴

Önálló jogi személyiséggel az intézmények többsége nem rendelkezik, a fenntartó egyházak jogi személyiségéből részesednek.⁵ Az egyházak intézményalapítási jogában benne rejlik a különböző jteményi területek (könyvtár, levéltár, múzeum) integrálása. Ez ó sok gyakorlati haszna mellett (közös eszközhasználat, komplex kutatói szolgáltatások) ó az egyes szakterületek szakmai önállóságának feloldódásával is fenyeget.⁶

A teljes magyarországi levéltári anyag mintegy 4,5%-át, ám kiemelkedő fontosságú részét alkotják az egyházi levéltárak. A levéltári alkalmazottak mintegy 3,5%-a dolgozik egyházi levéltárban. Ez azt jelenti, hogy protestáns egyházkerületi levéltárakban 1-5 fő; egy-egy katolikus püspöki/érseki levéltárban 1-3 fő; szerzetesi levéltárban 0,5-1,5 fő dolgozik. Az intézmények számát és a fő állású munkaadókat figyelembe véve *csak átlagban jut minden intézménybe egy-egy fő állású alkalmazott.* (A levéltárra fordított munkaadókat a rész munkaadók és a más jteményterületen, könyvtárban vagy múzeumban végzett munka is korlátozhatja.) Egy-egy adott levéltárban specializálódásra, vagy belső munkamegosztásra alig-alig van lehetőség, az alkalmazottaknak a szakma minden területén jártassággal kell rendelkezniük. Képzettség tekintetében jók az adottságok a levéltári szegmensben: az egyházi levéltárosok nagy többségben felső fokú szakképzettséggel, 10-15 év szakmai gyakorlattal rendelkeznek; igen nagy hányaduk doktorátussal is.

A szakfelügyeleti megállapítások szerint az alkalmazotti létszám a speciális feladatok miatt a szükséges alsó határát súrolja vagy épp elégtelen. A megszorításokkal terhelt elmúlt 5 évben a fenntartók a leépítés eszközéhez alig-alig nyúltak ó hiszen érezték, hogy már nincs hova hátrálni. Inkább a szükséges és sürgetett státuszfejlesztések sokáig húzódozó elmaradásában látható a megszorítások hatása, melyek csak a közelmúltban változtak. A mai intézményi létszámadatok kissé kedvezőbbek a 2004-eseknél: minimálisan csökkent ugyan a foglalkoztatottak, de nőtt a fő foglalkozású munkaadók száma. (Lásd a melléklet adatait.)

I. A levéltárak állami támogatásnak formái, problémái

A Magyar Állam ó abból a megfontolásból, hogy az egyházi levéltárakban őrzött levéltári anyag az egyetemes magyar kulturális örökségnek és Magyarország történelmének integráns része ó az egyházi levéltárak fenntartásához hozzájárul. Ezért cserében nyilvánosságot, kutathatóságot, szakmaiságot követel meg, amelyet a szakfelügyelet útján ellenőriz. Ezt a katolikus egyház viszonylatában az ún. Vatikáni Szerződés, más felekezetekkel az ennek

⁴ A kategória nem fedi le pontosan az egyházi levéltárakat, hiszen e csoportba tartoznak a pártarchívumok (Kisgazda Levéltár, Politikatörténeti Intézet Levéltára), alapítványi levéltárak (bár ilyen csak egy van, az egyházi kötődésű Mindszenty Alapítványi Levéltára). Nem kapott viszont nyilvános magánlevéltári státuszt néhány problémás helyzetű, ám kétségkívül értékes iratanyagot őrző egyházi levéltár: (PPKE ó Hittudományi Karának Levéltára, kisebb szerzetesi levéltárak; kisebb, ám komoly történeti múlttal rendelkező felekezeti levéltárak).

⁵ Kivétel: a Győri egyházmegyei Levéltár.

⁶ Győri jteményként jogi önállósággal a Pápai Református Győri jtemények bír.

mintájára kötött kétoldalú szerződés rögzítették. Ez a szemlélet pozitív és elremutató, mindenképp megrend.

Ki kell azonban jelenteni, hogy az államnak az egyházakkal kötött megállapodásaiban rögzített államintézményekhez hasonló finanszírozás elve a gyakorlatban nem valósult meg. Az egyházi levéltárak a rendszerváltás óta mindmáig alulfinanszírozottak a civil szféra közgyűjteményeihez képest.

1. Alapfinanszírozás - Az egyházaknak juttatott közgyűjteményi támogatás nehézségei

Az egyik legnagyobb problémának azt tekinthetjük, hogy nem szakmai normatíva alapján történik támogatás összegének meghatározása és elosztása; s a pénz útja is közvetett a levéltárakig.

a./ Az állami támogatás mértékének változása csak 2002-ig követte az inflációt. 2003-2005 között gyakorlatilag stagnált, miközben reálértéke sokat veszített. Majd 2006 és 2008 között két lépésben összesen 60%-kal csökkent. (Lásd a melléklet adatait.)

Ezek a folyamatok alapvetően ellentétesek voltak az egyházakkal kötött megállapodások szellemével.

b./ A támogatást az állam az egyes felekezetek egészének adja, amelyek saját belső fórumaikon döntenek annak szétosztásáról a fenntartók között.

- Ennek szempontjai valójában ismeretlenek a szakmáéval. Nem az intézmények adottságai, hanem az egyes fenntartók egyházon belüli súlya határozza meg az arányokat.⁷

- Sok esetben maguk a levéltárvezetők, levéltári alkalmazottak sem tudják, hogy a fenntartójuk pontosan mekkora támogatást kapott az intézménye(i) számára.

c./ E támogatás szűkebb jteményi jellegű, tehát a levéltárügy finanszírozása mellett a könyvtárak és múzeumok céljait is szolgálja. A szakterületek sajátosságai és jellege miatt csak igen kis hányada jut a levéltárakra: a könyvtárak nagyobb létszámokkal dolgoznak, a múzeumok szakmai kiadásai és rezsije magasabb a levéltárakénál. E látványosabb területek a költségvetésben is felülreprezentáltak.

d./ Az egyházak törvényileg garantált autonómiája miatt az államnak nincs lehetősége a támogatás felhasználását részleteiben ellenőrizni. (A levéltárak zöme az egyházi központokban fekszik, így a fenntartó például akár egy püspöki palota rezsiköltségére is fordíthatná a támogatást.)

e./ Különös veszély, hogy mind a fenntartók, mind a politikai elit képviselői a közgyűjteményi támogatást egyház-finanszírozási kérdésként kezelik. Jól mutatta ezt, hogy amikor a szakmai lobbij nyomására a támogatás keretösszegében pozitív változás áll be, az más egyház-finanszírozási sor (hitéleti támogatás) kárára történt. E szemlélet ellentétben áll a szakmai szempontokkal.

⁷ A helyzetre jellemző a megszorítások első évében származó katolikus értékelés: a támogatás *szemben* [2006] az egyházmegyei (püspöki) intézmények számára az alkalmazottak bérével és járulékaival fedezteti (tehát a rezsit és a szakmai kiadásokat már nem!); f egyházmegyei (érseki) intézményeknél a szükségesnek látszó szakmai kiadások egy csekély hányadát is; szerzetesi intézményeknél pedig korábban is elégtelen volt a megköltetéshez. A 2008-as megszorítások után pedig már a béreket és járulékaikat sem fedezte az állami támogatás. Vö.: Mózesy Gergely: A 38%-os támogatás-csökkenés hatása a katolikus levéltárakra. In: Levéltári Szemle, 2006/3. 86-89.

f./ Az állam mindig is a gy jtemények fenntartásához való *š hozzájárulás*-ról beszélt, ám az egyházi fenntartók a 2005-ös megszorításokig úgy kezelték a támogatást, mint amib l a gy jteménynek *meg kell élnie*. Az egyházak valójában a megszorítások idején váltak a szó szoros értelmében fenntartóvá: többségében kipótolták az intézmények költségvetésének hiányait.

Ezt mutatja az alkalmazotti létszám szinten tartása, amely például az egyházi könyvtárakra ugyanekkor nem volt jellemz . (Hozzá kell tennünk: már nem volt hova hátrálni, nem lehetett leépítésekben gondolkodni az eleve minimál-létszámmal m köd levéltári intézményeknél.) A folyamat mégis a szakmaiságot gyengít tendenciát idézett el . Elmaradtak a szükséges létszámfejlesztések ó miközben a feladatok sokasodtak. A fenntartó pedig joggal várta el, hogy az az intézmény, melyre immár kimutathatóan sokat költött ó gyakorta többet, mint az állam ó számára produkáljon valamit (pl. kiadványok, kiállítások, közm vel dés, reprezentáció terén). A fenntartói célok azonban sokszor nem esnek egybe az intézmények szakmai céljaival. Gyakorta irattári munkát, házi-történészséget hárítanak a levéltári alkalmazottakra, rosszabb esetben már csak a levéltári munka határterületének is nehezen nevezhet tevékenységeket. Ezek el l e helyzetben már nem lehet kitérni.

2. A közgy jteményi támogatást kiegészítésére életre hívott miniszteriális pályázat

Az alaptámogatás drasztikus csökkenésének hatására az egyházi gy jtemények ó különösen a könyvtárak ó határozottan reagáltak. Tiltakozásuk (benne a Reneszánsz Év rendezvényeinek bojkottjával való fenyegetés) átvitte a média ingerküszöbét. Ennek hatására 2008-ban *šReneszánsz Év ó megújuló gy jtemények* címmel az OKM pályázatot írt ki az egyházi gy jteményeknek.

Mivel az ennek révén szerzett bevételek plusz feladatok, plusz vállalások finanszírozását szolgálták, az alaptámogatáson esett csorbát nem tudták kiküszöbölni. A pályázat mindazonáltal összességében hasznos volt, sok esetben rég húzódo infrastruktúrális fejlesztések váltak elérhet vé általa.

A korabeli miniszteriális ígéretek ellenére e támogatás egyszerinek bizonyult, noha az egyházi gy jteményeknek speciális helyzetükb l fakadóan nagy szüksége lenne olyan speciális pályázatokra, melyeken csak egymással mérettetnek össze, s nem a civil intézményekkel kell versengeniük.

3. Nyilvános magánlevéltári pályázat és nehézségei

Kifejezetten az egyházi levéltárak számára egy pályázati forma létezik: a nyilvános magánlevéltári pályázat, melyr l a levéltári törvény 34.§-a rendelkezik. (Lásd a mellékletben.) A törvény kimondja: *šA nyilvános magánlevéltárban rzött anyag l folyóméterére vetített költségvetési támogatás mértéke nem lehet kevesebb, mint az általános levéltárakban rzött anyag l folyóméterére az adott költségvetési évet két évvel megelőz esztendőben jutó m ködési kiadás ó intézményi m ködési bevételekkel csökkentett ó összegének 25%-a.ö*

Ezzel szemben:

a./ E pályázat keretösszege éveken keresztül tartósan 20 millió forint volt. Az egyházi levéltáraknak nem volt lehet ségük arra, hogy ellen rizzék a más típusú levéltárakra vetített állami támogatás mértékét. Egy ezzel kapcsolatos **számháborúba** nem akart senki kezdeni, hiszen a fenntartók számára sokkal relevánsabb mérték oktatási normatíva esetében is az derült ki, hogy a minisztérium úgy számol, ahogy akar. (Abban a kérdésben végül az Állami

Számvevőszék az egyházak javára döntött.) Úgy sejtjük, hogy a pályázati keretösszeg a 2003-2009 közötti időszakban messze a törvényi minimum alatt került megállapításra.

b./ Súlyosabb ennél, hogy **2010-ben a minisztérium nem írta ki a pályázatot. Ezzel effektív törvénysértést követett el.** (Sokáig egy kisebb összegű 7 millió forintú egyszeri intézményi támogatásként való szétosztását ígérte a kormányzat, amelyhez még szakmai javaslatokat is bekért az egyházi levéltárosokat tömörítő szakmai szervezettől, majd ebből sem lett semmi.) Ismereteink szerint **2011-ben sem készül** a tárca a pályázat kiírására, most 15 millió forintnyi eseti támogatás szétosztását ígéri, amelyre azonban garanciát jelenleg nem látni.

II. További pályázati lehetőségek

Az egyházi levéltárak indulhatnak azokon a pályázatokon, melyeken a szakma más intézményei is. Helyzetük azonban, mint minimális létszámmal dolgozó intézményeknek, roppant sajátos. Egyfelől a pályázati vállalásból végzett munkák gyakorta és érezhetően hatnak az alapfeladatok ellátására károsan, mint a nagyobb civil intézményeknél. Felelősséggel kell tehát meggondolni, milyen megterhelést vállalhat egy egyházi levéltár. Másfelől e közegekben fajlagosan sokkal nagyobb megterhelést jelentenek a pályázatokkal kapcsolatos adminisztratív feladatok, és ugyanakkor a bürokratikus formák alóli mentesítésekkel (pl. jogi dokumentáció benyújtása) nem élhetnek az egyházi levéltárak olyan mértékben, mint a civil szféra intézményei.

E helyzeti adottságok miatt, de szakmai beidőzítések, és az érdekérvényesítő képesség hiányosságai miatt is, a közös szakmai pályázatokon nem indul egyenlő eséllyel egy egyházi és egy civil levéltár. Ez a tapasztalat az NKA pályázataival éppúgy, mint a fogyatkozó önkormányzati vagy alapítványi pályázatok; vagy az uniós pályázatok világában is, amelyek amúgy alig érintették a levéltári szakterületet.

Így, amennyiben erre lehetőség és forrás nyílik, megfontolandó kifejezetten az egyházi levéltárak számára kiírandó pályázatok megfogalmazása.

A fentiek fényében különösen fontos volna a nyilvános magánlevéltári pályázati támogatási lehetőség szélesítése és folyamatos megkövetése, hiszen ez a forrás alkalmas volna az egyedi igények figyelembevételére és kielégítésére.

MELLÉKLETEK

1. Az egyházi levéltárak alkalmazotti létszámának változása, 2004-2010

intézmények száma Felekezetenként	2004		2010	
	f állású	részmunkaidős	f állású	részmunkaidős
katolikus levéltárak (23)	15	20	21	11
református levéltárakban (6)	12	3	12	8
evangélikus levéltárakban (7)	2	12	6	8
egyéb felekezeteknél (5)	3	4	2	5
összesen (41)	32	39	41	27

Forrás: A Magyar Egyházi Levéltárosok Egyesülete Intézőbizottságának adatai.

2. Az egyházi közgyűjteményi támogatás keretösszegének változásai, 2000-2010 (valamennyi felekezet valamennyi intézménytípusára vonatkoztatva)

Év	Közgyűjteményi támogatás keretösszege (millió forint)
2000	414,8
2001	447,7
2002	538,7
2003	792,6
2004	794,1
2005	805,6
2006	500
2007	325
2008	325
2009	716
2010	652
2011	750

Forrás: A vatikáni megállapodás eredményeit és hatásait elemző bizottság (Tamás Pál, Horányi Özséb, Koncz Gábor, Kozma Tamás, Lamm Vanda, Máté-Tóth András, Wildmann János) jelentése, 2006.; valamint a Magyar Köztársaság költségvetési törvényei.

3. Részlet a 1995. évi LXVI. törvényből

§34/C. § (1) A nyilvános magánlevéltárak költségvetési támogatására szolgáló költségvetési elirányzatot a kultúráért felelős miniszter által vezetett minisztérium fejezeti kezelésű elirányzataként kell évente meghatározni.

(2) A nyilvános magánlevéltárban rögzített anyag 1 folyóméterére vetített költségvetési támogatás mértéke nem lehet kevesebb, mint az általános levéltárakban rögzített anyag 1 folyóméterére az adott költségvetési évet két évvel megelőző esztendőben jutó működési kiadás - intézményi működési bevételekkel csökkentett - összegének 25%-a.

(3) Az (1) bekezdés szerinti elirányzat nyilvános magánlevéltárak közötti elosztásának rendjét a kultúráért felelős miniszter állapítja meg.

III. JAVASLATOK A MAGYARORSZÁGI LEVÉLTÁRAK INFRASTRUKTURÁLIS FEJLESZTÉSÉRE

1. AZ ELEKTORNIKUS LEVÉLTÁR II. ÜTEMÉNEK MEGVALÓSÍTÁSA

JAVASLAT

az Elektronikus Levéltári Projekt II. ütemének megvalósítására:

az e-levéltári rendszer kiterjesztése az önkormányzati (megyei, városi) levéltárakra

A megyei önkormányzatok kötelező állami feladatként már ködtetik a levéltárakat. A Levéltári tv. (1995: LXVI. tc.) el írja, hogy a megyei levéltár illetékességébe tartoznak a fenntartó önkormányzat testületének, hivatalainak és intézményeinek, valamint ezek jogel deinek levéltári anyagán kívül a megye területén lév , levéltárral nem rendelkező települések önkormányzati iratai, továbbá a megszü nt állami gazdálkodó szervek maradandó érték iratai és a területi állami szervek, jogszolgáltatás, rend őrség stb. iratai is. Hozzá kell tennünk, hogy az önkormányzatok által keletkeztetett iratok egy része is állami feladatkör ellátása során jön létre. Vagyis az önkormányzati levéltárak (ideértve a 20 megyei levéltárat, Budapest F város Levéltárát és a 4 települési városi levéltárat) igen jelent ő részben **állami feladatot** látnak el, tehát a raktárfeltételek javítása **állami kötelezettség**. Hangsúlyoznunk kell, hogy a levéltárak informatikai fejlesztése nem választható el a közigazgatás korszerűsítését l, annak keretében indokolt ezeket a kérdéseket is kezelni és megoldani.

A magyar közigazgatásban is egyre nagyobb teret nyernek a különböző elektronikus alkalmazások (e-kormányzat, e-önkormányzat). A köziratok egy része már ma is digitális formában keletkezik, az elektronikus iktatás pedig csaknem általánosnak mondható. A jövőben ez bizonyosan a munkafolyamatok egészére kiterjed majd.

A levéltárak jelenleg csak a hagyományos, papíralapú dokumentumok átvételére, biztonságos meg őrzésére képesek. Ez, a jövőben, alapvet ő gátja lehet az e-(ön)kormányzás bevezetésének, mivel nem biztosított az e-iratok hosszú távú, biztonságos meg őrzése, illetve társadalmi hasznosulása (az igazgatási szervezetek munkájának támogatása az archivált adatok elérésének biztosításával, az állampolgárok hozzáférése a közérdek adatokhoz, az információs önrendelkezés jogának gyakorolhatósága, továbbá a múltra vonatkozó ismeretek egyéni és közösségi szint ő megszerzése. Összefoglalóan: a demokratikus közélet er ősitése és a jogbiztonság).

A problémát felismerve indult újtára az EKOP keretében az Elektronikus levéltáró kiemelt projekt, amely a Magyar Országos Levéltár (MOL), illetve Budapest F város Levéltára (BFL) és a Kopint Datorg Infokommunikációs Zrt. közrem őködésével a központi államigazgatás, illetve a f város keretében már ködt ő igazgatási szervek elektronikus iratainak levéltári meg őrzését hivatott biztosítani, illetve megalapozni azokat a fejlesztéseket, amelyek a közigazgatás egészére (f őként az önkormányzatok e-irataira) vonatkoznak.

A köziratok mintegy 60 %-át jelenleg megyei levéltárak őrzik. Ők veszik át a területi és települési önkormányzatok, illetve a központi államigazgatás területi szerveinek iratait. Jelenleg ezek a levéltárak felkészületlenek az elektronikus iratok fogadására, ehhez hiányoznak a szükséges személyi és tárgyi feltételeik.

Részletes kifejtés

Összefoglalónk egy olyan fejlesztési program szükségességére kívánja ráirányítani a figyelmet, amely az önkormányzati levéltárakat is alkalmassá teszi az igazgatási szervek munkájának szakmai segítésére, ellenrészére, illetve az elektronikusan keletkezett köziratok átvételére, megőrzésére, társadalmi hasznosulásának biztosítására, az elektronikus levéltári rendszer országos kiterjesztésének lehetséges megvalósítására. A fejlesztési koncepció szorosan a már folyamatban lévő e-levéltári projekt tervezett eredményeire épül, a költséghatékonyságot maximálisan figyelembe véve.

1. Az e-iratok kezelésének levéltári problémája

A levéltárak törvényi kötelezettsége, hogy a maradandó értékű köziratokat átvegyék és azokat elvileg korlátlan ideig biztonságosan, használható állapotban megőrizzék. A Magyar Országos Levéltárban például az ország történetének elmúlt ezer éve alatt készített alapvető okleveleket, kormányzati iratokat, az ország második legnagyobb archívuma, Budapest Főváros Levéltára pedig Pest, Buda, Óbuda, 1873-tól a főváros közigazgatásánál és intézményeinél keletkezett maradandó értékű iratokat, míg a megyei levéltárak a megyék ezeréves múltjának dokumentumait. A megyei/fővárosi levéltárak közül a levéltárral nem rendelkező települések (kerületi önkormányzatok) iratait, valamint a területi közigazgatási, jogszolgáltatási, rendészeti szervek, állami vállalatok iratait is. A megyei/fővárosi levéltárak tehát nem csupán önkormányzati, hanem állami feladatokat is ellátnak, ideértve a közfeladatot ellátó szervek iratkezelésének és selejtezésének ellenőrzését is.

Napjainkban a köz- és államigazgatási iratok egyre növekvő százalékban elektronikusan keletkeznek. Szemben az elmúlt évszázadok során keletkezett papíralapú iratokkal, az elektronikus információ rendkívül instabil, illékony jelenség. Ennek legfőbb oka az iratok készítésekor használt technikai eszközök (hardver és szoftver) gyors elavulási üteme. Aktív beavatkozás nélkül fennáll a veszélye, hogy az elektronikus iratok néhány év alatt olvashatatlanná válnak. A veszély valós voltát jelzi például, hogy mágnesszalagon már a nyolcvanas évek végén kerültek elektronikus iratok az Országos Levéltárba, ma azonban szinte lehetetlen az elolvasásuk, mert a két évtizeddel ezelőtti technika már elavult (hasonló problémát kívánunk megoldani az 1990 előtti állambiztonsági szervek nyilvántartásait tartalmazó mágnesszalagok adatainak mentésével).

A másik probléma a levéltári iratok egyediségéből adódó másolatkészítési feladatokkal függ össze, a levéltárak ugyanis az általuk őrzött információk egyedisége, különlegesen védendő fizikai állapotuk miatt évtizedek óta biztonsági másolatokat készítenek legértékesebb anyagaikról. Annak érdekében, hogy ezeket az egyedi információkat hosszú távon megőrizzék, korábban mikrofilmeket készítettek, ma már pedig a digitalizálás a legelterjedtebb, amely módszer fontos előnye a nemzeti digitális vagyon növelése és az ahhoz való térbeli és időbeli független hozzáférés lehetősége. Ugyanakkor a digitalizált másolatok őrzése és kutatók számára való hozzáféréseinek biztosítása infrastruktúra hiányában nem megoldott. (Márpedig nem lebecsülendő problémáról van szó, amit jelez a Kölni Városi Levéltár 2009. évi tragédiája, az épület pillanatok alatt bekövetkező, váratlan összeomlásával az egyik legértékesebb iratanyaggal rendelkező németországi levéltár iratai és az azokban őrzött információk az e-levéltári rendszer hiányában a döntő része (90%-a!) megsemmisült, immáron pótolhatatlanul és visszavonhatatlanul.)

Súlyosbítja a helyzetet, hogy a hazai levéltárak költségvetési helyzete is kritikus, jelen helyzetükben az elektronikus iratokkal szemben támasztott legalapvetőbb követelményeknek sem tudnak megfelelni, informatikai infrastruktúrájuk szegényes, elavult, informatikus munkatársakkal alig rendelkeznek. A közlevéltárak elektronikus iratok átvételére való alkalmassá tételének költségeit a Levéltári tv. értelmében a fenntartóknak kellene biztosítani, azonban sem a Magyar Országos Levéltár (MOL) fenntartója, a Nemzeti Erőforrások Minisztériuma, sem pedig a területi általános levéltárak fenntartói, a megyei/f városi önkormányzatok nincsenek abban a helyzetben, hogy a szükséges forrásokat biztosítsák, márpedig ennek hiányában pótolhatatlan információk tűnhetnek el örökre.

A probléma megoldása ugyanakkor mindegyik levéltárat egyformán érinti, az infokommunikációs eszközök adta lehetőségek pedig egységes megoldásokat kínálnak, amelyek az EU-s támogatások révén meg is valósíthatók.

2. A jelenleg folyó Elektronikus Levéltár Projekt

Mindezekre a problémákra kínál megoldást első lépésben a 2009-ben elindított Elektronikus levéltár kiemelt EU-s projekt. A Magyar Országos Levéltár, Budapest Főváros Levéltára és a Kopint-Datorg Infokommunikációs ZRt. alkotta konzorcium által az Elektronikus Közigazgatás Operatív Programhoz (EKOP) benyújtott Elektronikus levéltár kiemelt projektjavaslatot 2009. február 24-én minősítette támogatásra érdemesnek a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség. A projekt tervezett lezárása: 2012. 02. 29. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával valósul meg, a támogatás összege: 2 912 894 000 Ft.

A projekt keretében megvalósítani tervezett rendszer az iratok pusztán megadásánál jóval többre vállalkozik. A projekt célja, hogy a levéltárak e-levéltári szolgáltatásaikkal a közigazgatás hatékony partnerévé lépjenek elő, a levéltári szolgáltatások széles körben elérhetővé tételével növeljék az esélyegyenlőséget, hozzájáruljanak a tudásalapú társadalom hatékony kiépítéséhez. Az elektronikus levéltári szolgáltatások biztosítása által a levéltárak elősegítik, hogy az állami és önkormányzati szervek ugyanazt a szolgáltatást kevesebb erőforrással, vagyis költséghatékonyabban láthassák elő. Nem kevésbé fontos cél, hogy a köziratkezelő szervek előideértve a törvényhozás, államigazgatás, igazságszolgáltatás szerveit, valamint az önkormányzatokat előmaradandó értékű elektronikus iratainak kezelésére, kialakításra kerüljön az elektronikus iratok hosszú távú megőrzését biztosító feltételrendszer. A fejlesztés eredményeként az érintett levéltári anyag a jogszabályi keretek között hozzáférhetővé válik az érdeklődő külső szervezetek, illetve magánszemélyek számára is.

A köziratkezelő szervek a projekt eredményeként lehetőséget kapnak arra, hogy interneten keresztül csatlakozhatnak az elektronikus levéltári rendszerhez, és amennyiben rendelkeznek Hivatali Kapuval, úgy automatikus rendszerkapcsolatot építhetnek ki és szabványos, tanúsított elektronikus iratkezelő rendszereik segítségével kezdeményezhetik a levéltári iratátadást. Sőt, a készülő megoldás egyik legnagyobb előnye, hogy az e-levéltári rendszer keretein belül már a központi e-irattári szolgáltatás révén a köziratkezelők akár a törvény által előírt 15 éves határidő lejártát is elhelyezhetik itt irataikat, elkerülve ezáltal a hosszú távú megőrzés technológiai, pénzügyi és más kockázatait.

A projekt eredményeképpen a levéltárhasználók számára egy, a jelenlegi gyakorlatnál sokkal korszerűbb, a levéltári anyaghoz való rugalmasabb hozzáférést biztosító technológia valósul

meg. A projekt célja, hogy a levéltárak elektronikus állományaik széles körben történő hozzáférhetővé tételével emelt szintű szolgáltatást nyújtsanak, megteremtsék a digitális információkhoz történő hozzáférés esélyegyenlőségének feltételeit (pl. ne kelljen több száz kilométert utazni egy levéltári anyag megismeréséért, vagy egy a levéltár által kiadandó igazolás ó pl. munkaviszony, ingatlanhoz f z d jogot igazoló irat ó beszerzése érdekében).

A projekt keretében megvalósuló elemeket az alábbiakban összegezhetjük:

- E-levéltári technológiai központok (LTK) kialakítása a Magyar Országos Levéltárban és Budapest F város Levéltárában, amelyek az e-iratok szakszerű átvételét és feldolgozását, valamint a levéltárak által őrzött iratok szakszerű digitalizálását biztosítják.
- Központi Archívum Szolgáltatás létrehozása az egységes kormányzati informatikai rendszer (KR) és annak háttérszolgáltatásaihoz csatlakozva. A Központi Archívumot (Elektronikus Levéltári Központ és Archívum = ELKA) a Kopint Datorg Infokommunikációs Zrt. üzemelteti, de a Magyar Köztársaság elektronikus kormányzati informatikáért felelős minisztériumának (korábban a Miniszterelnöki Hivatal, jelenleg Nemzeti Fejlesztési Minisztérium) felügyelete alatt, ill. finanszírozásában. Ez a központi archívum gondoskodik országos szinten az e-iratok időkorlát nélküli katasztrófa-mentes tárolásáról. A levéltárak illetékessége a központi e-archívumban őrzött e-iratok tekintetében fennmarad, tehát az e-iratok feletti rendelkezési jog kizárólag a levéltárakat illeti, az üzemeltetőnek a katasztrófa-mentes tárolás és az ahhoz szükséges szolgáltatások biztosítása a feladata.
- Az ELKA E-irattári szolgáltatást biztosít a kormányzati és önkormányzati, jogszolgáltatási, rendészeti stb. köziratképző szervek e-iratai számára.
- A létrejövő e-levéltári rendszer biztosítja:
 - az e-iratok levéltári átvételét on-line (pl. Internet) és off-line módon (külső tárlók, DVD stb.),
 - az e-iratok levéltári feldolgozását,
 - a maradandó értékű, hagyományos alapú (pergamen, papír, mikrofilm) levéltári iratok folyamatos, szakszerű digitalizálását,
 - az e-iratok, digitális levéltári állományok katasztrófa-mentes, hosszú távú tárolását
 - az e-iratokhoz való publikus, ill. a törvényi előírások szerinti hozzáférést
 - A MOL-ban kialakított Elektronikus Levéltári Módszertani Központ biztosítja az elektronikus iratok megőrzésével kapcsolatos szakmai koordinációt.

3. Az E-Levéltár projekt kiterjesztése

3.1. Az önkormányzati levéltárak e-levéltári fejlesztése

Annak ellenére, hogy az E-levéltár EU-s projekt jelen formájában csak a két legnagyobb hazai közlevéltárra, a MOL-ra és a BFL-re terjed ki, a tervezésekor fontos szempont volt, hogy a létrejövő virtuális elektronikus levéltári és technikai szolgáltatások a jövőben elérhetővé

váljanak a később csatlakozni kívánó levéltárak számára is. Ezzel jelentős mértékben csökkenteni lehet a megyei/városi levéltárak csatlakozási költségeit, ugyanis

- o az elektronikus iratok archiválásának legköltségesebb elemét, a hosszú távú, időkorlát nélküli katasztrófa-mentes tárolást a létrejövő ELKA biztosítani tudja,
- o az ELKA biztosítja a Kormányzati Rendszer (KR) szolgáltatásaihoz való hozzáférést (kormányzati gerincháló, hivatali kapu, ügyfélkapu),
- o az ELKA biztosítja az elektronikus archiválás folyamatait biztosító, ill. a levéltári nyilvántartásokat kezelő (egyébként igen költséges) szoftverkomponensek használatát,
- o az ELKA biztosítja a Levéltári Portál szolgáltatáson keresztül az ELKA-ban tárolt publikus elektronikus iratok folyamatos közzétételét az Interneten,
- o a projekt keretében kialakítandó ún. Referencia Levéltár szolgáltatás, ami az ELKA egyik, ASP-alapú szolgáltatása lesz, lehetővé teszi a megyei levéltárak költséghatékony csatlakozását a rendszerhez. A Referencia Levéltár egy, az elektronikus iratok kezelésére és a levéltári anyagok nyilvántartására specializált, önálló levéltári web-es alkalmazás. Az alkalmazás célja, hogy a központi rendszer szolgáltatásait referencia jelleggel elérhetővé tegye a csatlakozni kívánó levéltárakhoz.

Jelen helyzetben az ún. területi általános (megyei levéltárak) és városi levéltárak csatlakoztatása indokolt a rendszerhez, ezek a megyei önkormányzatok fenntartásában működő, több évszázados történeti múlttal visszatekintő levéltárak gyűjtik és őrzik az adott megye területén keletkezett valamennyi önkormányzati, illetve önkormányzati állami területi levéltári hálózat hiányában az önkormányzati, jogszolgáltatási stb. állami iratanyagot. A magyarországi 4 települési önkormányzati levéltár csatlakoztatása is szakmailag indokolt. Egy levéltárban az alábbi beruházásokat szükséges tervezni:

- o Levéltári Technológiai Központ (LTK) létrehozása
 - o A levéltári iratanyag feldolgozásához szükséges háttértárolók, szerverek biztosítása, szerverterem létesítése
 - o Digitalizáló labor létrehozása
 - o Kutatóterem informatikai modernizálása
 - o Hálózati csatlakozások fejlesztése
 - o Levéltárosok felkészítése, képzése
- o A Központi Archívum Szolgáltatás (ELKA) ASP-rendszer fejlesztése:
 - o Tárolókapacitás bővítése
 - o Levéltárak csatlakoztatásával járó informatikai fejlesztési feladatok elvégzése, és a Referencia levéltár szolgáltatás tesztelése szabása a megyei levéltárak igényei szerint.

3.2. A projekt forrásigénye.

Az alábbi táblázat a projekt forrásigényét tartalmazza feladatcsoportok szerinti bontásban.

	Feladatok	db	nettó Ft/db	bruttó Ft/db	bruttó Ft
Megyei levéltár	Az alap informatikai eszközök becsült költsége	20	11 440 000 Ft	14 300 000 Ft	286 000 000 Ft
	A laboreszközök becsült költsége	20	10 400 000	13 000 000	260 000 000

ri			Ft	Ft	Ft
ri kltsg.- ek	Lokális hálózati továbbfejlesztések becsült költsége	20	8 440 000 Ft	10 550 000 Ft	211 000 000 Ft
	Építészeti kialakítás, gépészet	20	2 000 000 Ft	2 500 000 Ft	50 000 000 Ft
	ELKA-hoz kapcsolódás becsült fejlesztési költsége	20	1 600 000 Ft	2 000 000 Ft	40 000 000 Ft
	Személyi jellegű szakértői költségek (saját telj)	20	5 600 000 Ft	5 600 000 Ft	112 000 000 Ft
	Nyilvánosság	20	480 000 Ft	600 000 Ft	12 000 000 Ft
	Mérnöki szakértői díj	20	1 600 000 Ft	2 000 000 Ft	40 000 000 Ft
	Megyei levéltári fejlesztések összesen (bruttó):				1 011 000 000 Ft
Városi levéltári kltsg.-ek	Az alap informatikai eszközök becsült költsége	4	7 400 000 Ft	9 250 000 Ft	37 000 000 Ft
	A laboreszközök becsült költsége	4	4 200 000 Ft	5 250 000 Ft	21 000 000 Ft
	Lokális hálózati továbbfejlesztések becsült költsége	4	4 000 000 Ft	5 000 000 Ft	20 000 000 Ft
	Építészeti kialakítás, gépészet	4	2 000 000 Ft	2 500 000 Ft	10 000 000 Ft
	ELKA-hoz kapcsolódás becsült fejlesztési költsége	4	800 000 Ft	1 000 000 Ft	4 000 000 Ft
	Személyi jellegű szakértői költségek (binnen a saját telj)	4	3 000 000 Ft	3 000 000 Ft	12 000 000 Ft
	Nyilvánosság	4	400 000 Ft	500 000 Ft	2 000 000 Ft
	Mérnöki szakértői díj	4	800 000 Ft	1 000 000 Ft	4 000 000 Ft
	Városi levéltári fejlesztések összesen (bruttó):				110 000 000 Ft
MOL	Szakértői tevékenység saját teljesítésben	1	30 000 000 Ft	30 000 000 Ft	30 000 000 Ft
	Rendezvényszervezés	2	800 000 Ft	1 000 000 Ft	2 000 000 Ft
	Utazási költség	1	1 000 000 Ft	1 000 000 Ft	1 000 000 Ft
	Nyilvánosság	1	4 800 000 Ft	6 000 000 Ft	6 000 000 Ft
	Oktatás, képzés (3 f /levéltár)	1	23 200 000 Ft	29 000 000 Ft	29 000 000 Ft
	MOL összesen				68 000 000 Ft
BFL	Szakértői tevékenység saját teljesítésben	1	26 000 000 Ft	26 000 000 Ft	26 000 000 Ft
	Rendezvényszervezés	1	2 000 000 Ft	2 000 000 Ft	2 000 000 Ft
	Utazási költség	1	1 000 000 Ft	1 000 000 Ft	1 000 000 Ft

				<i>Ft</i>	
	Nyilvánosság	1	4 800 000 Ft	6 000 000 Ft	6 000 000 Ft
	Oktatás, képzés (3 f /levéltár)	1	8 000 000 Ft	10 000 000 Ft	10 000 000 Ft
	BFL összesen				45 000 000 Ft
ELKA -hoz kapcsolódó fejlesztések	RLO szoftver továbbfejlesztés becsült költsége	1	200 000 000 Ft	250 000 000 Ft	250 000 000 Ft
	Hardver és sávszélesség fejlesztések	1	250 000 000 Ft	312 500 000 Ft	312 500 000 Ft
	Személyi jellegű szakértői költségek (saját telj)	1	80 000 000 Ft	80 000 000 Ft	80 000 000 Ft
	ELKA fejlesztések összesen (nettó):				
KD	minőségbiztosítás költségei	1	55 000 000 Ft	68 750 000 Ft	68 750 000 Ft
	Mérnöki szakértői díj	1	8 000 000 Ft	10 000 000 Ft	10 000 000 Ft
	Könyvvizsgáló	1	2 000 000 Ft	2 500 000 Ft	2 500 000 Ft
	Közbeszerzés	1	9 000 000 Ft	11 250 000 Ft	11 250 000 Ft
	Egyéb szolgáltatás (pl. biztosítás)	1	1 000 000 Ft	1 250 000 Ft	1 250 000 Ft
	Projektmenedzsment	1	111 000 000 Ft	111 000 000 Ft	111 000 000 Ft
	KD mindösszesen		716 000 000 Ft		
Teljes projektköltség támogatási összegben			1 950 000 000 Ft		

4. A projekt státusza

Az Elektronikus levéltári projekt az önkormányzati levéltárakra való kiterjesztését célzó, a Magyar Országos levéltár, Budapest Főváros Levéltára és a Kopint Datorg Infokommunikációs Zrt. által kidolgozott *kiemelt projektjavaslat* a NEFMI részéről benyújtásra kerül a Nemzeti Fejlesztési Ügynökséghez. A tervezett projekt megvalósítása az érintett levéltárak kedvezményezettként történő bevonásával, Európai Uniói források felhasználásával az Elektronikus Közigazgatás Operatív Program (EKOP) keretében, kiemelt projektként került javaslatba, 1,95 milliárd Ft forrás felhasználásával 1,5 év fejlesztési idő alatt. A projektjavaslat az EKOP 2011-2013 évi akciótervébe került benyújtásra, elbírálása folyamatban van.

Függelék: Új Széchenyi Terv ó táblázati minta szerinti javaslat.

Maradandó érték önkormányzati elektronikus iratok archiválása (Elektronikus levéltár kiemelt projekt II. ütemének végrehajtása)

Pályázat neve:	Maradandó érték önkormányzati és területi állami elektronikus iratok archiválása - Az elektronikus levéltári rendszer kiterjesztése az önkormányzati levéltárakra
Forrás megnevezése (hazai, EU-s):	EU, EKOP
Kedvezményezettek köre:	Önkormányzati fenntartású levéltárak
Pályázat javasolt keretösszege (millió Ft):	1950 millió Ft
Elérhető pályázati támogatás maximum összege (millió Ft):	<p>A. Megyei levéltárak esetében: 50 millió Ft Városi levéltárak esetében 25 millió Ft</p> <p>B. Központi Archívum Szolgáltatás (2009: LX. 18 §. g.) kapacitás és szolgáltatás fejlesztése a csatlakozó levéltárak igényeinek kielégítésére 550 millió Ft</p> <p>C. Képzés és oktatás a projektben résztvevő levéltárak számára a Magyar Országos Levéltár és Budapest F város Levéltára lebonyolításában: 100 millió Ft</p> <p>D. Projektmenedzsment, min ségbiztosítás, m szaki tanácsadás 200 millió Ft</p>
Támogatás intenzitása (%):	100%
Várható pályázatok száma (db):	1db (20 megyei levéltár, 4 városi, a Magyar Országos Levéltár, Budapest F város Levéltára és a Kopint Datorrg Infokommunikációs zrt alkotta konzorcium)
Pályázati téma szükségességének indoklása (termékstratégia megvalósításához való kapcsolódás, SZT prioritásához való kapcsolódás stb.):	<p>A hazai közigazgatásban, így az önkormányzatok feladatellátásában is egyre nagyobb teret nyernek a különböző elektronikus alkalmazások (e-kormányzat, e-önkormányzat), s ennek eredményeként irataik már digitális formában jönnek létre, ezek többsége pedig teljes életciklusa során elektronikus formában is marad. Az e-ügyintézés kiterjesztésének európai normája szintén a nem hagyományos hordozón megjelenő közigazgatási információ mennyiségének és arányának növekedése irányába hat. Az elektronikus köziratok archiválása a levéltári törvény rendelkezései alapján változatlanul a közlevéltárak feladata, a feladat ellátásához szükséges személyi, tárgyi, technikai feltételrendszer azonban a levéltárak többségénél még hiányzik.</p> <p>A problémát felismerve kezdődött meg 2009-ben az EKOP 2,9 milliárd forintos támogatásával az Elektronikus levéltáró kiemelt projekt (EKOP-1.2.8-08-0001) végrehajtása, amely a Magyar Országos Levéltár (MOL), illetve Budapest F város Levéltára (BFL) és a Kopint Datorrg Zrt. alkotta konzorcium közreműködésével a központi államigazgatás, illetve a f város keretében működő önkormányzati szervek, illetve a F város területén működő területi állami, jogszolgáltatási stb. iratképző elektronikus iratainak levéltári megőrzését lesz hivatott biztosítani, illetve megalapozni azokat a fejlesztéseket, amelyek a közigazgatás egészére (fként az önkormányzatok e-irataira) vonatkoznak. (Ez az I. ütem 2012 februárjában fejeződik be.)</p> <p>Az önkormányzati levéltárak jelenleg csak a hagyományos,</p>

	<p>papíralapú dokumentumok átvételére, biztonságos meg részére képesek, nem biztosított viszont az önkormányzatok tevékenysége illetve az önkormányzati levéltárak illetkésességébe tartozó területi államigazgatási, jogszolgáltatási stb. szervek során egyre nagyobb tömegben keletkez , maradandó érték e-iratok hosszú távú, biztonságos meg részése, illetve társadalmi hasznosulása (az igazgatási szervezetek munkájának támogatása az archivált adatok elérésének biztosításával, az állampolgárok hozzáférése a közérdek adatokhoz, az információs önrendelkezés jogának gyakorolhatósága, továbbá a múltva vonatkozó ismeretek egyéni és közösségi szint megszerzése. Összefoglalóan: a demokratikus közélet er sítése és a jobbiztonság).</p> <p>A hatékony, költségtakarékos, ugyanakkor korszer és ügyfélbarát közigazgatás kialakítása a levéltárak korszer sítése és informatikai fejlesztése nélkül nem valósítható meg. E-közigazgatás és e-levéltári funkciók ellátásának biztosítása elválaszthatatlan követelmények.</p> <p>Ha belátható id n belül nem oldjuk meg a maradandó érték önkormányzati e-iratok archiválásának problémáját, a nemzeti adatvagyon egy része kerülhet veszélybe, semmisülhet meg a hosszú távú hiteles rzés feltételei biztosításának hiánya miatt.</p> <p>A javaslat célja a megvalósulás alatt lév šElektronikus levéltáró kiemelt projekt II. ütemeként történ kiterjesztése az önkormányzati levéltárakra új konstrukció indításával. A tervezett program - az érintett önkormányzati levéltárak mint kedvezményezettek bevonásával - az Elektronikus Közigazgatás Operatív Program keretében, kiemelt projektként megvalósítható, 1,95 milliárd Ft forrás felhasználásával, 1,5 év fejlesztési id vel számolva. Tervezett kezdési id pont: 2012. IV. negyedéve.</p>
<p>F bb támogatható tevékenységek:</p>	<p>A. Megyei Levéltári Technológiai Központok (LTK) létrehozása:</p> <ul style="list-style-type: none"> o a levéltári iratanyag feldolgozásához szükséges háttértárolók, szerverek biztosítása, szerverterem létesítése o digitalizáló labor létrehozása o kutatótermek informatikai modernizálása o hálózati csatlakozások fejlesztése o csatlakozó levéltárak szakembereinek felkészítése és képzése. <p>B. Az E-levéltár kiemelt projekt I. ütemében kialakított Elektronikus Központi Archivum Szolgáltatás (ELKA) szükséges továbbfejlesztése:</p> <ul style="list-style-type: none"> o tárolókapacitás b vítése o az önkormányzati levéltárak csatlakoztatásával járó informatikai fejlesztési feladatok

	<p>elvégzése, valamint a Referencia levéltár szolgáltatás testre szabása az önkormányzati levéltárak igényei szerint.</p> <p>C. Módszertani-oktatási program, ami biztosítja a használat feltételeit, a képzést, továbbképzést, az eredmények disszeminációját. A Központi Archívum Szolgáltatás (ELKA) szolgáltatások használatának oktatása, a nyilvánosság biztosítása</p> <p>D. A projekt lebonyolítása, min ségbiztosítása, m szakai támogatása.</p>
Pályázati feltételek:	<p>Megvalósíthatósági tanulmány készítése, amely kitér a megvalósítás módjára, költségeire, kockázataira. (2010. októberében a projektjavaslat benyújtásra került a KD, MOL és a BFL áltla alkotott konzorcium által.)</p>
Az elbírálás szempontrendszere:	<p>Költséghatékonyság alátámasztása A megvalósuló fejlesztés fenntarthatóságának alátámasztása</p>
Egyéb megjegyzés (pl. meghívásos pályázat, valamilyen el min sítés, regisztráció szükséges-e.):	<ul style="list-style-type: none"> ○ A levéltárak kultúra-meg rz és közvetít szerepüknel fogva fejlesztésük kapcsolódik az ÚSZT IV. Vállalkozásfejlesztés - 3. Kárpát-medencei fejlesztési programhoz, mivel šhozzáárul, hogy Magyarország a térség kulturális centrumává váljon, er sítse a magyar kultúra alapjait, és segítse el annak fejl dését és terjedését.ö ○ A projektet kiemelt projektként, konzorciális formában indokolt megvalósítani. A konzorcium tagjai: a Központi rendszert és az ahhoz csatlakozó Elektronikus Központi Archívum Szolgáltatást (ELKA) üzemeltet Kopint Datorg Zrt., az érintett megyei/városi levéltárak, valamint az E-levéltár kiemelt projekt I. ütemének végrehajtásában részt vett és a rendszer területi kiterjesztésében hatékony szakmai támogatást nyújtani képes Magyar Országos Levéltár és Budapest F város Levéltára (ez utóbbiak a projektmenedzsmentben, a m szakai szakmai feladatok ellátásában és a képzésben m ködnének közre).

2. A MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSE

1. Javaslat

A MOL jelenleg négy telephelyen működik, három a budai vár területén, ezek közül csak egy alkalmas levéltári funkciókra, egy pedig Óbudán, a volt szovjet laktanya területén található, ezekben az épületekben került elhelyezésre a levéltár mintegy 80 ezer iratfolyóméternyi iratanyaga.

Az ország levéltára sokáig egyéb célokra emelt épületekben nyert elhelyezést, majd 1913-1918 között (1923. évi beköltözéssel) elkészült a Bécsi kapu téri palota, itt működik az 1945 előtt keletkezett iratanyag jelentős részét (29 000 ifm, szabad kapacitás 2 ifkm). Korának legjobb technikai kivitelezésével készült, de az elmúlt majdnem kilenc évtized természetes vagy embereszközös állagromlásai miatt általános felújításra szorul. A MOL modern épülete Óbudán épült fel, 1997-ben adták át rendeltetésének, kb. 45 000 ifm elhelyezésére elegendő raktárkapacitással (a jelenleg itt működő anyag: 35 500 ifm). A III. épület a Hess A. tér 5. a II. világháború végéig a Pénzügyminisztérium épülete volt. Az irattári részen felül a reprezentatív irodákat alakították át raktáraknak, levéltári feladatokra az épület valójában alkalmatlan. 16 000 ifm anyagot tárolnak itt, szabad raktári kapacitás nincsen. A IV. épület a Majláth-palota emléképülete a Úri u. 54656. a , a 2000 négyzetméterben csak 600 négyzetmétert használnak levéltári célokra, itt működik az Állományvédelmi F osztály könyvkötés- és egyik restaurátorm helye, valamint néhány iroda.

A MOL éves iratgyarapodása évente átlagosan 1000 ifm (600-1400 ifm), vagyis a szabad kapacitás elméletileg még kb. 10 évre elegendő, azonban ennek teljes kihasználása csak többéves intenzív raktár-átrendezési munkálatokkal érhető el; ténylegesen kb. 5-7000 ifm iratanyag elhelyezésére van lehetőség. Ez azt jelenti, hogy átlagos gyarapodás mellett a MOL épületei 5-7 éven belül betelnek, de ezt jelentősen felgyorsítja, ha levéltármegszűnés (pl. 2008: KSH) vagy szervezeti átalakítás és megszüntetés (pl. Kárpótlási Hivatal, közel 14 000 ifm iratanyag, 2011-től) miatt az átveendő iratanyag mennyisége ugrásszerűen megnövekszik.

A négy, egymástól területileg is távol eső telephely munkaszervezésének nehézségei, a rövid időn belül akár 1-2 éven belül megszűnő szabad raktári kapacitás, a munkavégzés hatékonysága, valamint a jobb kutatószolgálati körülmények biztosítása érdekében szükség van egy új, a modern levéltári tapasztalatok felhasználásával úgy pl. a modern energiagazdálkodási szempontok érvényesítésével megépített levéltárépületre. Olyan épületre van szükség, amely alkalmas arra, hogy kiváltsa a Hess András téri épületben működő iratanyag raktárait és az irodahelyiségeket, a működő helyeket, a közösségi tereket, a volt Majláth-palotában működő állományvédelmi működő helyeket és irodákat, továbbá a levéltár központi épületének felújítása (kb. 2 év) idejére az ott található raktárakat, az irodahelyiségeket, a működő helyeket és egyéb az közösségi tereket, valamint tereket biztosítson az új levéltári feladatokhoz, pl. az e-Levéltár funkcióihoz, az oktatáshoz stb. A központi épület felújítását követően az oda visszaköltöztetendő iratanyag és egyéb funkcionális helyiségek felszabaduló helye az intézmény távlati elhelyezési feladatainak ellátását és több évtizedes szabad raktári kapacitását is biztosítja az új épületben. E célból az óbudai épület mellett egy azzal nagyjából azonos, de ténylegesen annál nagyobb épület szükséges, benne legalább 50 000 ifm raktári kapacitás, 180-200 munkahelyhez szükséges iroda, 30 fős állományvédelmi működő hely/ek/ és további legalább 60 kutatói férőhely. E fejlesztés elnyerése a már meglévő telek, de annak a szükséges mértékben való beépíthetősége bizonytalan, így az Óbuda II. beruházás csak alternatív szakmai javaslat.

Tekintettel az óbudai telephely korlátozott méretére, valamint annak rossz megközelíthetőségére, amely a levéltár kihasználását nehezíti, célszerű az új levéltári épületet

a központi épülethez közelebb (I. vagy II. kerület) elhelyezni, és annak méretét az óbudai levéltárépület funkcionkénti kapacitásával kiegészítve meghatározni. Ennek alapján az ideális új levéltárépület 100 000 ifm befogadóképesség raktárkapacitással, 250 munkahely irodaigényével, megfelel közösségi terekkel, a szükséges m helyekkel és 120 kutatói fér hellyel kel hogy rendelkezzen.

Az óbudai fejlesztés (Óbuda II.) esetén 12 000 m² raktár, 2400 m² irodahelyiség, 700 m² kutató-, el adó- és kiállítóterem, 900 m² m hely és anyagraktár, összesen tehát 16 000 m² alapterület ingatlan elkészítése szükséges (Óbuda I. ennek 80%-a). Ebben az esetben két ingatlan hasznosítása lehetséges (Hess A. tér és Úri utca).

Új levéltári épület elkészítése esetén 22 000 m² raktár, 3400 m² irodahelyiség, 1300 m² kutató-, el adó- és kiállítóterem, 1300 m² m hely és anyagraktár, összesen tehát 28 000 m² alapterület ingatlan elkészítése szükséges (Óbuda I. ennek 43%-a, Óbuda II. ennek 57%-a). Ebben az esetben három ingatlan hasznosítása lehetséges (Hess A. tér és Úri utca, valamint Óbuda pl. átmeneti levéltárként a közigazgatásban).

Az új levéltári épületben nemcsak a jelenleg meglév levéltári feladatok ellátását, de olyan új feladatokra is megfelel infrastruktúrát kell biztosítani, mint pl. a felállítandó Levéltári Intézet.

Hangsúlyozni szükséges, ez a koncepció jelent s ingatlanfejlesztési lehet séget is kínál, mert az új levéltári épület megépítése a budai vár területén két jelent s érték és jobban hasznosítható ingatlan értékesítését (más irányú üzleti alapú hasznosítását) vagy más állami célra felhasználását eredményezheti, illetve megfelel döntés esetén a közigazgatás számára hasznosítható irattári épületet is biztosít (óbudai épület). A hasznosítható ingatlanok: I. kerület, Hess András tér 5. (5200 m²); I. kerület, Úri u. 54656. (2000 m²); III. kerület, Lángliliom u. 4. (11 500 m², 45 000 ifm). Az infrastruktúra fejlesztésére a jelenlegi helyzetben csupán pályázati forrásokból kínálkozik esély. Ennek forrása a TIOP-ban áll rendelkezésre. A becsült összeg Óbuda II. megvalósítása esetén 12 milliárd Ft.

A Magyar Országos Levéltár legújabb infrastruktúra-fejlesztési koncepciója az Óbuda II. ó amely ellen számos gazdaságossági, szakmai érvet hoz fel - alternatívájaként új levéltári épület építését szorgalmazza, amely a jelenlegi levéltári funkciók teljességét (rzott iratanyag, munkatársak, közösségi terek, m helyek) magába foglalja, így biztosítani tudja a Bécsi kapu téri palota felújítása alatt az ottani kapacitásokat is, majd annak visszaköltözése után az üres terek hosszútávú raktárkapacitást és szervezetfejlesztési lehet ségeket biztosítanak. Elengedhetetlen követelmény az új épülettel szemben, hogy megfelel közlekedési infrastruktúra közelében legyen, és javasolt követelmény, hogy a Bécsi kapu térhez közel vagy azzal jó közlekedési kapcsolatban álljon. Már a hely kiválasztásánál, majd a tervezés teljes ideje alatt tekintettel kell lenni az új épület összetett funkciójára, vagyis arra a kett s feladatra, hogy az épület kutatók, küls látogatók fogadására alkalmas tereinek együtt kell érvényesülniük a levéltári munka mindennapjainak zártabb, az iratanyag védett, szabályszer kezelésére fókuszáló helyiségeivel. Ennek biztosítása rendkívül nagy körültekintést igényel, figyelembe véve a legújabb állományvédelmi és építészeti, épületgépészeti, energetikai megoldásokat is. Egyel re azonban nincs konkrét javaslat a megvalósítás helyszíne és költségei tekintetében.

A levéltár új épületének kialakítását ó illetve a Bécsi kapu téri levéltári palota felújítását ó segítheti a felszabaduló épületek (Hess András tér, Úri u. 54-56.) piaci és (Óbuda, Lángliliom utca) kormányzati hasznosítása. Az óbudai épület központi, kormányzati irattárként vagy a levéltári szempontokat jobban képvisel štmeneti levéltárkéntő m ködhet, megtakarítva ezzel egy ilyen célokra rendelt másik épület biztosítását, és belvárosi ingatlan esetén magas vagy nem rentábilis üzemeltetési költségeit.

A szabad raktári kapacitás folyamatos csökkenése miatt az új raktárigények kb. 5-10 év múlva lesznek tényleges, azonnali igények. Az új épület mielőbbi elkészítését a jelenlegi elhelyezési körülmények tarthatatlansága sürgeti, de nincs szükség kapkodásra, válságkezelésre. A problémákat a MOL vezetők idén jelezték és arról folyamatos tájékoztatást adnak, így a MOL épületgondjainak megoldására, a szükséges előtanulmányok és tervezés elvégzésére elegendő idő (2-6 év) áll rendelkezésre, az épület kivitelezésének tényleges költségei is akkor merülnek majd fel.

2. A projekt státusza

Az Új Széchenyi terv Pályázati Kézikönyv 128. oldalán az alábbiak szerepelnek: *„Rendbe tesszük a Várkert-bazár épületegyüttesét és környezetét. **Megoldjuk nemzeti intézményeink, így az Országos Széchenyi Könyvtár és az Országos Levéltár hagyományait tisztelve, a 21. századi igényeknek megfelelő elhelyezését.**”* Egyelőre konkrét ismeretek nem állnak rendelkezésre a projekt megvalósulásáról.

**Függelék: Új Széchenyi Terv ó táblázati minta szerinti javaslat.
A Magyar Országos Levéltár infrastrukturális fejlesztése**

Pályázat neve:	A Magyar Országos Levéltár infrastrukturális fejlesztése
Forrás megnevezése (hazai, EU-s):	EU, TIOP
Kedvezményezettek köre:	Magyar Országos Levéltár
Pályázat javasolt keretösszege:	12 milliárd Ft
Elérhető pályázati támogatás maximum összege:	12 milliárd Ft
Támogatás intenzitása (%):	
Várható pályázatok száma (db):	1
Pályázati téma szükségességének indoklása (termékstratégia megvalósításához való kapcsolódás, SZT prioritásához való kapcsolódás stb.):	<p>A levéltárak a történelmi múlt megismerésének egyedi és pótolhatatlan forrásait jelentő iratok intézményesített megőrzéséért. A levéltárak ezen funkciója szorosan kötődik a nemzeti kulturális örökség védelméhez, a közlevéltárak szervezeti rendszere az állam közigazgatási rendszeréhez kapcsolódik.</p> <p>A közlevéltárak egyik legfontosabb feladata a közfeladatot ellátó szervek maradandó értékű iratainak átvétele, hosszú távú biztonságos megőrzése és használatuk mind szélesebb körben történő elősegítése. E tekintetben a közfeladatok folyamatos ellátásához és az állampolgári jogok érvényesítéséhez nélkülözhetetlen adatokat riznek és szolgáltatnak. Ebből adódóan önként az az Európa Tanács 2005/835/EK számú ajánlása is kiemeli önként a levéltárak nem csupán az európai történelem és kultúra megőrzését, hanem a társadalom demokratikus működését szempontjából is nagy jelentőséggel bír. A magyarországi levéltárak közép-európai, Kárpát-medencei meghatározó szerepét külön kiemeli az a történelmi múlt, amely ezen régió országait a 20. századig egy államközösségbe fűzte, és amelynek következtében a levéltárakban őrzött dokumentumok a nemzeti és közösségi identitástudat autentikus forrásbázisának egymást kölcsönösen kiegészítő darabjai.</p> <p>Magyarországon 47 (általános központi és területi, állami szak, települési és köztisztviselői) közlevéltár és 39 (egyházi, párt, egyéb szervezeti) nyilvános magánlevéltár működik. A levéltárakban 2009 végén összesen 388 500 iratfolyóméter (ifm) iratanyagot riznek, amelyet évente közel 14 000 kutató 69 000 kutatási esetben használt. A Magyar Országos Levéltár (= MOL) minden szakmai mutatója a teljes levéltári terület legalább 20, esetenként akár 40-50%-át is jelenti (alkalmazottak száma; gyarapodás és őrzött iratanyag mennyisége; kutatók és kutatási esetek száma; mikrofilm-, digitális felvételek száma; stb.). A MOL nemcsak az ország legnagyobb levéltára, hanem a Hungarika-kutatás egyik</p>

(nyilvántartó) központja is, jelentőse, m ködése és szakmai hatása az egész Kárpát-medencére kiterjed.

A MOL jogel djét az 1723. évi XLV. törvénycikk állította fel, de csak 1756-ban hozták létre ténylegesen az ország levéltárát, az Archivum Regnit, els sorban az országgy lési, közigazgatási és jogszolgáltatási, másodsorban a magániratok rzési helyéül. A zárt intézményt a polgári társadalmi berendezkedés 1874-ben átalakította, és feudális jogbiztosító intézményb l a történettudomány forrás rz helyévé, tudományos kutatóhellyé vált. A levéltár gy jteményeiben 1109-t l napjainkig 900 év országos jelent ség hivatalos és magán-írásbeliségének kb. 80 000 iratfolyóméternyi emlékanyagát rzik.

A MOL jelenleg négy telephelyen m ködik, három a budai vár területén, ezek közül csak egy alkalmas levéltári funkciókra, egy pedig Óbudán, a volt szovjet laktanya területén található.

Az ország levéltára sokáig egyéb célokra emelt épületekben nyert elhelyezést, majd 1913ó1918 között (1923. évi beköltözéssel) elkészült a Bécsi kapu téri palota, itt rzik az 1945 el tt keletkezett iratanyag jelent s részét (29 000 ifm, szabad kapacitás 2 ifkm). Korának legjobb technikai kivitelezésével készült, de az elmúlt majdnem kilenc évtized természetes vagy er szakos állagromlásai miatt általános felújításra szorul. A MOL modern épülete Óbudán épült fel, 1997-ben adták át rendeltetésének, kb. 45 000 ifm elhelyezésére elegend raktárkapacitással (a jelenleg itt rzött anyag: 35 500 ifm). A III. épület ô Hess A. tér 5. ô a II. világháború végéig a Pénzügyminisztérium épülete volt. Az irattári részen felül a reprezentatív irodákat alakították át raktáraknak, levéltári feladatokra az épület valójában alkalmatlan. 16 000 ifm anyagot riznek itt, szabad raktári kapacitás nincsen. A IV. épület a Majláth-palota m emlék épülete ô Úri u. 54656. ô , a 2000 négyzetméterb l csak 600 négyzetmétert használnak levéltári célokra, itt m ködik az Állományvédelmi F osztály könyvköt - és egyik restaurátorm helye, valamint néhány iroda.

A MOL éves iratgyarapodása évente átlagosan 1000 ifm (600-1400 ifm), vagyis a szabad kapacitás elméletileg még kb. 10 évre elegend , azonban ennek teljes kihasználása csak többéves intenzív raktár-átrendezési munkálatokkal érhet el; ténylegesen kb. 5-7000 ifm iratanyag elhelyezésére van lehet ség. Ez azt jelenti, hogy átlagos gyarapodás mellett a MOL épületei 5-7 éven belül betelnek, de ezt jelent sen felgyorsítja, ha levéltármegsz nés (pl. 2008: KSH) vagy szervezeti átalakítás és megszüntetés (pl. Kárpótlási Hivatal, közel 14 000 ifm iratanyag, 2011-t l) miatt az átveend iratanyag mennyisége ugrásszer en megn .

A négy, egymástól területileg is távol es telephely munkaszervezésének nehézségei, a rövid id n ô akár 1-2

éven \hat{o} belül megsz n szabad raktári kapacitás, a munkavégzés hatékonysága, valamint a jobb kutatószolgálati körülmények biztosítása érdekében szükség van egy új, a modern levéltári tapasztalatok felhasználásával \hat{o} így pl. a modern energiagazdálkodási szempontok érvényesítésével \hat{o} megépített levéltárépületre. Olyan épületre van szükség, amely alkalmas arra, hogy kiváltsa a Hess András téri épületben rzótt iratanyag raktárait és az irodahelyiségeket, a m helyeket, a közösségi tereket, a volt Majláth-palotában m köd állományvédelmi m helyeket és irodákat, továbbá a levéltár központi épületének felújítása (kb. 2 év) idejére az ott található raktárakat, az irodahelyiségeket, a m helyeket és egyéb az közösségi tereket, valamint teret biztosítson az új levéltári feladatokhoz, pl. az e-Levéltár funkcióihoz, az oktatáshoz stb. A központi épület felújítását követ en az oda visszaköltöztetend iratanyag és egyéb funkcionalitású helyiségek felszabaduló helye az intézmény távlati elhelyezési feladatainak ellátását és több évtizedes szabad raktári kapacitását is biztosítja az új épületben. E célból az óbudai épület mellett egy azzal nagyjából azonos, de ténylegesen annál nagyobb épület szükséges, benne legalább 50 000 ifm raktári kapacitás, 180-200 munkahelyhez szükséges iroda, 30 f s állományvédelmi m hely/ek/ és további legalább 60 kutatói fér hely. E fejlesztés el nye a már meglév telek, de annak a szükséges mértékben való beépíthet sége bizonytalan, így az Óbuda II. beruházás csak alternatív szakmai javaslat.

Tekintettel az óbudai telephely korlátozott méretére, valamint annak rossz megközelíthet ségére, amely a levéltár kihasználását nehezíti, célszer az új levéltári épületet a központi épülethez közelebb (I. vagy II. kerület) elhelyezni, és annak méretét az óbudai levéltárépület funkcionkénti kapacitásával kiegészítve meghatározni. Ennek alapján az ideális új levéltárépület 100 000 ifm befogadóképesség raktárkapacitással, 250 munkahely irodaigényével, megfelel közösségi terekkel, a szükséges m helyekkel és 120 kutatói fér hellyel kel hogy rendelkezzen.

Az óbudai fejlesztés (Óbuda II.) esetén 12 000 m² raktár, 2400 m² irodahelyiség, 700 m² kutató-, el adó- és kiállítóterem, 900 m² m hely és anyagraktár, összesen tehát 16 000 m² alapterület ingatlan elkészítése szükséges (Óbuda I. ennek 80%-a). Ebben az esetben két ingatlan hasznosítása lehetséges (Hess A. tér és Úri utca).

Új levéltári épület elkészítése esetén 22 000 m² raktár, 3400 m² irodahelyiség, 1300 m² kutató-, el adó- és kiállítóterem, 1300 m² m hely és anyagraktár, összesen tehát 28 000 m² alapterület ingatlan elkészítése szükséges (Óbuda I. ennek 43%-a, Óbuda II. ennek 57%-a). Ebben az esetben három ingatlan hasznosítása lehetséges (Hess A. tér és Úri utca, valamint Óbuda pl. átmeneti levéltárként a közigazgatásban).

	<p>Az új levéltári épületben nemcsak a jelenleg meglévő levéltári feladatok ellátását, de olyan új feladatokra is megfelelő infrastruktúrát kell biztosítani, mint pl. a felállítandó Levéltári Intézet.</p> <p>Hangsúlyozni szükséges, ez a koncepció jelentős ingatlanfejlesztési lehetőséget is kínál, mert az új levéltári épület megépítése a budai vár területén két jelentős érték és jobban hasznosítható ingatlan értékesítését (más irányú üzleti alapú hasznosítását) vagy más állami célra felhasználását eredményezheti, illetve megfelelő döntés esetén a közigazgatás számára hasznosítható irattári épületet is biztosít (óbudai épület). A hasznosítható ingatlanok: I. kerület, Hess András tér 5. (5200 m²); I. kerület, Úri u. 54656. (2000 m²); III. kerület, Lángliliom u. 4. (11 500 m², 45 000 ifm). Az infrastruktúra fejlesztésére a jelenlegi helyzetben csupán pályázati forrásokból kínálkozik esély. Ennek forrása a TIOP-ban áll rendelkezésre.</p> <p>A tervezett fejlesztés megvalósítása a kis- és középvállalati magasépítési, ingatlanfejlesztési szektorba is forrásokat juttatna, ezáltal a munkahelyteremtéshez is hozzájárulna, így a koncepció a kormányzati elképzelések függvényében az Új Széchenyi Tervben is szerepet kaphatna.</p>
F bb támogatható tevékenységek:	<p>Raktárkapacitás-b vív beruházás régi levéltári épület raktári férőhely-b vív felújításával;</p> <p>A levéltári működés területi széttagoltságát nem növelő új beruházás (pl. zöldmezős beruházás);</p> <p>Régi épület eladásából új levéltári célú épület beruházásának finanszírozása.</p>
Pályázati feltételek:	<p>Fenntartó önkormányzat jóváhagyó közgyűlési határozata;</p> <p>Gazdasági, pénzügyi és más szakmai szempontból elkészített, a települési rendezési tervekkel összhangban, a szakminisztérium szakmai koncepciójával egyeztetett beruházási tervdokumentáció;</p> <p>Beruházási költségvetési és pénzügyi ütemterv;</p> <p>Jogerős és érvényes hatósági engedélyek.</p>
Az elbírálás szempontrendszere:	<p>Az üzemeltetés fenntarthatóságának biztosítása;</p> <p>A beruházás megoldja a kinnlevő, kötelezően beszállítandó iratanyag levéltári átvételét;</p> <p>A MOL valamennyi épülete a 21. századi modern állományvédelmi szempontoknak megfelelően működik;</p> <p>Legalább három évtizedre biztosítja a MOL iratátvételi kötelezettségét;</p> <p>Biztosítja a levéltárhasználók számára a megfelelő közösségi tereket.</p>
Egyéb megjegyzés (pl. meghívásos pályázat, valamilyen elminősítés, regisztráció szükséges-e):	<p>A projekt kapcsolódhat az ÚSZT II. Megújuló Magyarország ózöld gazdaságfejlesztés c. programhoz, mert az új levéltári épületben megvalósítandó energiatárolásban megvalósulhat a földgáz megújuló energiaforrással történő kiváltása a fűtési célú energiatárolásban, továbbá lehetőséget nyílik az energiahatékonyság, -takarékoság és -</p>

	<p>racionalizálás gyakorlati kivitelezésére, éves szinten akár 60-100 millió Ft megtakarítást is eredményezve (A MOL jelenlegi költségvetésének 6-10%-a!).</p> <p>A projekt kapcsolódik az ÚSZT III. Otthonteremtés-4. Városrész-rehabilitáció programhoz is, mivel a régi levéltáráépületek felújítása vagy újak építése nagyban hozzájárul az épít ipar fellendítéséhez, tovább a városkép formálásához.</p> <p>A MOL kultúrameg rz és -közvetít szerepénél fogva fejlesztése kapcsolódik az ÚSZT IV. Vállalkozásfejlesztés - 3. Kárpát-medencei fejlesztési programhoz, mivel hozzájárul, hogy Magyarország a térség kulturális centrumává váljon, erősítse a magyar kultúra alapjait, és segítse el annak fejlődését és terjedését. A projekt az alacsony képzettség ek foglalkoztatását is el segíti, legalább 2-4 évre.</p> <p>A fentiek alapján kapcsolható az ÚSZT V. Tudomány ó Innováció ó Növekedés - 2. Kreatív iparágak c. programhoz, mivel a levéltár-építkezés teljesen egyedi és egyéni építészeti megoldásokat kínál. A központi levéltári épület el segíti a hazai töredezett tudásinfrastruktúrák meger sítését, hatékonyabbá teszi az informatikai fejlesztéseket (távmunka kialakítása és üzemszer m ködtetése).</p> <p>A levéltári épület kivitelezése kapcsolódik az ÚSZT VI. Fogalkoztatás c. programhoz, ez segíti a kis- és közepes vállalkozások fejlődését, növekedését, a klasszikus állami közfoglalkoztatást az értelmeső munka irányába tereli. Az új levéltáráépületben megvalósítható üzemszer távmunkaszervezés a gyermekvállalási hajlandóságot is er sítheti (gyes-es munkavégzés pl.).</p>
--	---

3. AZ ÖNKORMÁNYZATI LEVÉLTÁRAK RAKTÁRFEJLESZTÉSE

Javaslat az önkormányzati fenntartású levéltárak raktár-infrastruktúra fejlesztésének európai uniós forrásokból történő megvalósítására

1. Vezetői összefoglaló

A megyei önkormányzatok kötelező állami feladatként megkövetelik a levéltárakat. A Levéltári tv. (1995: LXVI. tc.) elírja, hogy a megyei levéltár illetékességébe tartoznak a fenntartó önkormányzat testületének, hivatalainak és intézményeinek, valamint ezek jogelődjeinek levéltári anyagán kívül a megye területén lévő, levéltárral nem rendelkező települések önkormányzati iratai, továbbá a megszűnt állami gazdálkodó szervek maradandó értékű iratai és a területi állami szervek, jogszolgáltatás, rendőrség stb. iratai is. Hozzá kell tennünk, hogy az önkormányzatok által keletkeztetett iratok egy része is állami feladatkör ellátása során jön létre. Vagyis az önkormányzati levéltárak (ideértve a 20 megyei levéltárat, Budapest Főváros Levéltárát és a 4 települési városi levéltárat) igen jelentős részben állami feladatot látnak el, tehát a raktárfeltételek javítása állami kötelezettség. Hangsúlyoznunk kell, hogy a levéltárak fejlesztése nem választható el a közigazgatás korszerűsítésétől, annak keretében indokolt ezeket a kérdéseket is kezelni és megoldani.

A magyarországi önkormányzati levéltárak infrastrukturális helyzete az esetek többségében katasztrofális. A levéltárak jelenlegi állapotukban nem képesek alapvető törvényi kötelezettségük, a maradandó értékű levéltári iratok átvételére és szakszerű kezelésére. A levéltári szféra egésze jelentős fejlesztést igényelne, a legsúlyosabb probléma, a raktárkapacitás fejlesztése mellett a modern levéltárügy követelményeinek megfelelően a közösségi terek, kiállító helyiségek, oktatótermek létesítése és felszerelése jelent további kihívást. Az infrastruktúra fejlesztésére a jelenlegi helyzetben csupán EU-s forrásokból kínálkozik esély.

A jelenleg érvényben lévő operatív programok közül véleményünk szerint a Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program 2007-2013 (TIOP) lehet alkalmas arra, hogy abba a levéltári fejlesztések is bekerüljenek.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a levéltárak az általuk rögzített egyedi információs vagyontárával és feldolgozásával nem csupán a kultúrában játszanak meghatározó szerepet, hanem a közigazgatás nélkülözhetetlen partnerei, egyúttal az alapvető állampolgári érdekeket bizonyító dokumentumok hiteles őrző helyei, a demokratikus állam intézményrendszerének meghatározó tagjai. Fejlesztésük éppen ezért megkerülhetetlen, elodázhatatlan állami feladat.

Elképzelésünk szerint összesen 20.500 Mft fejlesztési forrásra volna szükség. Ennek forrása a TIOP-ban áll rendelkezésre, amelyben, ismereteink szerint, jelentős összegű lekötetlen EU-s források találhatók. Javasoljuk, hogy még ebben az EU-s költségvetési ciklusban induljon kiemelt projekt levéltári raktárkapacitás fejlesztésére.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a fenti koncepció a levéltár-fenntartók (a megyei, városi önkormányzatok) számára ingatlanfejlesztési lehetőségeket is kínálnak, zöld mezőgazdaságok esetén az adott levéltár által korábban használt ingatlan értékesítésével (a levéltárak igen sokszor értékes, belterületi ingatlanokon találhatóak), más irányú üzleti alapú hasznosításával a szükséges önrészek is biztosíthatók lennének.

A tervezett fejlesztés megvalósítása a kis- és középvállalati magasépítési, ingatlanfejlesztési szektorba is forrásokat juttatna, ezáltal a munkahelyteremtéshez is hozzájárulna, így a koncepció a kormányzati elképzelések függvényében az Új Széchenyi Tervben is szerepet kaphatna.

A fenti fejlesztés megvalósulása évtizedekre biztosítaná az önkormányzati fenntartású levéltárak raktárkapacitását, szakszerű működését, ezáltal a közigazgatás hatékony támogatását, valamint a kulturális szerepük maradéktalan megőrzését és folyamatos fejlesztését.

2. A fejlesztést indokoló tényezők és konkrét fejlesztési elképzelések

1. Az önkormányzati levéltárak infrastrukturális helyzete 2010-ben

A magyarországi általános levéltárak (Magyar Országos Levéltár, Budapest Főváros Levéltára és a megyei levéltárak), városi levéltárak (4 települési levéltár) és állami szaklevéltárak infrastrukturális helyzetét 2010-ben a Magyar Levéltárosok Egyesülete mérte fel. A felmérés a levéltárak humán erőforrás- és költségvetési helyzetének, épületeinek, infrastruktúrájának (munkatermek, közönségszolgálati helyiségek, kutatótermek stb.), raktárak helyzetének, a mikrofilmzés, digitalizálás, restaurálás feltételeinek, számítástechnikai ellátottságának területeire terjedt ki. A felmérés külön kiterjedt a levéltárak infrastrukturális fejlesztési elképzeléseire, lehetőségeire is. A felmérés alapján az önkormányzati fenntartású levéltárak raktár- és infrastruktúra helyzetét az alábbiakban összegezhetjük:

A megyei levéltárak tároló kapacitása átlagosan 13.800 iratfolyóméter (ifm). A raktárak többsége azonban már betelt: kritikusaként tekinthető minden olyan levéltár helyzete, amely nem rendelkezik legalább 1000 iratfolyóméter szabad raktárkapacitással, azaz évi átlagosan 200 ifm gyarapodással számolva legalább 5 évre elegendő hellyel. Ebbe a kategóriába tartozik a felmért megyei levéltárak 40%-a (zárójelben a kapacitás mennyisége): Csongrád Megyei Levéltár (0 ifm), Fejér Megyei Levéltár (600 ifm), Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára (900 ifm), Hajdú-Bihar Megyei Levéltár (200 ifm), Heves Megyei Levéltár (800 ifm), Nógrád Megyei Levéltár (400 ifm), Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár (126 ifm), Tolna Megyei Levéltár (350 ifm). A levéltárak becsült kinnlevélsége (levéltárárett, törvényileg már levéltárba adandó iratok összessége) ezt a korlátozottan rendelkezésre álló raktárkapacitást messze, átlagosan mintegy 30%-al haladja azt. Több megyei levéltár is szinte kezelhetetlen mennyiségű kinnlevélséggel bír: pl. a Bács-Kiskun Megyei Levéltárban 12.000 ifm, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárban 9500 ifm, Komárom-Esztergom Megyei Levéltárban pedig 10.000 ifm a kinnlevélség. Hozzá kell tennünk, hogy nem elegendő a kinnlevélségek felszámolása, azaz a fenti iratok átvételének biztosítása, hiszen az azt követő időszakban minden évben jelentős mennyiségű további iratgyarapodással kell számolni. Egy fejlesztési koncepció tekintetében a kinnlevélségeken felül még legalább 15020 évi szabad raktárkapacitási kontingenst kellene biztosítani.

A kezelhetetlen kinnlevélséghez mérten is még súlyosabbnak tekinthető a levéltárak raktározási helyzete azáltal, hogy a levéltári szakfelügyeleti vizsgálatok eredményei azt mutatták, hogy a megyei levéltárak meglévő raktárkapacitásának többsége iratok tárolására hosszútávon alkalmatlannak, illetve csak szükségmegoldásnak bizonyult. Egyes levéltárak helyzete tekintetben katasztrofális: a Baranya Megyei Levéltár, a Békés Megyei Levéltár és a Csongrád Megyei Levéltár raktárainak közel 90%-a bizonyult alkalmatlannak, míg Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltárában, a Heves Megyei Levéltárban, Somogy Megyei Levéltárban, a Tolna Megyei Levéltárban és Székesfehérvár Város Levéltárában ez az érték 100%,

vagyis e levéltárak raktárai szinte teljesen avagy teljes egészükben alkalmatlanok a levéltárak feladatának, a maradandó érték iratok meg rzésének biztosítására. (Ide sorolható jelen helyzetben még a Fejér Megyei Levéltár is, ahol a rekonstrukciós munkálatok megrekedtek ld. alább.)

A maradandó, felbecsülhetetlen történeti érték iratok hosszú távú meg rzéséhez ma már elengedhetetlen raktár-klimatizálással a levéltári raktárkapacitás alig ötöde van ellátva, ugyanakkor 13 megyei levéltár (a megyei levéltárak 65%-a!) gyakorlatilag nem rendelkezik semmilyen klimatizált raktárral, míg 5 levéltár esetében ez csak részlegesen megoldott. A helyzet drámaiságához tartozik, hogy az alulfinanszírozottságnak köszönhetően több levéltár ugyan rendelkezik klimatizált raktárral, azonban ezek m ködtetésére anyagi forrás nem áll rendelkezésre az egész évben.

A levéltári anyag társadalmi hasznosulásához szükséges infrastruktúra vagy hiányzik vagy teljesen elavult. A körülmények az esetek többségében nem teszik lehetővé, hogy a jelentős kulturális t kével és kapacitással rendelkező levéltárak bekapcsolódjanak a formális és nem formális oktatásba, és így nem tudnak hatékonyan hozzájárulni az ifjú nemzedékek műltismeretének, identitásának meger sítéséhez. A megyei levéltárak többsége nem rendelkezik kiállítóhellyel és iskolai csoportok fogadására alkalmas termekkel. 20 megyei levéltárból 13-ban áll rendelkezésre külön helyiség az ügyfelek fogadására, míg a levéltáraknak csupán a fele rendelkezik kiállító helyiséggel és a negyedük iskolai csoportok fogadására alkalmas speciálisan felszerelt oktatóteremmel. Ezen helyiségek többsége elavult, a mai követelményeknek nem felelnek meg. Jelentős problémát okoz, hogy a fenti közösségi terek mindössze 20%-a közelíthető meg akadálymentes módon.

2. Infrastrukturális fejlesztési igények és elképzelések

A megyei levéltárak átlagosan 5750 ifm kapacitásb vítés találnak indokoltnak. 12 levéltár esetében (60%) látszik szükségesnek egy teljesen új levéltár felépítése, átlagosan 6300 m²-nyi épület felépítését tartják szükségesnek. 5 levéltár gondolkodik a jelenlegi épületének átépítésében, b vítése (átlagosan 900 m² b vítés). 6 esetben (30%) merült fel a jelenlegi épület modernizálásának szükségessége, míg ugyancsak 6 esetben (30%) tartják elfogadhatónak egy eddig más célra használt épület átalakítását. (A Fejér Megyei Levéltár esete annyiban különleges, hogy ott még címzett állami támogatás keretében elkezdődött a rekonstrukció, de az, a pénz elfogytaival, abbamaradt, így a levéltár nem tud beköltözni az épületébe, továbbra is alkalmatlan ideiglenes épületben igyekszik ellátni feladatait.) Ezeknek a beruházásoknak a becsült összértéke 20.500 MFt.

A jelenleg érvényben lévő operatív programok közül véleményünk szerint a Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program 2007-2013 (TIOP) lehet alkalmas arra, hogy abba a levéltári fejlesztések is bekerüljenek. A jelenlegi TIOP-ban első sorban az oktatás és az egészségügy kap kiemelt szerepet, a kulturális szféra az oktatáshoz történő kapcsolódásban jelenik meg, ugyanakkor a levéltárak az egész anyagban említésre sem kerülnek, holott a közgy jteményi ágazat egyik meghatározó intézményrendszeréről van szó, amely nem csak kulturális feladatokat lát el, hanem részben közigazgatásiakat is, így az állam felelőssége hatványozottan kell, hogy jelentkezzék a levéltárak infrastrukturális fejlesztésében.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a fenti koncepció a levéltárfenntartók (Nemzeti Er források Minisztériuma, megyei, városi önkormányzatok) számára ingatlanfejlesztési lehetőségeket is kínálnak, zöld mezős beruházások esetén az adott levéltár által korábban használt ingatlan

értékesítésével (a levéltárak igen sokszor értékes, belterületi ingatlanokon található), más irányú üzleti alapú hasznosításával a szükséges önrészek is biztosíthatók lennének.

A tervezett fejlesztés megvalósítása a kis- és középvállalati magasépítési, ingatlanfejlesztési szektorba is forrásokat juttatna, ezáltal a munkahelyteremtéshez is hozzájárulna, így a koncepció a kormányzati elképzelések függvényében az új Széchenyi Tervben is szerepet kaphatna.

A fenti fejlesztés megvalósulása évtizedekre biztosítaná a magyarországi önkormányzati fenntartású levéltárak raktárkapacitását, szakszerű működését, ezáltal a közigazgatás hatékony támogatását, valamint a levéltárak kulturális szerepének maradéktalan megvalósulását és folyamatos fejlesztését.

**Függelék: Új Széchenyi Terv ó táblázati minta szerinti javaslat.
Az önkormányzati levéltárak raktárfejlesztése**

Pályázat neve:	Az önkormányzati levéltárak raktárfejlesztése
Forrás megnevezése (hazai, EU-s):	EU, TIOP
Kedvezményezettek köre:	Önkormányzatok
Pályázat javasolt keretösszege:	20 Milliárd Ft
Elérhető pályázati támogatás maximum összege:	2 Milliárd Ft
Támogatás intenzitása (%):	85%; hátrányos helyzetű térségben: 90%; halmozottan hátrányos helyzetű térségben: 100%
Várható pályázatok száma (db):	15-25
Pályázati téma szükségességének indoklása (termékstratégia megvalósításához való kapcsolódás, SZT prioritásához való kapcsolódás stb.):	A közlevéltárak a történelmi múlt megismerésének egyedi és pótolhatatlan forrásait jelentő iratok intézményesített megvalósítását. A közlevéltárak ezen funkciója szorosan a nemzeti kulturális örökség védelméhez kötődik, szervezeti rendszerük az állam közigazgatási rendszeréhez kapcsolódik. Rendeltetésük a közfeladatot ellátó szervek maradandó értékű iratainak átvétele, hosszú távú biztonságos megőrzése és használatuk mind szélesebb körben történő elősegítése. E tekintetben a közfeladatok folyamatos ellátásához és az állampolgári jogok érvényesítéséhez nélkülözhetetlen adatokat gyűjtenek és szolgáltatnak. Ebből adódóan ó miként azt az Európa Tanács 2005/835/EK számú ajánlása is kiemeli, a levéltárak nem csupán az európai történelem és kultúra megértése, hanem a társadalom demokratikus működése szempontjából is nagy jelentőséggel bírnak. A magyarországi levéltárak közép-európai, Kárpát-medencei meghatározó szerepét külön kiemeli az a történelmi múlt, amely ezen régió országait a 20. századig egy államközösségbe fűzte, és amelynek következtében a levéltárakban őrzött dokumentumok a nemzeti és közösségi identitástudat autentikus forrásbázisának egymást kölcsönösen kiegészítő darabjai. A köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag

védelmér 1 szóló 1995: LXVI. törvény (Ltv.) el írja, hogy a megyei levéltár illetékességébe (rzési körébe) tartoznak a fenntartó önkormányzat testületének, hivatalainak és intézményeinek, valamint ezek jogel deinek levéltári anyagán kívül a megye területén lév , levéltárral nem rendelkező települések önkormányzati iratai, továbbá a megsz nt állami gazdálkodó szervek maradandó érték iratai és a területi állami szervek, jogszolgáltatás, rend rség stb. iratai is. Mivel Magyarországon - a nyugat-európai hagyományoktól eltér en - történetileg nem alakult ki egy állami levéltári hálózat, ezért a megyei (f városi) önkormányzatok kötelez állami feladatként nemcsak saját önkormányzatuk, hanem más iratképz szervek iratanyagát is archiválják. Ehhez megjegyzésre méltó még az a tény, hogy az önkormányzatok által keletkeztetett iratok egy része is állami feladatkör ellátása során jön létre.

Már most prognosztizálható, hogy további nagy iratátvételi kötelezettséget ró a megyei levéltárakra az új típusú és minden megyében kiépül kormányhivatalok rendszere és irattermelése. Vagyis az önkormányzati levéltárak (ideértve a 20 megyei levéltárat, Budapest F város Levéltárát és a 4 települési városi levéltárat) igen sokirányú állami feladatot is ellátnak, tehát a raktárfeltételek javítása állami kötelezettség. A fentiekb l és a levéltárak feladat ellátásának jellegéb l is következik, hogy a levéltárak fejlesztése nem választható el a közigazgatás korszer sítését l, annak keretében indokolt ezeket a kérdéseket is kezelni és megoldani.

Az éves szakfelügyel i jelentések tanúsága szerint a levéltárak többsége jelenlegi állapotában nem képes alapvet törvényi kötelezettségük, a maradandó érték levéltári iratok átvételére és szakszer meg rzésére. A levéltári raktárak 2007-ben elvégzett célirányos felmérése szerint ¼-e teljesen alkalmatlannak min síthet , a szabad raktári kapacitás pedig a kötelez en beszállításra váró iratanyag mindössze 1/3-ának befogadására alkalmas. A levéltári szféra egésze jelent s fejlesztést igényelne, a legsúlyosabb probléma, a raktárkapacitás fejlesztése mellett a modern levéltárügy követelményeinek megfelelő en a közösségi terek, kiállító helyiségek, oktatótermek létesítése és felszerelése jelent további kihívást. Az infrastruktúra fejlesztésére a jelenlegi helyzetben csupán pályázati forrásokból kínálkozik esély. Ennek forrása a TIOP-ban áll rendelkezésre.

Hangsúlyozni szükséges, hogy a fenti koncepció a levéltár-fenntartók (a megyei, városi önkormányzatok) számára ingatlanfejlesztési lehet ségeket is kínálnak, zöld mez s beruházások esetén az adott levéltár által korábban használt ingatlan értékesítésével (a levéltárak igen sokszor értékes, belterületi ingatlanokon található), más irányú üzleti

	<p>alapú hasznosításával a szükséges önrészek is biztosíthatók lennének.</p> <p>A tervezett fejlesztés megvalósítása a kis- és középvállalati magasépítési, ingatlanfejlesztési szektorba is forrásokat juttatna, ezáltal a munkahelyteremtéshez is hozzájárulna, így a koncepció a kormányzati elképzelések függvényében az Új Széchenyi Tervben is szerepet kaphatna.</p>
F bb támogatható tevékenységek:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Raktárkapacitás b vít beruházás régi levéltári épület raktári fér hely-b vít felújításával; ➤ A levéltári m ködés területi széttagoltságát nem növel új beruházás (pl. zöldmez s beruházás); ➤ Régi épület eladásából új levéltári célú épület beruházásának finanszírozása.
Pályázati feltételek:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Fenntartó önkormányzat jóváhagyó közgy lési határozata; ➤ Gazdasági, pénzügyi és m szaki szempontból el készített, a települési rendezési tervekkel összhangban, a szakminisztérium szakmai koncepciójával egyeztetett beruházási tervdokumentáció; ➤ Beruházási költségvetési és pénzügyi ütemterv; ➤ Joger s és érvényes hatósági engedélyek.
Az elbírálás szempontrendszere:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Az üzemeltetés fenntarthatóságának biztosítása; ➤ A beruházás megoldja a kinnlev , kötelez en beszállítandó iratanyag levéltári átvételét; ➤ Legalább két évtizedre biztosítja a levéltár iratátvételi kötelezettségét. ➤ Biztosítja a levéltárhasználók számára a megfelelő közösségi tereket.
Egyéb megjegyzés (pl. meghívásos pályázat, valamilyen el min sítés, regisztráció szükséges-e):	<ul style="list-style-type: none"> ➤ A levéltárak kultúra-meg rz és közvetít szerepüknel fogva fejlesztésük kapcsolódik az ÚSZT IV. Vállalkozásfejlesztés - 3. Kárpát-medencei fejlesztési programhoz, mivel hozzájárul, hogy Magyarország a térség kulturális centrumává váljon, er sítse a magyar kultúra alapjait, és segítse el annak fejl dését és terjedését.ö ➤ A projekt kapcsolódik az ÚSZT III. Otthonteremtés-4. Városrész rehabilitáció programhoz is, mivel a régi levéltár épületek felújítása vagy újak építése nagyban hozzájárul az épít ipar fellendítéséhez, tovább a városkép formálásához. ➤ A fentiek alapján kapcsolható az ÚSZT V. Tudomány óInnováció ó Növekedés - 2. Kreatív iparágak c. programhoz, mivel a levéltár-építkezés teljesen egyedi és egyéni építészeti megoldásokat kínál.

4. INFRASTRUKTURÁLIS FEJLESZTÉSEK LEHET SÉGEI AZ EGYETEMI LEVÉLTÁRAKBAN

Készítette: Molnár László

A kiküldött kérd íveket 12 egyetemi levéltár küldte vissza, vagyis a hivatalosan létez egyetemi levéltárak nagy többsége. A jelent sebbek közül kimaradt a Szegedi Tudományegyetem Levéltára, a kisebb, jelenleg id szakosan m köd k közül a Magyar Képz m vészeti Egyetem és a SZIE Állatorvostudományi Levéltára. Összegezve, a felmérés relevánsnak tekinthet .

Jelen állapot

A legmeghatározóbb raktári kapacitást (3.3 pont) értékelve 5 levéltár állapota tekinthet megnyugtatónak, ahol a kintlev ségeket jelent sen meghaladja a raktárak jelenlegi befogadóképessége, míg 1 esetben (Veszprém) rendelkezésre áll a szükséges terület, itt csak állványozásra van szükség. A többi 6 levéltárnál negatív arányt találunk a kintlev ség és a fér hely tekintetében. Legsúlyosabb aránytalanságot Pécs (2000:0 ifm.), a BME (400:0 ifm.) és Miskolc (500:50 ifm.) esetében tapasztalni, bár hozzá kell tenni, hogy a Pécsi Tudományegyetem Levéltára jelenleg költözik jóval nagyobb székhelyre, így a helyzet itt adatok tekintetében pillanatnyilag képlékeny. Jelent sebb (30%-ot meghaladó) gördül állványzat ez id szerint 7 helyen található, a klimatizálás viszont csak 4 levéltárban megoldott. A szakfelügyelet 4 levéltárban talált alkalmatlan raktárakat, ezek közül kett ben (BME, Miskolc) 100%-os mértékben.

A bútorzat kora 0,5 és 25 év között szóródik, átlagosan 10 évesnek számítható. Reprográfiai eszközökkel, ha különböz mértékben is (szkennerek mérete, fénymásolók száma), de minden levéltár ellátott, a látszólag ellátatlan BCE EFKL (volt Kertészeti) a közeli könyvtár eszközeit használhatja. Mikrofilmolvasóval csak 4 helyen rendelkeznek, bár mikrofilm híján erre többnyire jelenleg szükség sincs, kivéve a BME és Gödöll levéltárait.

Mikrofilm laborral csak Keszthelyen bírnak, de vélekedésükben k is csatlakoztak a többiekhez, akik regionális m helyek kialakításában látnák a megoldást. Ugyanez áll a restaurátor m helyekre is. Digitalizáló labor létét ugyan sehol sem jelezték, bár 3, könyvtárral együtt m köd levéltárban/könyvtárban létezik ilyen kapacitás (ELTE, Veszprém, Miskolc). Többnyire k azok, akik a többségt 1 (9 levéltár) eltér en nem igénylik regionális digitalizáló m hely kialakítását.

Számítástechnika, e-Archívum

A számítógépekkel való felszereltség szintjét és színvonalát nagy többségükben megfelel nek értékelték a levéltárak, csupán 1 helyütt (SOTE) van szükség min ségi fejlesztésre amortizáció miatt. Az e-Archívum er sen megosztotta a közvéleményt, hatan illették komoly kritikával, öten tartották elfogadhatónak, egy nem válaszolt. A kritikák f leg bels programhibákat és az interneten való el nem érhet séget említették, mint a társadalmi hasznosulás objektív akadályát.

Mire lenne szükség?

Átfogó raktárfejlesztési koncepciót 2 helyen (NyME, MOME) említettek, erre nyilván csak a konkrét fejlesztési lehet ségek birtokában lehet gondolni, a jelenleg költözésben lév Pécs vonatkozásában pedig ezen a fázison már túl vannak. A meglév kapacitás növelése (Gödöll ,

Miskolc), korszer sítése (Kertészeti, Közgáz, ELTE), illetve felszerelés beszerzése voltak a gyakoribban emlegetett igények, általában 2-20M forint közötti nagyságrendben (átlag 11,7 M), hozzátéve, hogy 3 válaszadó nem jelölt meg bekerülési összeget.

1. melléklet Rövidítések, egyszer sítések feloldása (a szövegben az egyes intézmények közismertebb elnevezéseit használtam a sokszor bonyolult és túl hosszú hivatalos nevek helyett, melyek feloldását ld. alább)

BME	Budapesti M szaki és Gazdaságtudományi Egyetem
ELTE	Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára
Gödöll	Szent István Egyetem Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár
Kertészeti	Budapest Corvinus Egyetem Entz Ferenc Könyvtár és Levéltár
Keszthely	Pannon Egyetem Georgikon Kar Kari Könyvtár és Levéltár
Közgáz	Budapesti Corvinus Egyetem Levéltára
Miskolc	Miskolci Egyetem Levéltára
MOME	Moholy-Nagy M vészeti Egyetem Levéltára
Pécs	Pécsi Tudományegyetem Levéltára
SOTE	Semmelweis Egyetem Központi Levéltára
SZIE	Szent István Egyetem
Veszprém	Pannon Egyetemi Levéltár Veszprémi Gy jtemény

**Függelék: Új Széchenyi Terv ó táblázati minta szerinti javaslat.
Egyetemi levéltárak raktárfejlesztése**

Pályázat neve:	Egyetemi levéltárak raktárfejlesztése
Forrás megnevezése (hazai, EU-s):	ÚSZT
Kedvezményezettek köre:	Magyarországi állami fenntartású fels oktatási intézmények
Pályázat javasolt keretösszege (millió Ft):	750 millió Ft
Elérhet pályázati támogatás maximum összege (millió Ft):	50 millió Ft
Támogatás intenzitása (%):	90%
Várható pályázatok száma (db):	12-15 db
Pályázati téma szükségességének indoklása (termékstratégia megvalósításához való kapcsolódás, ÚSZT prioritásához való kapcsolódás stb.):	<p>Az egyetemi levéltárak a területi általános levéltárakhoz hasonlóan közlevéltárnak min sülnek és ugyanúgy nyilvánosak. Fenntartásuk az egyetemek számára ugyan nem kötelez , de azok többsége mégis vállalta ezeket a terheket, hogy történeti dokumentumaikat, melyek a nemzeti kultúrkincs részei, maguk rizhessék. Ezzel többek között tehermentesítik a közvetlenül állami/önkormányzati fenntartású területi levéltárakat.</p> <p>Az egyetemi levéltárak kis, 1-6 f s (általában 2 f) gy jtemények. Legtöbbjük raktározási gondokkal küzd, ami részben a meglév raktárkapacitás sz kösségéb l, részben a szigorú állományvédelmi el írásoknak való meg nem felelésb l származik. Jelenleg összesen csaknem 7300 folyóméter anyagot, tehát kb. 1 önkormányzati levéltárnak megfelel mennyiséget riznek, levéltárrett kintlév ségük</p>

	<p>pedig közel ugyanennyit tesz ki. Ennek átvétele törvényben rögzített kötelességük. Fenntartóik komolyabb raktárfejlesztésre, korszerősítésre segítség nélkül nem képesek, mivel ezek forrásaikat döntően az oktatási infrastruktúra fejlesztése köti le.</p> <p>A tervezett fejlesztés megvalósítása a kis- és középvállalati magasépítési, ingatlanfejlesztési szektorba is forrásokat juttatna, ezáltal a munkahelyteremtéshez is hozzájárulna, így a koncepció a kormányzati elképzelések függvényében az Új Széchenyi Tervben is szerepet kaphatna.</p>
Főbb támogatható tevékenységek:	<ul style="list-style-type: none"> - Raktárépítés új épület vagy épületrész emelésével - Raktár kialakítása meglévő épületrész vagy helyiségek felhasználásával, átalakításával - Raktár felszerelése, fejlesztése (beállványozás, klimatizálás)
Pályázati feltételek:	<ul style="list-style-type: none"> - A fenntartó egyetem illetékes vezetőjének vagy szenátusának jóváhagyó határozata - Beruházási költségvetési és pénzügyi ütemterv; - Jogerős és érvényes hatósági engedélyek.
Az elbírálás szempontrendszere:	<ul style="list-style-type: none"> - A raktárak jelen állapota mennyire veszélyezteti a levéltári anyagot. - A jelenlegi befogadóképesség, szemben a még át nem vett levéltárárett iratok mennyiségével indokolja-e a raktárfejlesztést. - A beruházás megoldja a kinnlevő, kötelezően beszállítandó iratanyag levéltári átvételét. - Legalább két évtizedre biztosítja a levéltár iratátvételi kötelezettségét. - A fejlesztés összhangban van-e az érvényes állományvédelmi előírásokkal.
Egyéb megjegyzés (pl. meghívásos pályázat, valamilyen előminősítés, regisztráció szükséges-e.):	<ul style="list-style-type: none"> o A levéltárak kultúra-mentő és közvetítő szerepüknel fogva fejlesztésük kapcsolódik az ÚSZT IV. Vállalkozásfejlesztés - 3. Kárpát-medencei fejlesztési programhoz, mivel hozzájárul, hogy Magyarország a térség kulturális centrumává váljon, erősítse a magyar kultúra alapjait, és segítse elő annak fejlődését és terjedését.

5. AZ EGYHÁZI LEVÉLTÁRAK INFRASTRUKTÚRÁLIS FEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEI

Egy 2010 nyarán készített állapotfelmérésére való hivatkozással, az alábbi képet lehet megrajzolni az egyházi levéltárak infrastrukturális elképzelései kapcsán:

1. Épített terek:

- Éget szükség van a meglév **raktárak fejlesztésére-korszer sítésére** és a raktári kapacitások b vítésére.

El bbi oka az, hogy az egyházi levéltárak többsége m emlék jelleg és korú egyházi ingatlanban van elhelyezve, melyeknek nem eredeti funkciója a levéltári raktározás, így az állományvédelmi el írásoknak ritkán felelnek meg.

Utóbbi oka kett s:

- o egyfel l vidéken a megürül plébániák, elnéptelened gyülekezetek iratanyagának mentése;
 - o másfel l a rendszerváltás után újjáindult egyházi intézményi struktúra (iskolák, képzések, szociális és kulturális intézmények) irattermelésének levéltárérettsége indokolja.
- Csaknem általánosnak mondható igény a **kiállítási és pedagógiai terek b vítése**; melyet egyfel l a szakma őszolgáltató levéltáró koncepciója generál, másfel l az a tény, hogy csak közm vel dési munka révén juthat társadalmi ismerethez és forrásokhoz a szakma.

2. Levéltári eszközök

Az egyházi levéltárak infrastrukturális elmaradottságát a levéltári törvény 1995-ös megjelenését követ évtizedben célirányos pályázatokkal sikerült csökkenteni. Az elmúlt 5 évben ilyen pályázatok már nem voltak ó leszámítva az ilyen lehet ségeket rejt Reneszánsz Év ó Megújuló Gy jtemények pályázatot. Így érezhet a levéltári eszközök elavulása, elhasználódása. Kivételt ez alól a raktári eszközök fejlesztésének lehet sége jelent, melyre az NKA pályázatok rendszeresen lehet séget biztosítanak.

Különösen

- **a reprográfiai eszközök** (fénymásolók, szkennerek, fotótechnikai eszközök), valamint
- **a számítástechnikai berendezések**

cseréjére, modernizálására érdemes lenne forrásokat biztosítani. A levéltárakra ugyanis nagy nyomást helyez az információs (e-)társadalom képszükséglete. Ennek biztosítása csak digitalizálással, modern reprográfiai eszközökkel megoldható.

Hangsúlyozzuk, hogy nem tartjuk indokoltnak speciális, nagy költségvetés berendezések (pl. óriásszkennerek) beszerzését-telepítését az egyes intézményekbe. De intézményenként párszázévezres ráfordításokkal a létez infrastruktúra kiegészíthet olyan berendezésekkel (repro-állvánnyal, lámpákkal, speciális objektívekkel), melyek mind a használók, mind a kutatók elégedettségét nagymértékben növelhetik.

Függelék: Új Széchenyi Terv ó táblázati minta szerinti javaslat.

Nyilvános magánlevéltárak raktárfejlesztése

Pályázat neve:	Nyilvános magánlevéltárak raktárfejlesztése
Forrás megnevezése (hazai, EU-s):	EU, TIOP

Kedvezményezettök köre:	Levéltárfenntartó egyházi szervezetek, alapítványok és pártok
Pályázat javasolt keretösszege:	1,5 Milliárd Ft
Elérhető pályázati támogatás maximum összege:	200 Milliárd Ft
Támogatás intenzitása (%):	85%; hátrányos helyzetű térségben: 90%; halmozottan hátrányos helyzetű térségben: 100%
Várható pályázatok száma (db):	10-12
Pályázati téma szükségességének indoklása (termékstratégia megvalósításához való kapcsolódás, SZT prioritásához való kapcsolódás stb.):	<p>A nyilvános magánlevéltárak a történelmi múlt megismerésének egyedi és pótolhatatlan forrásait jelentő iratok intézményesített megőrzésére. E funkciójuk szorosan a nemzeti kulturális örökség védelméhez kötődik. Rendeltetésük a fenntartó szervek maradandó értékű iratainak átvétele, hosszú távú biztonságos megőrzése és használatuk mind szélesebb körben történő elősegítése. E tekintetben az állampolgári jogok érvényesítéséhez nélkülözhetetlen adatokat szolgáltatnak. Ebből adódóan ó miként azt az Európa Tanács 2005/835/EK számú ajánlása is kiemeli, a levéltárak nem csupán az európai történelem és kultúra megértése, hanem a társadalom demokratikus működése szempontjából is nagy jelentőséggel bírnak. A magyarországi levéltárak közép-európai, Kárpát-medencei meghatározó szerepét külön kiemeli az a történelmi múlt, amely a régió országait a 20. századig egy államközösségbe fűzte, és amelynek következtében a levéltárakban őrzött dokumentumok a nemzeti és közösségi identitástudat autentikus forrásbázisának egymást kölcsönösen kiegészítő darabjai. A nyilvános magánlevéltárak döntő többségükben egyházi intézmények. Az elnéptelenedő gyülekezetek, a pap/lelkész nélkül maradó egyházközségek iratanyagának megőrzése a már létező levéltárakra hárul; közbelépésük nélkül kisebb közösségek identitásának alapvető forrásai semmisülhetnek meg.</p> <p>A köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995: LXVI. törvény (Ltv.) 31.§-a lehetővé teszi, hogy a rendszerváltás után újjáinduló egyházi intézményrendszer (iskolák, szociális intézmények stb.) által termelt köziratok a fenntartó egyházi szervezet nyilvános magánlevéltárába kerüljenek. Ezen intézmények iratképzésének felügyelete kikerült a közlevéltárak kezébe, és az iratanyag levéltáréretté válásával prognosztizálható az iratok nyilvános magánlevéltárba áramlása. Ez nagy feladatot ró az érintett levéltárakra.</p> <p>Az éves szakfelülvizelési jelentések tanúsága szerint a levéltárak többsége jelenlegi állapotában nem képes alapvető törvényi kötelezettségére: a maradandó értékű levéltári iratok átvételére és szakszerű megőrzésére. A levéltári raktárak 2007-ben elvégzett célirányos felmérése nem terjedt ki a nyilvános magánlevéltárakra, de a vizsgálat eredményeik e</p>

	<p>levéltári szegmensre is kiterjeszthetők. A raktárak ¼-e alkalmatlannak minősíthető, a szabad raktári kapacitás pedig a beszállításra váró iratanyag mindössze 1/3-ának befogadására lehet alkalmas. A levéltári szféra egésze jelentős fejlesztést igényelne, a legsúlyosabb probléma, a raktárkapacitás fejlesztése mellett a modern levéltárügy követelményeinek megfelelése a közösségi terek, kiállító helyiségek, oktatótermek létesítése és felszerelése jelent további kihívást. Az infrastruktúra fejlesztésére a jelenlegi helyzetben csupán pályázati forrásokból kínálkozik esély. Ennek forrása a TIOP-ban áll rendelkezésre.</p> <p>Hangsúlyozni szükséges, hogy a fenti koncepció a levéltár-fenntartók számára ingatlanfejlesztési lehetőségeket is kínál. Zöldmezős beruházások esetén az adott levéltár által korábban használt ingatlan értékesítésével (a levéltárak igen sokszor értékes, belterületi ingatlanokon találhatók), más irányú üzleti alapú hasznosításával a szükséges önrészek is biztosíthatók lennének.</p> <p>A tervezett fejlesztés megvalósítása a kis- és középvállalati magasépítési, ingatlanfejlesztési szektorba is forrásokat juttatna, ezáltal a munkahelyteremtéshez is hozzájárulna, így a koncepció a kormányzati elképzelések függvényében az Új Széchenyi Tervben is szerepet kaphatna.</p>
Főbb támogatható tevékenységek:	<p>Raktárkapacitásbővítő beruházás régi levéltári épület raktári férőhelybővítő felújításával;</p> <p>A levéltári működés területi széttagoltságát nem növelő új beruházás (pl. zöldmezős beruházás);</p> <p>Régi épület eladásából új levéltári célú épület beruházásának finanszírozása.</p>
Pályázati feltételek:	<p>Fenntartó jóváhagyó nyilatkozata;</p> <p>Gazdasági, pénzügyi és műszaki szempontból előkészített, a települési rendezési tervekkel összhangban, a szakminisztérium szakmai koncepciójával egyeztetett beruházási tervdokumentáció;</p> <p>Beruházási költségvetési és pénzügyi ütemterv;</p> <p>Jogerős és érvényes hatósági engedélyek.</p>
Az elbírálás szempontrendszere:	<p>Az üzemeltetés fenntarthatóságának biztosítása;</p> <p>A beruházás megoldja a kinnlevő, kötelezően beszállítandó iratanyag levéltári átvételét;</p> <p>Legalább két évtizedre biztosítja a levéltár iratátvételi kötelezettségét.</p> <p>Biztosítja a levéltárhasználók számára a megfelelő közösségi tereket.</p>
Egyéb megjegyzés (pl. meghívásos pályázat, valamilyen előminősítés, regisztráció szükséges-e):	<p>A levéltárak kultúra-kezelési és közvetítő szerepüknél fogva fejlesztésük kapcsolódik az ÚSZT IV. Vállalkozásfejlesztés - 3. Kárpát-medencei fejlesztési programhoz, mivel hozzájárul, hogy Magyarország a térség kulturális centrumává váljon, erősítse a magyar kultúra alapjait, és segítse elő annak</p>

	<p>fejl dését és terjedését.ö</p> <p>A projekt kapcsolódik az ÚSZT III. Otthonteremtés-4. Városrész rehabilitáció programhoz is, mivel a régi levéltár épületek felújítása vagy újak építése nagyban hozzájárul az épít ipar fellendítéséhez, tovább a városkép formálásához.</p> <p>A fentiek alapján kapcsolható az ÚSZT V. Tudomány ó Innováció ó Növekedés - 2. Kreatív iparágak c. programhoz, mivel a levéltár-építkezés teljesen egyedi és egyéni építészeti megoldásokat kínál.</p>
--	---

IV. A VÁROSI LEVÉLTÁRAK HELYZETE

A magyarországi levéltári rendszerben nem tekinthetjük idegen testnek a települési (városi) levéltárakat, nem állnak szemben a megyei (területi általános) levéltári rendszerrel, s t alá és fölérendeltségi viszony sincs közöttük, hiszen mindkét levéltártípus önálló identitás, egymástól szigorúan elhatárolt illetékességi és gy jt körrel.

Jogi alapjai mindkét levéltártípusnak azonosak. A települési (városi) levéltárak m ködését is a több évszázados szerves fejl és, jelenleg pedig az önkormányzati és a levéltári törvény határozza meg, ezek a törvények az önkormányzatok nemzetközi chartában rögzített jogainak, azaz a szubszidiaritás elvének szellemében születettek, amely chartát hazánk is aláírta, amelyb l következik, hogy többek között saját irataik felett rendelkezhetnek és azok ellátására intézményt alapíthassanak.

Jelenleg négy települési (városi) levéltár m ködik

Gy r Megyei Jogú Város Levéltára,

Székesfehérvár Megyei Jogú Város Levéltára,

Tatabánya Megyei Jogú Város Levéltára,

Vác Város Levéltára.

A városi levéltárakat fenntartó önkormányzatok, az önkormányzat és a saját intézményeik iratainak rzésével az illetékességi körükön belül a területi levéltárakkal azonos szint szolgáltatásokat biztosítanak. Ugyanakkor ezt a saját önkormányzati forrásaikra alapozva teszik, ezzel csökkentve, tehermentesítve a központi állami és megyei önkormányzati kiadásokat. Cserében részesülnek azokból a szolgáltatásokból, szakmai programokból, pályázati lehet ségek b l, amelyeket minden más, így a megyei (állami), egyházi és magán levéltárak részére az költségvetésükön túlmen en az állam biztosít.

Az állami szakfelügyelet a Levéltári törvényben biztosított ellen rz jogosítványokkal bír a települési levéltárak felett is, ily módon az egységes szakmai felügyeletük biztosított. A városi levéltárak szoros viszonyt ápoltak/ápolnak fenntartó önkormányzatukkal. A fenntartók tervszer en és folyamatosan fejlesztették, b vítették az intézményeik raktári kapacitásait, és a szolgáltató levéltár irányába fejlesztették az ügyfél és kutató szolgálataikat. Minden pénzügyi, gazdasági és szakmai mutatójukban fejl és látható, bizonyítva ezzel a fenntartó település gondoskodását.

Nem véletlen, hogy el ször éppen a városokban alakultak meg a levéltárak, ezen intézményeket az 1950-es sztálini típusú tanácsi rendszerben sz ntették meg. Az 1990-es rendszerváltozást követ en négy helyen újjászervez dtek. Azok a levéltári szakfelügyel i jelentések, amelyek minden évben tartalmzták a levéltárak helyzetét és az abban bekövetkezett változást, világosan bizonyítják, **hogy a települési levéltárak és fenntartóik az elmúlt két évtizedben derekasan helytálltak, és saját irataik számára messze jobb körülményeket teremtettek, mint a megyei levéltárak többsége. A finanszírozási helyzetük is kielégít és nem kellett szembenézniük azokkal az évente romló személyi és**

technikai feltételekkel, amelyeket a megyei fenntartású levéltáraknak és egyéb közgyűjteményeknek el kellett szenvedniük!

Európai Unió szellemiségéhez, kulturális hagyományaihoz a szubszidiaritás elve alapján illeszkedik a települési levéltárak létrehozása, sőt azt tanácsolják, hogy csak olyan települést lehessen várossá nyilvánítani, amely rendelkezik saját levéltárral. Ez érthető is, hiszen a közösség tulajdonát képező iratoknak identitást megőrző és jogbiztosító szerepük van és azoknak a legjobb és legcélszerűbb helye a létrehozó iratképző szerv, illetve a városi közösség kezében van. Ez az identitás megőrzése és a helyi gyors, ügyintézés miatt is indokolt.

A települési önkormányzatiság része a levéltár fenntartásának lehetősége, egyben az általa vezített köziratok helyben biztosított nyilvánossága, s ez nem vehető el tőlük, a fenti elvek sérelme nélkül.

A jelenlegi kulturális fejelet felsorolásában ugyan szerepel a levéltár, de semmilyen módon nem állapítható meg, hogy ebből mi is lenne az, az összeg, amelyből a levéltár működtethető.

Ráadásul azok a városok, amelyek levéltárat tartanak fent, ugyanannyi létszámba lebontott összeget kapnak az államtól, mint azok, akik levéltárat egyáltalán nem tartanak fenn. Így a városi levéltárak kiiktatását követően nincs átcsoportosítható összeg az amúgy valóban nehéz helyzetben lévő megyei levéltárak számára. Évi 130 millió Ft-ra tehető a négy városi levéltár összköltségvetése, tehát ez az az összeg, amellyel a négy város a saját levéltárügye megtámogatásával tehermentesíti a megyei levéltárakat és az országos költségvetést. Úgy gondoljuk, hogy nem elég a levéltárak és általában a vidéki közgyűjtemények működtetését, finanszírozását újra gondolni, hanem a történetileg kialakult struktúrát feladatköreinek és a kormány által szándékolt közigazgatási reform szerencsés találkozásának megfelelően együtt kellene kezelni és a régi-új célszerű intézményeket kifejleszteni. A 2007 évben az Oktatási és Kulturális Minisztérium Levéltári Kollégium által elkészített és szakmailag jóváhagyott tanulmány szerint: *„Valamennyi megyei jogú várost, valamint levéltár fenntartásra képes várost ösztönözni kell önálló levéltár létesítésére.”*

Javaslat a települési levéltárak további szerepére

A települési önkormányzati (városi) levéltárak beolvasztása a területi levéltárakba vagy továbbiak alapításának akadályozása, azért nem lenne szerencsés döntés, mert ezzel lemondanánk az önkormányzatok által a levéltárügyre fordított önkéntesen vállalt plusz anyagi eszközökről, amelyet helyettük központosítva kellene pótolni, sőt fenntartási és járulékos költségek (bérleti díj, azonnali raktárbérlés stb.) jelentős többletkiadással terhelnék az államot és a megyei önkormányzatokat.

Továbbá szembe mennék a szubszidiaritás elvével, a települési önkormányzatok azon nemzetközi chartában rögzített jogával, hogy saját irataik felett rendelkezzenek, azok ellátására intézményt alapítsanak és polgárait gyorsan és helyben szolgálják ki (lásd: Ausztria, Németország stb.).

Szükséges a Levéltári Törvényt és az Önkormányzati Törvényt úgy módosítani, hogy legalább a megyei jogú városokat ösztönözze saját pénzügyi forrásaikra támaszkodva, saját tulajdonú, illetve illetékes körükbe tartozó irataiknak települési levéltárat alapíthassanak a tervezett Nemzeti Levéltári Igazgatóság szakmai felügyeletének rendszerébe illesztve. A szakmai feltételek, és a fenntartási körülmények elírásával szabályozni lehet az intézmények

alapítását, egyben garantálni kell a településeknek az általuk az intézménybe fektetett anyagi javak saját tulajdonban maradását.

A városi levéltár igazgatóját az önkormányzat javaslatára (több pályázó is jelölhető lenne) az ágazati miniszter (vagy az NLI igazgatójának) hozzájárulása után az önkormányzat közgyűlése (képviselő-testülete) választaná meg.